

DE WET VAN 2 FEBRUARI 1994 BETREFFENDE DE JEUGDBESCHERMING ¹ DE MOEIZAME GEBOORTE VAN EEN NIEUW JEUGDRECHT

I. Inleiding

Het rommelt nu reeds geruime tijd in de jeugdbescherming. Recente wetgeving vloeide voort uit de grondige herstelling van de bevoegdheden door de bijzondere wetten van 8 augustus 1980 en 1988 ², de totstandkoming van de decreten in de Vlaamse en Franse Gemeenschap ³ en de rechtspraak van het Arbitragehof ⁴. Daarnaast moet men heden ten dage steeds meer rekening houden met de internationale rechtscontext ⁵. De federale wetgever staat aldus voor de taak om, binnen het kader van zijn restbevoegdheden inzake jeugdbescherming en rekening houdend met het uitgebreid amalgaam van normen, een wetgeving uit te bouwen die niet alleen intern aansluit op de communautaire reglementeringen, maar ook internationaal consistent moet zijn.

De regering was echter van mening dat al deze hervormingen niet in één keer en zonder wetenschappelijke onderbouw doorgevoerd kunnen worden, zodat uiteindelijk tot een opsplitsing werd besloten. Enerzijds poogt men de acute

leemten in de wet van 8 april 1965 op te vangen met de recente wet van 2 februari 1994 ⁶ – d.i. het «middelgrote ontwerp Wathelet» –, terwijl men anderzijds een meer algemeen be- raad – d.w.z. het «grote ontwerp» – overlaat aan een Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescherming ⁷, de zogenaamde Commissie-Cornelis.

Binnen het onderhavige bestek zullen we uitsluitend overgaan tot een analyse van de nieuwe wet op de jeugdbescherming ⁸. Bovendien bestuderen we slechts de afgeslankte versie van het oorspronkelijk wetsontwerp, aangezien een van de vooropgestelde doelen inmiddels gerealiseerd werd door de wet van 24 december 1992 (dit was het zgn. «hoogdringende of mini-ontwerp») ⁹. Deze wet komt namelijk tegemoet aan de bezwaren van het Arbitragehof, dat in zijn arrest van 15 januari 1992 artikel 45 van de wet tot verlaging van de leeftijd van burgerlijke meerderjarigheid ¹⁰ nietig had verklaard. Het betwiste artikel voegde in de Jeugdbeschermingswet een nieuwe bepaling (artikel 37bis, dat thans volledig opgaat in het nieuwe artikel 37) in, die voorzag in de mogelijkheid tot verlenging van de jeugdbeschermingsmaatregelen na de meerderjarigheid. De hiervoor bevoegd bevonden federale wetgever wou met deze bepaling de nefaste gevolgen van de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid op de jeugdbeschermingsmaatregelen opvangen ¹¹. Aangezien dit evenwel zonder overleg met de Executieven van de Gemeenschappen gebeurde, werd het artikel in kwestie vernietigd. De wet van 24 december 1992 heeft, weliswaar met een juridisch vacuüm van negen dagen, de situatie weer rechtgezet.

Een andere doelstelling van de nieuwe wet, waarover we eveneens niet verder zullen uitweiden, is de aanpassing van

¹ Wet van 2 februari 1994 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *B.S.*, 17 september 1994.

Dit artikel is tot stand gekomen in het kader van het onderzoeksproject «Proceswaarborgen voor minderjarigen en alternatieve procedures voor de afhandeling van jeugddelinquentie». Deze onderzoeksopdracht maakt deel uit van het programma «Burger en Rechtsbescherming» van de Diensten van de eerste Minister, Programmatie van het Wetenschapsbeleid.

Met bijzondere dank aan de heer Chr. Maes, advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Gent en prof. dr. A. De Nauw voor het nalezen van de tekst en hun stimulerende bijdrage.

² Artikel 5, § 1, II, 6°, van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980, als gewijzigd door de bijzondere wet van 8 augustus 1988.

³ Decreten van de Vlaamse Raad inzake de bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd bij besluit van de Vlaamse Executieve van 4 april 1990, *B.S.*, 8 mei 1990 (err., *B.S.*, 20 juni 1990); decreet van de Franse Gemeenschapsraad van 4 mei 1991 inzake hulpverlening aan de jeugd, *B.S.*, 12 juni 1991.

⁴ Arbitragehof, 30 juni 1988, *B.S.*, 21 juli 1988, 10432; Arbitragehof, 19 december 1991, *B.S.*, 17 januari 1992, 844; Arbitragehof, 15 januari 1992, *B.S.*, 28 februari 1992, 4220; Arbitragehof, 21 januari 1993, *B.S.*, 4 februari 1993, 2265.

⁵ UNO-Conventie voor de Rechten van het Kind van 20 november 1989; Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950; Minimumregels van de Verenigde Naties van 20 november 1985 betreffende de wijze van rechtspreken voor minderjarigen, *Resolutie nr. A/Res/40/33* (Beijing-rules); Raad van Europa, *Aanbeveling R(87)20*, betreffende de sociale reactie op jeugddelinquentie van 17 september 1987; Hoofddlijnen van de Verenigde Naties van 28 maart 1991 voor de preventie van de jeugddelinquentie, *Resolutie nr. A/Res/45/112* (Riyadh Guidelines).

⁶ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z. 1991-92, nr. 532/1; ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/2.

⁷ K.B. 9 oktober 1991 tot oprichting van de Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescherming, *B.S.*, 9 november 1991, 25218.

⁸ Zoals menig ander commentator menen wij dat deze benaming niet geheel meer overeenstemt met de inhoud van de wet, noch met de huidige realiteit. Door de wetswijziging wijkt men immers reeds in belangrijke mate af van het traditionele beschermingsmodel.

⁹ Wet 24 december 1992 tot wijziging van de artikelen 36, 4°, en 37 en tot opheffing van artikel 37bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming en tot invoeging van een artikel 43bis in dezelfde wet, *B.S.*, 31 december 1992, 27575.

¹⁰ Wet 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van burgerlijke meerderjarigheid tot achttien jaar, *B.S.*, 30 januari 1990, 1239 (err., *B.S.*, 14 februari 1990, 2754).

¹¹ SENAËVE, P., «De gevolgen van de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid voor de jeugdbeschermingsmaatregelen t.a.v. delinquente jongeren», *R.W.*, 1992-93, 981.

de procedureregels die voor de jeugdgerechten van toepassing zijn. De rechtspleging voor deze instanties is in haar geheel een federale materie gebleven, ook aangaande de onderdelen van de gerechtelijke jeugdbescherming die gemeenschapsbevoegdheid zijn geworden ¹². Dit heeft dus tot gevolg dat de jeugdrechtbanken het hun door de Gemeenschappen toegekende maatregelenpakket slechts kunnen toepassen, nadat de federale wetgever de daartoe vereiste procedureregels heeft uitgevaardigd ¹³. De wet van 2 februari 1994 zoekt bijgevolg deze afhankelijkheidsrelatie te beëindigen.

Het voorwerp van onze studie heeft in feite betrekking op wat men beschouwde als de prioritaire doelstelling van het middelgrote ontwerp. Meer specifiek gaat het om het in overeenstemming brengen van onze vroegere wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en vooral met het op 25 november 1991 door België geratificeerde VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind ¹⁴. De aanleiding tot deze wetgevende ingreep is inmiddels een ieder bekend. De veroordeling van de Belgische Staat door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak N. Bouamar van 29 februari 1988 ¹⁵ noopte onze federale wetgever, binnen zijn bevoegdheid, tot een dubbele wetsaanpassing. Allereerst dienden de bepalingen die tot een arbitraire vrijheidsberoving van de delinquente minderjarige konden leiden ofwel uit onze wetgeving geweerd, ofwel geconformeerd te worden aan artikel 5, lid 1, E.V.R.M. en aan artikel 37 van de Conventie voor de Rechten van het Kind (C.R.K.). Vervolgens moesten de proceswaarborgen voor de jeugdgerechten worden verbeterd en dit zowel wat de onderzoeks- als wat de terechtzittingsfase bij deze jurisdicties betreft. Zo behoorde de procedure bij deze rechtsinstanties onder meer de toetsing te kunnen doorstaan aan artikel 5, lid 4, E.V.R.M. en aan artikel 40 van de C.R.K. ¹⁶ (zie infra).

II. Eliminatie van bepalingen die tot arbitraire vrijheidsberoving aanleiding kunnen geven

Artikel 5, lid 1, d, E.V.R.M. bepaalt: «Een ieder heeft recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in de navolgende gevallen en langs wettelijke weg: ... d) in het geval van rechtmatige gevangenhouding van een minderjarige met het doel in te grijpen in zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige gevangenhouding, teneinde hem voor het bevoegde gezag te geleiden.» Artikel 37, b, C.R.K., dat een onbetwistbare directe werking heeft ¹⁷, voegt daar parallel en volledigheds-

halve aan toe: «De Staten die partij zijn, waarborgen dat: ... b) geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke duur.»

Wanneer binnen het kader van de wet op de jeugdbescherming een minderjarige van zijn vrijheid wordt beroofd, moet bijgevolg niet enkel en alleen gehoorzaamd worden aan de letter en de geest van de C.R.K. en de daarbij aansluitende internationale aanbevelingen ¹⁸, maar ook aan het E.V.R.M. en aan het daarmee gepaard gaande gezag van de interpretatie van het Europese Hof. Indien dit Hof ons dan echter verduidelijkt dat het Europees Verdrag in hoofdzaak aan de nationale wetgeving refereert, maar «... elle exige de *surcroît* la conformité de toute privation de liberté au but de l'article 5: *protéger l'individu contre l'arbitraire*» ¹⁹, dan leverden enkele bepalingen van de wet van 1965 toch ernstige problemen op. Meer bepaald artikel 38 m.b.t. de uithandengeving, de artikelen 39 en 41, die de terbeschikkingstelling van de Regering organiseerden en ten slotte het beruchte artikel 53 omtrent de voorlopige bewaring in een huis van arrest, brachten ons aldus in hun bestaande vorm in een lastig pakket.

A. Artikel 38 W.Jb.: de uithandengeving

In de wet van '65 bepaalde artikel 38: «Indien de minderjarige die wegens een als misdrijf omschreven feit voor de jeugdrechtbank is gebracht, op het tijdstip van het feit ouder dan volle zestien jaar was en de jeugdrechtbank een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding *niet geschikt* acht, kan zij de zaak bij een met redenen omklede beslissing uit handen geven en ze naar het openbaar ministerie verwijzen met het oog op vervolging vóór het bevoegde gerecht als daartoe grond bestaat.» Uit de lezing van deze bepaling in samenhang met artikel 50, derde lid, W.Jb. bleek bovendien dat deze uithandengeving pas mogelijk was nadat de jeugdrechtbank de nodige maatschappelijke en medisch-psychologische onderzoeken had doen verrichten.

Dat deze wetsbepaling voor heel wat perikelen heeft gezorgd, kan niemand verbazen, aangezien artikel 38 W.Jb. in feite volledig haaks stond op de geest van de wet van 8 april 1965. Terwijl onze toenmalige wetgever duidelijk koos voor de bescherming van de minderjarigen, construeerde men met de invoering van de mogelijkheid tot uithandengeving een ambigue brug naar het repressieve model. Het gebruik of misbruik van de uithandengeving is dan ook reeds omstandig in de jurisprudentie aan bod gekomen.

Zo werd o.a. beslist dat artikel 38 W.Jb. enkel kon worden toegepast wegens de vroegrijpheid van de minderjarige of wanneer hij wegens zijn persoonlijkheidsstructuur niet meer voor verbetering door een opvoedkundige benadering vatbaar was. Noch de ernst van de feiten, noch de gevolgen voor

¹⁸ Minimumregels van de Verenigde Naties van 5 september 1990 voor de bescherming van de minderjarigen die van hun vrijheid beroofd zijn, *Resolutie nr. A/Res/45/113*.

¹⁹ E.H.R.M. 29 februari 1988, arrest Bouamar, *l.c.*, § 47. Zie ook E.H.R.M., 24 oktober 1979, arrest Winterwerp, *sér. A*, vol. nr. 33; E.H.R.M., 18 december 1986, arrest Bozano, *sér. A*, vol. nr. 111; E.H.R.M., 2 maart 1987, arrest Weeks, *sér. A*, vol. nr. 114.

¹² SMETS, J., «Gerechtelijke jeugdbescherming: recente evoluties», *R.W.*, 1990-91, 106.

¹³ R.v.St., Afd. Wetgeving, 24 april 1989, *Gedr.St.*, *VI.R.*, 1989-90, nr. 241/1, 42.

¹⁴ VERHELLEN, E., *Conventie van de rechten van het kind*, Garant, Leuven, 1991, 90.

¹⁵ E.H.R.M. 29 februari 1988, arrest Bouamar, *sér. A*, vol. nr. 129.

¹⁶ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *l.c.*, 2.

¹⁷ KRINGS, E., «La mise en oeuvre de la Convention des Nations Unies sur les droits de l'enfant en droit interne», *La Convention sur les droits de l'enfant et la Belgique*, Brussel, Kluwer, 1992, 85.

het slachtoffer mochten bij deze beslissing in aanmerking worden genomen ²⁰. Juist op dit punt stemde de heersende rechtspraktijk echter tot nadenken ²¹.

Het Hof van Cassatie wees daarnaast op het feit dat de beslissing om de zaak uit handen te geven slechts een voorbereidende beslissing is die niet de bevoegdheid betreft. Conform artikel 416 Sv. is een voorziening in cassatie zodoende pas mogelijk na de eindbeslissing ²², wat bij ons meteen het vermoeden doet rijzen dat «het kwade» dan inmiddels is geschied.

Ten slotte kunnen we dan nog de voor kritiek vatbare rechtspraak aanhalen die oordeelde dat de uithandengeving t.a.v. een op het ogenblik van de feiten minderjarige, die inmiddels, en met name op het ogenblik van de vordering van het openbaar ministerie teneinde de noodzakelijke onderzoeken voor een eventuele uithandengeving te doen verrichten, meerderjarig is geworden, nog volkomen regelmatig is ²³. Betwistbaar lijkt ons dit, aangezien een hiaat in de wet enkel werd opgevuld met de vermeende wil van de wetgever om bij jongeren die kort voor het bereiken van de meerderjarigheid misdrijven plegen, geen gevoel van straffeloosheid te creëren.

Ondanks die nefaste effecten van artikel 38 W.Jb. en de daaruit voortvloeiende, sterk bekritiseerbare rechtspraak, heeft de huidige Regering toch geopteerd voor het behoud van de mogelijkheid tot uithandengeving vanaf zestien jaar. Het bestaande artikel 38 W.Jb. wordt zelfs uitgebreid met een alinea die eindelijk zorgt voor een vaste rechtsgrond voor de betwistbare rechtspraak die zopas door ons werd aangehaald. Er wordt namelijk bepaald dat de uithandengeving «... kan toegepast worden zelfs indien de betrokkene op het tijdstip van het vonnis de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. In dit geval wordt hij gelijkgesteld met een minderjarige...» ²⁴.

Opmerkelijker is echter dat thans een versoepeling van de uithandengeving wordt beoogd, hoewel men paradoxaal schijnt vast te houden aan de protectionistische filosofie van de wet van 1965 ²⁵. Naast het feit dat het advies van de bevoegde sociale dienst de rechter binnen een maximumtermijn van 75 dagen moet bereiken, dit ter bescherming van de rechten en belangen van de minderjarige ²⁶, kan de jeugdrechtsbank op grond van een nieuwe tweede paragraaf van artikel 50 W.Jb. in verschillende gevallen de zaak ook uit han-

den geven *zonder* over het verslag van een medisch-psychologisch onderzoek te beschikken. In concreto gaat het om de gevallen waarin, ofwel de minderjarige voortvluchtig is of weigert zich aan een onderzoek te onderwerpen, ofwel men te maken heeft met een zestienjarige recidivist die feiten pleegde gekwalificeerd als diefstal met geweld, verkrachting of aanranding van de eerbaarheid of slagen en verwondingen met arbeidsonbekwaamheid of dood tot gevolg. De rechtbank moet zich dan in deze laatste situatie binnen vijftien dagen – een termijn van orde – uitspreken over de vordering tot uithandengeving.

Een nagenoeg identieke regeling, zoals hiervoor uiteengezet, geldt bovendien voor de minderjarige die een misdaad, strafbaar met dwangarbeid van meer dan twintig jaar, heeft gepleegd en gedaagd wordt nadat hij de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt ²⁷.

Waar de Regering dus onderkent dat de vrijheidsberoving die mogelijk op een dergelijke uithandengeving volgt *geen* educatief oogmerk heeft, vraagt ze zich uiteindelijk af of artikel 5, lid 1, d, E.V.R.M. hier nog van toepassing is. Tijdens de voorbereidende werkzaamheden stelde men immers dat de toepassing van artikel 38 W.Jb. in feite een verlaging van de strafrechtelijke meerderjarigheid tot zestien jaar impliceert (opgelet, de Commissie-Cornelis stelt zelfs voor de uithandengeving vanaf de leeftijd van vijftien jaar mogelijk te maken in sommige, ons inziens onvoldoende gepreciseerde, gevallen!) en de minderjarige m.a.w. in het strafrecht voor volwassenen terechtkomt, waar hij dan de waarborgen van het Wetboek van Strafvordering kan genieten. Dit halfslachtig argument kan ons echter niet overtuigen. Men moet immers goed beseffen dat de achterliggende beweegredenen van een dergelijke redenering op een loutere terugkeer naar het repressieve gebaseerd zijn en dit daarenboven als middel gebruikt wordt om het tekort aan infrastructuur te kunnen ontlopen. Het voorgestelde systeem accepteren komt zodoende neer op een onrechtstreekse en verkapte verlaging van de penale meerderjarigheid.

Kiest men voor de repressie en is men bijgevolg voorstander van het calqueren van het volwassen strafrecht naar de jeugdigen toe, dan opteert men ons inziens beter voor een omkering van de huidige regeling, zoals dit werd voorgesteld in het amendement van mevr. Stengers, mevr. Delruelle en de heer Duquesne ²⁸ enerzijds en in de amendementen van mevr. Herzet c.s. ²⁹ anderzijds. A contrario, wil men het edu-

²⁰ Brussel, 21 mei 1981, *J.T.*, 1981, 395; Luik, 7 juni 1983, *R.T.D.F.*, 1985, 415.

²¹ Bergen, 7 september 1975, *Doc.Min.Just.*, III/75; Rb. Luik, 3 april 1981, *Jur.Liège*, 1982, 306; Luik, 22 december 1981, *zaak L., rép. 1659*; Luik, 13 juli 1983, *zaak M., rép. 1385*.

²² Cass., 12 september 1984, *Arr.Cass.*, 1984-85, 76; Cass., 22 juli 1988, *Arr.Cass.*, 1987-88, 1448; Cass., 21 februari 1990, *J.T.*, 1991, 396.

²³ Luik, 11 februari 1991, *J.L.M.B.*, 1991, 877; Cass., 10 juni 1992, *J.D.J.*, 1992, afl. 118, 35, noot BIHAIN, L.

²⁴ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/10, art. 4 (vroeger art. 5).

²⁵ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/1, amendement Arts m.b.t. art. 13.

²⁶ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/5, amendement nr. 12 Mayeur.

²⁷ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/9, art. 13.

²⁸ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/3, amendement nr. 3 Stengers-Delruelle en nr. 532/13, amendement nr. 86 Stengers-Duquesne.

²⁹ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/1, amendement Herzet c.s. op art. 4 (+ subamendement) en nr. 633/4, amendement Herzet. Deze amendementen hadden tot doel de minderjarigen boven de 15 of 16 jaar die misdrijven (misdaden) plegen, rechtstreeks te verwijzen naar de gewone strafgerechten. Indien echter een opvoedingsmaatregel geschikter blijkt te zijn, dan zouden deze rechtscollages de zaak naar de jeugdrechtsbank kunnen verwijzen. Dit is in feite een identiek systeem als bij art. 36bis W.Jb. met betrekking tot de bevoegdheid van de politierechtsbank!

catieve als basis van het model behouden, dan heft men de uithandengeving liever op. Dit laatste impliceert dan ook tevens het bestaan van een jeugddstrafrecht.

Een gulden middenweg bestaat hier volgens ons niet.

B. Artikelen 39 en 41 W.Jb.: de terbeschikkingstelling van de Regering

Krachtens artikel 39 W.Jb. kon een minderjarige ter beschikking gesteld worden van de Regering wanneer een jeugdbeschermingsmaatregel zijn *uitwerking mist* wegens het voortdurende wangedrag of de gevaarlijke gedragingen van de minderjarige. Dit had tot gevolg dat enkel de minister van Justitie bevoegd werd om op de minderjarige een van de maatregelen vermeld in artikel 37, 2° tot 4°, W.Jb. toe te passen, of wanneer de minderjarige ouder was dan zestien jaar, hem op te sluiten in een strafinrichting (art. 41 W.Jb.)³⁰. De jeugdrechter verloor hierdoor zijn herzieningsmogelijkheid. Dit gaf in de praktijk bijgevolg aanleiding tot een plaatsing op grond van een administratieve beslissing en zonder enige mogelijkheid van beroep³¹.

De nieuwe wet laat hier niet de minste twijfel bestaan en zorgt in casu wel voor de nodige duidelijkheid door te bepalen dat deze bepalingen niet meer van toepassing zullen zijn op personen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd³². Wat de andere categorieën van minderjarigen betreft, hebben de decretale wetgevers inmiddels reeds lang voor de nodige afschaffing van deze kwestieuze bepalingen gezorgd (uitgezonderd de Duitstalige Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

C. Artikel 53 W.Jb.: de voorlopige bewaring in een huis van arrest

Overeenkomstig artikel 53 W.Jb. kon een minderjarige bij voorlopige maatregel, maar voor niet langer dan vijftien dagen, in een huis van arrest worden bewaard. Hij werd er van de aldaar gedetineerde volwassenen afgezonderd.

Bij een grondige bestudering van de praktische toepassing van artikel 53 W.Jb. valt onmiddellijk op dat deze bepaling, niettegenstaande ze bedoeld is als uitzondering, gehanteerd werd op een wijze die een aantal dubbelzinnigheden blootlegde die reeds in de wet zelve zijn ingebakken («... dévoilant ainsi des ambiguïtés profondes»)³³.

Het gaat hier immers om een zeer ernstige maatregel waarnaar, volgens de letter van de wet, slechts teruggegrepen kan worden in geval van «feitelijke onmogelijkheid» om een particulier of een instelling te vinden die de minderjarige dadelijk kan opnemen. Het is dus gezinszins een sanctie, des

te meer daar deze maatregel bevolen wordt vóór het vonnis ten gronde³⁴.

Slaan we er echter de rechtspraak op na, dan moeten we vaak het omgekeerde vaststellen. In schrill contrast met wat minister P. Vermeylen had verduidelijkt («Le texte ne me paraît pas sujet à interprétation... Il s'agit donc d'une constatation purement matérielle, à l'exclusion de tout jugement moral»)³⁵, ontwikkelde zich een jurisprudentie die de grenzen van artikel 53 extensief zou interpreteren. Men ging artikel 53 W.Jb. toepassen bij gebrek aan *geschikte* veeleer dan bij een gemis van *voldoende* particulieren of instellingen, waarbij de feitelijke onmogelijkheid zodoende beoordeeld werd volgens de geaardheid van de opvanggelegenheid en niet volgens de beschikbaarheid ervan. Niet de bescherming van de minderjarige, maar wel de bescherming van de maatschappij, m.a.w. het veiligheidsaspect, kwam dan ook centraal te staan³⁶. Toen het Hof van Cassatie daar nog aan toevoegde dat de voorlopige bewaring in gemoede ter beoordeling staat van de rechter en de feitelijke onmogelijkheid niet noodzakelijk dient te blijken uit de stukken die de jeugdrechtbank bij het dossier zou dienen te voegen³⁷, waarschuwde men er inderdaad terecht voor dat we op een punt belandden waar de discretionaire macht van een rechter arbitrair zou kunnen worden³⁸.

Onder het mom van de «short sharp shock»-therapie oordeelde men dat het begrip «opvoeding», in het kader van het E.V.R.M., niet uitsluit dat men een beroep doet op de opsluiting in de gevangenissen wanneer zachtere maatregelen gefaald hebben. Aldus zou deze opsluiting een opvoedend effect hebben door de minderjarige te overtuigen dat de maatschappij besloten heeft, na de poging om hulp te bieden, zich thans te verdedigen³⁹. Een steeds groter aantal minderjarigen werd dus op deze wijze «bewaard» in een huis van arrest.

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft in de zaak Bouamar de hierboven gelaakte praktijken terdege teruggefloten. De opsluiting in een arresthuis zou op zich niet strijdig zijn met artikel 5, lid 1, d, E.V.R.M.⁴⁰, doch kan daarentegen, zoals P. Henry het indertijd stelde, enkel dienstig zijn als een soort van overgangsmaatregel («une solution d'attente»)⁴¹. Het Hof stelde zelf klaar en duidelijk dat «... l'alinéa d) n'empêche pas une mesure provisoire de garde qui serve de préliminaire à un régime d'éducation surveillée sans en revêtir elle-même le caractère». Maar, aan dit laatste werd meteen een voorwaarde gekoppeld: «Encore faut-il,

³⁴ Brussel, 16 februari 1971, *D.Jb.*, III, 47.

³⁵ Luik, 16 december 1980, *Jur.Liège*, 1981, 298, noot VERMEYLEN, P.

³⁶ Brussel, 21 november 1977, *Les Nouvelles, tw. Protection de la jeunesse*, 1978, nr. 1169; Bergen, 6 januari 1978, *J.T.*, 1979, 7.

³⁷ Cass., 8 februari 1978, *Arr.Cass.*, 1978, 684.

³⁸ MAES, Chr. «Wet betreffende de jeugdbescherming of betreffende de bescherming van de maatschappij tegen deviante of delinquente jeugd? Artikel 53 van de wet van 8 april 1965: een sleutel», *Pan.*, 1986, 40.

³⁹ Rb. Luik, 10 september 1981, *Jur.Liège*, 1982, 204; Cass., 18 november 1982, *R.W.*, 1982-83, 2263.

⁴⁰ SMETS, J., «E.V.R.M. en jeugdbeschermingsrecht: beschouwingen bij het arrest Bouamar», *Pan.*, 1988, 540.

⁴¹ HENRY, P., «Après l'arrêt Bouamar. En attendant l'abrogation de l'article 53 de la loi sur la protection de la jeunesse», *J.D.J.*, 1988, nr. 8, 17.

³⁰ Brussel, 21 november 1985, *R.W.*, 1986-87, 2864, noot SMETS, J.

³¹ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer, B.Z.*, 1991-92, nr. 532/1, 5.

³² Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/1, artt. 5-6.

³³ CHARLES, R. en DENUIT, M., «Réflexions sur l'application de l'article 53 de la loi du 8 avril 1965 sur la protection de la jeunesse», *J.T.*, 1984, 17.

dans cette hypothèse, que l'emprisonnement débouche à bref délai sur l'application effective d'un tel régime dans un milieu spécialisé – ouvert ou fermé – qui jouisse de ressources suffisantes correspondant à sa finalité»⁴². Kortom, het was het herhaalde en oneigenlijk gebruik van artikel 53 W.Jb., zonder de uitwerking van enig aansluitend educatief programma, dat binnen de context van het E.V.R.M. een arbitraire vrijheidsberoving uitmaakte⁴³.

Concluderend was het Europese Hof verder van mening dat, aangezien de Belgische Staat voor het voeren van zijn beleid ten aanzien van jeugdige delinquenten gekozen had voor een opvoedkundig systeem onder toezicht, er een geëigende infrastructuur gecreëerd diende te worden, aangepast aan de veiligheidseisen, maar vooral aan de pedagogische oogmerken van de wet van 8 april 1965.

De veroordeling van de Belgische Staat leidde aan de ene kant tot de nodige initiatieven in ons parlement. Bepaalde leden van het nationaal halffrond beschouwden het arrest van het Europese Hof als de druppel die de emmer binnen deze materie deed overlopen en wilden dat nu eindelijk aan de toepassing van artikel 53 W.Jb. een einde werd gemaakt. In hun ogen was de poort van de afschaffing of opheffing nog de enige openstaande⁴⁴.

Aan de andere kant werd ondertussen door de rechters aangetoond dat zij bereid waren zich te schikken naar de Europese directieven. Een schoolvoorbeeld van hoe men zijn les uit een arrest van het Europese Hof leert en op een exacte wijze artikel 53 W.Jb. moet aanwenden, kon men immers in het vonnis van 7 december 1989 van de Jeugdrechtbank te Luik vinden⁴⁵. Er werd namelijk duidelijk gezegd dat de toepassing van artikel 53 slechts diende als overgangsmaatregel en dat de enige reden van de hantering van dit artikel de materiële onmogelijkheid was om een particulier of instelling te vinden die de minderjarige dadelijk kon opnemen. De meerderheid van de doctrine volgend, wees de rechtbank er vervolgens op dat artikel 53 toegepast kon worden in het kader van artikel 5, lid 1, d, E.V.R.M., indien de voorlopige bewaring op korte termijn zou uitlopen op een educatief programma. In het dictum van het vonnis werd dan ook meteen voor de invulling van deze laatste conditie gezorgd.

De recente jeugdbeschermingswet brengt, wat artikel 53 W.Jb. betreft, opnieuw een weifelend antwoord. De Regering hoopt deze bepaling op halflange termijn te kunnen afschaffen, maar alvorens daartoe overgegaan kan worden, moeten de Gemeenschappen (vooral de Franse) eerst over een toereikende infrastructuur aan instellingen voor obser-

vatie en opvoeding onder toezicht, inzonderheid van het gesloten type, beschikken. Dat is ook het standpunt dat door de Raad van State in zijn advies op het middelgrote wetsontwerp werd ingenomen. «Als één van de Gemeenschappen geen werkelijke gesloten instellingen inricht, heeft de jeugdrechter geen andere mogelijkheid dan artikel 53 van de wet toe te passen en de zaak uit handen te geven. Het gevaar bestaat dat daardoor de jeugdbescherming ten aanzien van delinquenten minderjarigen opnieuw als een strafrechtelijke materie wordt beschouwd», waarschuwde de Raad meer concreet⁴⁶.

De minister van Justitie heeft artikel 53 W.Jb. wel omringd met meer rechtswaarborgen voor de minderjarige. Zo is de toepassing van deze bepaling nog enkel toegelaten t.a.v. personen die ervan verdacht worden een feit te hebben gepleegd, strafbaar met een correctionele hoofdgevangenisstraf van een jaar of met een zwaardere straf, voor zover zij, op het ogenblik van de feiten, de leeftijd van veertien jaar hebben bereikt. Daarnaast kan deze «maatregel» in de loop van een zelfde procedure, d.i. uit hoofde van dezelfde feiten, hoogstens eenmaal door de jeugdrechter worden opgelegd. Ten slotte wordt in geval van hoger beroep, de termijn waarbinnen uitspraak door het hof moet worden gedaan, teruggebracht tot vijf werkdagen te rekenen vanaf de akte van hoger beroep. Na het verstrijken van deze termijn vervalt de maatregel automatisch.

Het nieuwe voorgestelde artikel 53 W.Jb. werd in de commissie voor de Justitie van de Kamer en de Senaat terecht verschillende malen geamendeerd. De heer Landuyt⁴⁷, de heer Mayeur⁴⁸ en mevrouw Vogels⁴⁹, alsook sommige van hun collega's in de Senaat⁵⁰ bleven voorstander van een, al dan niet onmiddellijke, opheffing van het kwestieuze artikel. De minister van Justitie moest daarbij toegeven dat hij ook een opheffing van het artikel nastreeft, maar dat dit in de praktijk op korte termijn nog steeds niet haalbaar is. Er moeten immers bepaalde procedures gevolgd worden, alsook in de nodige financiering worden voorzien. Als halfbakken tussenoplossing werd er aldus voor geopteerd enerzijds de toepassing van artikel 53 W.Jb. tijdelijk te blijven gedogen en anderzijds het principe van de opheffing in een nieuw artikel 53bis op te nemen en dit artikel pas in werking te laten treden op een ogenblik, bepaald bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit⁵¹.

Jammer genoeg is het dus heden nog niet mogelijk om minderjarige definitief uit onze gevangnissen weg te ban-

⁴² E.H.R.M., 29 februari 1988, arrest Bouamar, *l.c.*, § 50.

⁴³ VANSTEENKISTE, Ph., *De opsluiting van minderjarigen: artikel 53 en de gevolgen van het arrest Bouamar*, VUB, scriptie in de Criminologische Wetenschappen, 1992-1993, 75.

⁴⁴ Wetsvoorstel tot opheffing van artikel 53 van de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, 1988-89, nr. 385/1; wetsvoorstel tot opheffing van artikel 53 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1989-90, nr. 811/1; wetsvoorstel tot opheffing van artikel 53 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1991-92, nr. 116/1; wetsvoorstel tot opheffing van artikel 53 van de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, 1991-92, nr. 221/1.

⁴⁵ Jeugdrb. Luik, 7 december 1989, *J.D.J.*, 1990, 24, noot MARTENS, P., en HENRY, P.

⁴⁶ R.v.St., 22 april 1991, *Advies L.* 20.661/2, 49.

⁴⁷ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/2, amendement nr. 1 Landuyt.

⁴⁸ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/5, amendement nr. 23 Mayeur.

⁴⁹ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/6, amendement nr. 40 Vogels.

⁵⁰ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/1, commissiestuk nr. 21 (Mahoux, Erdman, Vaes).

⁵¹ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/6, amendement nr. 66, en nr. 532/9, 14.

nen. Velen zullen ons dan ook bijvallen als we het betreuren dat de minister van Justitie artikel 53 W.Jb. niet resoluut heeft afgeschaft, doch zich eerder liet verleiden tot een soort van politiek schaakspel ⁵².

III. Creëren of versterken van proceswaarborgen voor de jeugdgerechten

In een jeugdbeschermingsmodel lijkt het op het eerste gezicht paradoxaal gewag te maken van proceswaarborgen. Ten gevolge van de educatieve en hulpverlenende finaliteit zou het niet noodzakelijk zijn zich te bekommeren om de rechtspositie van de minderjarige, «... want de rechter onder de dwang van de klassieke regels beletten het grootste kwaad te doen, betekent ook hem beletten het grootste goed te doen» ⁵³. Het E.V.R.M. zou, volgens het Hof van Cassatie, zelfs niet toepasselijk zijn ingeval het gaat om een niet-delinquente minderjarige ⁵⁴.

Deze utopie van het consensusmodel werd echter van het begin af reeds op de korrel genomen ⁵⁵. De Raad van State waarschuwde oorspronkelijk zelfs voor inbreuken op onder meer het legaliteitsbeginsel en het proportionaliteitsbeginsel ⁵⁶ en ook commentatoren hebben nadien dit optimisme binnen de Jeugdbeschermingswet «gedemystificeerd» ⁵⁷.

Zo stelde onder andere L. Dupont duidelijk dat de dwangmatige overheidsinterventie slechts uitgeoefend mag worden wanneer een aantal elementaire rechtsbeginselen gerespecteerd worden, zoals het beginsel van de verzwaarde bewijslast, het beginsel van de tegenspraak en het gelijkheidsbeginsel ⁵⁸.

Niettemin is er toch een veroordeling door het Europese Hof te Straatsburg nodig geweest om de wetgever van een aantal tekortkomingen te overtuigen. Het arrest Bouamar kwam immers tegemoet aan de bezorgdheid van vele rechtspractici om de jongere die voor de jeugdrechter moest verschijnen, meer proceswaarborgen te verlenen ⁵⁹. Door de strijdigheid met artikel 5, lid 4, E.V.R.M. te aanvaarden, was het Hof namelijk van oordeel dat het niet voldoende was dat

de jeugdbeschermingsmaatregelen door een gerechtelijke instantie werden getroffen. De gevolgde procedure diende tevens een gerechtelijk karakter te hebben, zodat bijgevolg aan de betrokkene de nodige fundamentele garanties geboden werden ⁶⁰. In het bijzonder moest in de toekomst gezorgd worden voor de organisatie van een behandeling op tegenspraak waarbij de minderjarige bijgestaan wordt door een advocaat, en dit ongeacht welke maatregelen getroffen worden ⁶¹.

Hoewel de arresten van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens geen gezag van gewijsde erga omnes hebben ⁶², maar de rechter door hun gezag van interpretatie ze niet zomaar naast zich neer kan leggen zonder als orgaan van de Staat de internationale verantwoordelijkheid van deze in gedrang te brengen ⁶³, diende onze federale wetgever nu zo spoedig mogelijk onze wet betreffende de jeugdbescherming met het E.V.R.M. in overeenstemming te brengen. Daarnaast moest in de nieuwe jeugdbeschermingswet ook gezorgd worden voor de naleving van andere internationale akten die een versteviging nastreven van de rechtspositie van minderjarigen in gerechtelijke procedures. Zo behoorde men ook rekening te houden met de UNO-Convention voor de Rechten van het Kind.

Artikel 40 C.R.K. bevat meer specifiek voorschriften voor de strafrechtelijke rechtspleging ten aanzien van jeugdige delinquenten. Deze bepaling houdt een aantal hoogstbelangrijke, doorgaans met het strafprocesrecht gelijkaardige, procedureregels in, die volgens E. Krings directe werking hebben en bijgevolg toepasselijk zijn in het interne recht ⁶⁴. Desondanks had de wetgever ons inziens de plicht te zorgen voor de nodige duidelijkheid en moesten de opgesomde garanties ⁶⁵ in het jeugdrecht ingelast worden. Wat inmiddels de jeugdgerechten er niet van mocht weerhouden deze principes reeds volop toe te passen!

Bij de navolgende bespreking van de wijzigingen die de wet van 2 februari 1994 in de vroegere wet van 1965 aanbrengt, zal men kunnen vaststellen dat het bestaande beschermingsmodel gedeeltelijk wordt verlaten. Een eerste stap wordt gezet naar een substantiële verbetering van de rechtspositie van de minderjarige. Men wordt er zich allengs van bewust dat: «L'enfant doit avoir droit à une défense pro-

⁵² Nota van de Belgische Nationale Orde van Advocaten m.b.t. het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/2 bijlagen, bijlage IV, 128; advies over het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming door de «Conseil communautaire de l'aide à la jeunesse de la Communauté française», *Gedr.St., Senaat*, 1992-93, nr. 633/2 bijlagen, bijlage VI, 135; Europees Handvest van de Rechten van het Kind, 8 juli 1992, artt. 8.22 en 8.23.

⁵³ Wetsontwerp op de bescherming van de minderjarigen, *Gedr.St., Kamer*, 1957-58, nr. 885/1.

⁵⁴ Cass., 17 september 1986, *Arr.Cass.*, 1986-87, nr. 32.

⁵⁵ ELIAERTS, C., «De toekomst van het jeugdbeschermingssysteem», *Jeugdrecht: balans en perspectieven*, Brussel, 1989, 67.

⁵⁶ R.v.St., advies van 10 juli 1957, *Gedr.St., Kamer*, 1957-58, nr. 885/1, 36.

⁵⁷ VAN DE KERCHOVE, M., «Des mesures répressives aux mesures de sûreté et de protection», *R.D.P.*, 1976-77, 245; BALLEET, D. en WYLLÉMAN, A., «Proceswaarborgen voor minderjarigen in procedures die hen aanbelangen», *R.W.*, 1989-90, 793.

⁵⁸ DUPONT, L., «Jeugdbescherming met mate», *Maatschappelijke functie van de Jeugdrechtbank*, SCJM, 1979, 10.

⁵⁹ MAES, Chr., «Wandelen kind en E.V.R.M. hand en hand doorheen de Belgische rechtspraak?», *T.G.R.*, 1991, 53.

⁶⁰ E.H.R.M. 29 februari 1988, arrest Bouamar, *I.c.*, § 57; E.H.R.M. 18 juni 1971, arrest Dewilde, Ooms en Versyp, *ser. A.*, nr. 12, § 73.

⁶¹ TULKENS, F. en JADOUL, A., «Protection de la jeunesse et droits de l'homme», *R.T.D.F.*, 1989, 137.

⁶² GANSHOF VAN DER MEERSCH, W., «La garantie des droits de l'homme et la Cour Européenne de Strasbourg», *J.T.*, 1982, 106.

⁶³ VELU, J., en ERGEC, R., *La Convention européenne des Droits de l'Homme*, Bruylant, Brussel, 1990, nrs. 1231-1241-1286.

⁶⁴ KRINGS, E., *I.c.*, 85.

⁶⁵ Het betreft het legaliteitsbeginsel, het vermoeden van onschuld, het recht om binnen de kortst mogelijke termijn ingelicht te worden omtrent de beschuldigingen, het recht op een beoordeling door een onafhankelijke rechtsinstantie binnen een redelijke termijn, geen dwang tot schuldbekentenis, het recht om getuigen à charge of à décharge te ondervragen, de mogelijkheid van beroep bij een hogere rechtsinstantie, het recht op kosteloze bijstand door een tolk, het recht op eerbiediging van het privé-leven...

pre en justice...», maar vooral «...doit être reconnu en tant que personne et sujet de droits, même s'il est délinquant»⁶⁶.

De ambtshalve toevoeging van een advocaat

Artikel 55 van de wet van 8 april 1965 voorzagslechts in de bijstand van een minderjarige door een advocaat op de terechtzitting. De jongere moest zodoende doorgaans alle vorm van bijstand ontberen in de meest essentiële stadia van de procedure, namelijk wanneer voorlopige maatregelen bij kabinetsbeschikking werden opgelegd («la violence juridique») ⁶⁷ en bij de herzieningsprocedure op basis van artikel 60 W.Jb. ⁶⁸.

Onder druk van het arrest Bouamar, van de internationale regelgeving, van de officieus opgerichte jeugdpermanenties bij sommige balies ⁶⁹, van de kritiek van menig rechtsgeleerde ⁷⁰ en tot slot van bepaalde vooruitstrevende rechtspraak ⁷¹, kon de minister niet anders dan in zijn middelgroot wetsontwerp in een uitgebreider behandeling op tegenspraak te voorzien. Er wordt dan ook in het nieuwe artikel 52ter, tweede lid, bepaald dat de betrokkene, telkens als hij voor de jeugdrechtsbank verschijnt, recht heeft op bijstand van een advocaat. In de commissie voor de Justitie van de Kamer specificeerde minister Wathélet dat dit geldt voor elke verschijning voor de jeugdrechter: «... de jongere heeft recht op die bijstand gedurende de hele voorbereiding van de procedure» ⁷².

De minderjarige die niet bemiddeld is, krijgt overeenkomstig een nieuw artikel 54bis ambtshalve een advocaat toegewezen. Wanneer de zaak bij de jeugdrechtsbank aanhangig is op vordering van het openbaar ministerie of door vrijwillige verschijning, geeft het parket hiervan onverwijld kennis aan de stafhouder van de Orde van Advocaten. De stafhouder of het bureau voor consultatie en verdediging gaat over tot de toewijzing, *ten laatste binnen twee werkdagen* (dit is een maximumtermijn) *te rekenen vanaf dit bericht*. De balies zullen daar bij hun interne organisatie rekening mee moeten houden.

Hier komt men volgens ons voor een eerste probleem te staan. Wordt een minderjarige delinquent bijvoorbeeld op heterdaad gevat en van zijn vrijheid beroofd, dan kan deze administratieve bewaring, krachtens artikel 7 van de Grondwet, maximaal een periode van 24 uur bestrijken. Wanneer

het openbaar ministerie onderwijl de tussenkomst van de jeugdrechtsbank vordert (*en niet die van de onderzoeksrechter*) ⁷³, mag de minderjarige volgens het nieuwe artikel 52ter W.Jb. pas voor de jeugdrechter worden geleid wanneer hij bijgestaan wordt door een advocaat. Indien de raadsman maar tijdens de tweede werkdag wordt aangewezen, zoals mogelijk door het nieuwe artikel 54bis W.Jb., is het in deze omstandigheden grondwettelijk vereist dat men de minderjarige inmiddels terug in vrijheid heeft gesteld. Dat dit nefast kan zijn als men te maken heeft met erge recidivisten of wanneer de veiligheid van de maatschappij in het gedrang is, lijkt ons vanzelfsprekend. Vandaar dat ons inziens de aanwijzing *alsook* de effectieve bijstand binnen de termijn van 24 uur dient te geschieden, tenzij men natuurlijk een analoge jurisprudentie wenst te ontwikkelen zoals die m.b.t. artikel 28 van de wet van 1 juli 1964 betreffende het sociaal verweer ⁷⁴.

Een tweede moeilijkheid in het nieuwe artikel 52ter W.Jb. kan men ontdekken in de laatste zin van het tweede lid, volgens welke de jeugdrechter, behoudens als het een procedure betreft die ingeleid is bij vrijwillige verschijning of bij verzoekschrift, toch een afzonderlijk onderhoud met de betrokkene kan hebben. De jeugdrechter mag van deze mogelijkheid gebruik maken, hetzij in zijn hoedanigheid van magistraat belast met het sociale onderzoek, hetzij in zijn hoedanigheid van actor in het kader van een wetgeving die essentieel een pedagogische inslag heeft. Het nut van deze bepaling lijkt ons, gelet op de formalisering van de volledige procedure, toch te bestaan. Deze techniek dient echter met de nodige omzichtigheid gehanteerd te worden zodat ze niet op gespannen voet komt te staan met het recht van verdediging.

Artikel 52ter W.Jb. is volgens ons ten slotte te strikt opgevat. Het beginsel van de tegenspraak krijgt er immers geen ruimere draagwijdte toegeschreven dan de bijstand door een advocaat. We menen echter, in navolging van sommige commentatoren ⁷⁵, dat aan de minderjarige het recht gegeven moet worden om zich tevens te laten bijstaan door een vertrouwenspersoon of door een persoon die zijn inziens het best zijn belangen kan verdedigen.

Algemeen kunnen we dus stellen dat de reeds lang bestaande vraag naar een effectieve rechtsbijstand, hoewel de

⁶⁶ POULEAU, V., «A propos de la Convention des droits de l'enfant. L'enfant, sujet de droits: enfin une réalité?», *J.T.*, 1990, 625.

⁶⁷ MARTENS, P., «Les droits de l'enfant en question(s)», *Conférence van het DEI*, 16 december 1992.

⁶⁸ TULKENS, F., «La Convention sur les droits de l'enfant et la justice pénale», *La Convention sur les droits de l'enfant et la Belgique*, Kluwer, Brussel, 1992, 164.

⁶⁹ X, «Protection de la jeunesse. Assistance des avocats. Indemnité», *J.D.J.*, 1990, nr. 4, 8.

⁷⁰ MAES, F., «De jeugdrechtsbank en de rechten van verdediging», *R.W.*, 1978-79, 2841; HENRY, P., «La parole à la défense», *Le placement des mineurs en institution psychiatrique*, FUSL, Brussel, 1990, 70; TULKENS, F., «La défense des mineurs devant le tribunal de la jeunesse», *J.D.J.*, 1988, nr. 8, 20.

⁷¹ Rb. Luik, 5 januari 1990, *J.D.J.*, 1990, nr. 3, 26; Brussel, 6 januari 1992, *J.D.J.*, 1992, nr. 113, 34.

⁷² Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St., Kamer*, B.Z., 1991-92, nr. 532/9, 32.

⁷³ Ons inziens moet de onderzoeksrechter verplicht geadieerd worden telkenmale er sprake is van een eventuele vrijheidsberoving, maar dit idee past misschien beter in het debat omtrent de invoering van een jeugdstrafrecht. Daarnaast moet hier tevens opgemerkt worden dat de Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescherming (dé Commissie Cornelis) de invoering van een voorlopige hechtenis overweegt, die volledig onder de bevoegdheid van de onderzoeksrechter zou vallen. We kunnen binnen dit bestek helaas niet dieper op de discussie omtrent de wenselijkheid van een voorlopige hechtenis voor delinquente minderjarigen ingaan.

⁷⁴ Krachtens deze bepaling kunnen de gerechten of de commissies en de hoge commissies tot bescherming van de maatschappij slechts over de verzoeken tot internering of invrijheidstelling beslissen ten aanzien van de betrokkenen die bijgestaan worden door een advocaat. Nochtans bestaat er rechtspraak die van deze bepaling is afgeweken, zoals Cass., 15 januari 1980, *Pas.*, 1980, I, 558; Cass., 15 september 1982, *R.D.P.*, 1983, 135; Cass., 18 januari 1984, *Arr.Cass.*, 1983-84, nr. 263; Cass., 18 juli 1984, *Arr.Cass.*, 1983-84, nr. 626.

⁷⁵ DUPONT, L., «Jeugdbescherming met mate», *l.c.*, 11.

wet ons inziens nog wat bijgeschaafd moet worden ⁷⁶, uiteindelijk zal zijn ingewilligd. Nu moet alleen de advocaat er nog voor waken dat hij het «belang van het kind» blijft nastreven (primair met het oog op het zelfbeschikkingsrecht van de jongere) en geen beslissing afdwingt «qui flatterait peut-être son amour-propre, mais qui pourrait être nuisible au salut de l'enfant» ⁷⁷.

Het recht om ingelicht te worden omtrent de ten laste gelegde feiten en het inzagerecht in het dossier

Aansluitend op het vorige punt, moet de polemiek van het inzagerecht in het dossier en het recht om ingelicht te worden omtrent de ten laste gelegde feiten, eveneens aan discussie onderworpen worden. De basis voor dit debat kan men in het vroegere eerste lid van artikel 55 van de Jeugdbeschermingswet vinden, dat bepaalde: «Wanneer een zaak... (m.b.t. maatregelen ter bescherming van de minderjarigen) bij de jeugdrechtsbank aanhangig is gemaakt, wordt aan de partijen en aan hun advocaat kennis gegeven van de neerlegging van het dossier ter griffie waar ze gedurende ten minste drie dagen vóór de terechtzitting er inzage van kunnen nemen.»

De mogelijkheid om van de inhoud van het dossier kennis te nemen bestond dus enkel tijdens de terechtzittingsfase. Noch tijdens de voorbereidende rechtspleging, noch tijdens de herzieningsprocedure vereiste de wet van '65 dat de minderjarige, of zijn raadsman, opgeroepen of gehoord zou worden ⁷⁸. Laat staan dat zij in deze stadia enig inzagerecht konden hebben. «La présence d'avocats pour assister les mineurs 'au provisoires' et la faculté qui leur est donnée de consulter les éléments du dossier, spécialement les premiers procès-verbaux, n'ont jamais été considérées comme des droits mais plutôt comme une simple tolérance accordée par certains magistrats de la jeunesse et refusée par d'autres», verduidelijkt A. Masset de rechtspraktijk ⁷⁹.

De ernst van sommige voorlopige maatregelen indachtig en rekening houdend met de actuele rechtspositie van de volwassenen in het strafrecht, lijkt het ons, en andere commentatoren ⁸⁰, nochtans paradoxaal de jeugdige delinquent deze waarborg te ontfangen.

We kunnen onze stelling staven door in eerste instantie terug te grijpen naar de bestaande regelgeving. Het E.V.R.M. ⁸¹, de C.R.K. ⁸², de minimumregels van Beijing (artt. 7 en 14) en de aanbeveling R (87)20 van de Raad van

Europa (punt III) laten niet de minste twijfel bestaan dat de minderjarige het recht heeft om ingelicht te worden omtrent de ten laste gelegde feiten. Dit impliceert dus a fortiori dat de jongere, en/of zijn raadsman, toegang moet hebben tot het dossier.

Een tweede argument ter staving van ons standpunt halen we uit de bestaande rechtspraak. Het arrest van 14 november 1989 van het Hof van Beroep te Brussel is daarbij baanbrekend geweest, in die zin dat binnen de jeugdbescherming voor de eerste maal een combinatie werd gemaakt van het arrest Bouamar en het arrest Lamy ⁸³. We hoeven op de impact van het arrest Bouamar niet meer terug te komen daar dit hierboven reeds werd uiteengezet. Het arrest Lamy vergt daarentegen wel nadere toelichting.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde in re Lamy dat de niet-overlegging van het strafdossier aan de aangehouden volwassen verdachte, vooraleer deze voor de eerste maal voor de raadkamer moet verschijnen, strijdig is met het «habeas corpus»-principe en derhalve artikel 5, lid 4, E.V.R.M. schendt. Het hoofdmotief voor deze beslissing lag in het feit dat er een te nauwe band bestaat tussen de appreciatie van de noodzakelijkheid tot vrijheidsberoving en de appreciatie van de schuld om in het ene geval het inzagerecht te weigeren en het in het andere toe te staan. Het recht van verdediging impliceert noodzakelijkerwijs het respect van het principe van «l'égalité des armes» ⁸⁴.

Het Hof van Beroep te Brussel heeft nu de principes van beide Europese beslissingen getransponeerd naar het jeugdrecht. Dit rechtscollege bepaalde immers dat het recht van verdediging van de minderjarige wordt geschonden wanneer de rechtsbijstand, waarop de jongere recht heeft, belemmerd wordt door de weigering om tijdens de onderzoeksfase het dossier te laten inzien ⁸⁵.

Niettegenstaande het dus niet expressis verbis in de wet van '65 was geregeld, moest het inzagerecht voor de minderjarigen op grond van deze rechtspraak toch een vaststaand feit worden.

Het ogenblik waarop de minderjarige inzage kan nemen in het dossier werd ten slotte nog betwist. Terwijl oorspronkelijk volgens sommige auteurs het inzagerecht pas mogelijk werd na de eerste kabinetsbeschikking van de jeugdrechter ⁸⁶, blijkt langzamerhand een meerderheid bereid te zijn om het inzagerecht meteen toe te kennen, dus vooraleer de

zijn arrestatie en van alle beschuldigingen welke tegen hem zijn ingebracht. Art. 5, lid 4: een ieder, die door arrestatie of gevangenhouding van zijn vrijheid is beroofd, heeft het recht voorziening te vragen bij de rechter opdat deze op korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidstelling beveelt, indien de gevangenhouding onrechtmatig is.

⁸² Art. 40, lid 2, b, (ii): ...dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem ingebrachte beschuldigingen, of, indien van toepassing, door tussenkomst van zijn ouders of wettige voogd, en dat het juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn verdediging.

⁸³ E.H.R.M. 30 maart 1989, arrest Lamy, *J.L.M.B.*, 1989, 682; Cass., 22 juli 1989, arrest Lamy, *J.L.M.B.*, 1989, 682.

⁸⁴ JACOBS, A., «Quelques réflexions sur les délais et les droits de défense en matière de détention préventive», *J.L.M.B.*, 1989, 698.

⁸⁵ Brussel, 14 november 1989, *J.T.*, 1990, 219.

⁸⁶ MASSET, A., *l.c.*, 378.

⁷⁶ Zo wordt ons inziens, naast bovenvermelde opmerkingen, geen rekening gehouden met de juridische, organisatorische en financiële problemen waar de balies en ook de jeugdrechtsbanken mee te kampen zullen hebben. Tevens dient in de toekomst ook meer aandacht gespendeerd te worden aan de navorming van de advocaten die zich met jeugdzaken bezighouden.

⁷⁷ PASSEZ, E., «Extraits du Manuel de la défense des Mineurs», *J.D.J.*, 1993, nr. 123, 20. Zie ook HANNEQUART, Y., «Le mandat de l'avocat et l'exercice de la défense devant les juridictions de la jeunesse», *Actes de Colloque organisé le 4 novembre 1988*, Ed. Jeune barreau de Liège, 1989, 15; Rb. Luik, 5 januari 1990, *J.D.J.*, 1990, nr. 3, 27.

⁷⁸ BALLET, D. en WYLLEMAN, A., *l.c.*, 796.

⁷⁹ MASSET, A., «La protection de la jeunesse à la lumière des droits de l'homme», *Ann.Dr.Liège*, 1990, 372.

⁸⁰ TULKENS, F., *l.c.*, 164.

⁸¹ Art. 5, lid 2: ieder gearresteerde moet onverwijld en in een taal, welke hij verstaat, op de hoogte worden gebracht van de redenen van

minderjarige bij de jeugdrechter gebracht wordt⁸⁷. Dit is voor ons ook de meest logische oplossing, aangezien de advocaat van de minderjarige dan pas zijn effectieve bijdrage kan verwezenlijken. Bovendien is het, zoals F. Tulkens het stelt, «... conforme à l'équité, voire à la raison, de donner à l'inculpé des moyens plus efficaces pour éclairer l'instruction préparatoire»⁸⁸.

De minister van Justitie is blijkbaar gevoelig geweest voor alle voorgaande argumenten. Het nieuwe artikel 52ter, derde en vierde lid, schrijft dan ook voor dat de kabinetsbeschikkingen een samenvatting moeten omvatten van de elementen die betrekking hebben op de persoonlijkheid of op het milieu van de minderjarige, welke de beslissing rechtvaardigen, en, in voorkomend geval, een samenvatting van de ten laste gelegde feiten. Tevens moet vermeld worden of de betrokkene is gehoord of moeten de redenen opgegeven worden waarom dit niet is gebeurd. Belangrijke innovatie is dat na het verhoor een afschrift van de beschikking overhandigd moet worden aan de betrokkene, evenals aan zijn vader en moeder, voogden of personen die de betrokkene onder hun bewaring hebben, indien deze ter terechtzitting aanwezig zijn. A contrario is er een kennisgeving bij gerechtsbrief voorzien. De waarborg om ingelicht te worden omtrent de ten laste gelegde feiten wordt op deze manier in ruime mate gerealiseerd.

Inzake het inzage-recht in het dossier brengt de nieuwe wet in de fase van de behandeling ten gronde weinig verandering. Terwijl in de wet van '65 een minimumtermijn van drie dagen voor de inzage ter griffie was bepaald, schrijft het eerste lid van het nieuwe artikel 55 voor dat aan de partijen en aan hun advocaat kennis wordt gegeven van de neerlegging van het dossier ter griffie waar ze *vanaf het ogenblik van de betekening van de dagvaarding* er inzage van kunnen nemen.

Een belangrijker nieuwigheid wordt ingevoerd in de voorbereidende rechtspleging. Het tweede lid van artikel 55 bepaalt immers dat de partijen en hun advocaat eveneens kennis kunnen nemen van het dossier wanneer het openbaar ministerie een voorlopige maatregel (artt. 52 en 53) vordert, alsmede gedurende de termijn voor het instellen van hoger beroep tegen de beschikkingen waarbij zulke maatregelen worden opgelegd.

We kunnen deze voorgestelde wijzigingen alleen maar toejuichen. Onze wet op de jeugdbescherming wordt op dit vlak eindelijk conform gemaakt met het E.V.R.M. en de andere internationale wetteksten. Het risico op een veroordeling op basis van het non-discriminatiebeginsel (art. 14 E.V.R.M.) is in casu getemperd.

Het recht gehoord te worden

Verder ingaand op de vorige punten, weten we reeds dat volgens de oude Jeugdbeschermingswet de beschikkingen waarbij een voorlopige maatregel werd opgelegd, niet genomen dienden te worden in aanwezigheid van de partijen,

noch dienden de partijen vooraf opgeroepen of gehoord te worden⁸⁹. In de hoormogelijkheid werd door de wet van '65 dus enkel voor de jeugdrechtbanken voorzien⁹⁰. Nochtans bleek uit een sociologische analyse van het strafrechtelijk systeem dat de eerste beslissingen doorslaggevend zijn en het verder verloop van het proces blijven beïnvloeden. «C'est donc au début de la procédure que le poids de la parole est le plus important»⁹¹.

Voorts merken we op dat ons rechtssysteem helemaal niet tegemoet kwam aan de verplichting van artikel 12 C.R.K. Krachtens deze bepaling verzekeren de Staten het kind dat in de mogelijkheid is zijn eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid. De minderjarige wordt zodoende in de gelegenheid gesteld *te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die hem aanbelangt*.

Hoewel volgens sommigen dit hoorrecht een ambigue betekenis heeft⁹² en volgens anderen de directe werking ervan een tweeslachtig karakter toegeschreven kan worden⁹³, hebben vooruitstrevende rechtscollages niet nagelaten artikel 12 in *burgerlijke* zaken reeds toepassing te laten vinden⁹⁴. Het kan ons inziens echter niet betwist worden dat deze bepaling tevens in «straf»zaken ingeroepen kan worden. Wanneer de jeugdrechter derhalve een voorlopige maatregel wenst op te leggen aan een minderjarige die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, dan zal dit pas mogelijk zijn nadat deze laatste zijn mening vrijelijk heeft kunnen uiten.

De jongste jeugdbeschermingswetgeving verstevigt op dit vlak eveneens de rechtspositie van de minderjarige. Zo wordt in het eerste lid van het nieuwe artikel 52ter bepaald dat bij toepassing van artikel 52, de jongere die de leeftijd van twaalf jaar bereikt heeft, voorafgaand aan *elke* maatregel door de *jeugdrechter persoonlijk* moet worden gehoord. Uitzondering wordt echter gemaakt voor de situaties waarin de minderjarige niet gevonden kan worden, de gezondheids-toestand van de jongere het niet toelaat of de minderjarige weigert te verschijnen. De wetgever hoopt aldus op de dringende vraag van menig auteur om de nodige duidelijkheid te scheppen, in te gaan⁹⁵.

De beperktheid in duur van de voorbereidende rechtspleging

De wet van 8 april 1965 bepaalde geen maximumduur voor de voorlopige maatregelen, noch werd een bepaalde termijn

⁸⁹ Rb. Dendermonde, 3 december 1987, *R.W.*, 1988-89, 1090.

⁹⁰ MAES, Chr., *l.c.*, 51.

⁹¹ TULKENS, F., *l.c.*, 158.

⁹² CLOSSET, G., «La Convention des droits de l'enfant et la Belgique. Aspects de droit judiciaire», *T.B.B.R.*, 1991, nr. 6, 584.

⁹³ KRINGS, E., *l.c.*, 84.

⁹⁴ Rb. Luik, 22 november 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 146; Gent, 13 april 1992, *R.W.*, 1992-93, 229, met noot G. CAPPELAERE, E. VERHELLEN, F. SPIESSCHAERT; Luik, 24 juni 1992, *J.L.M.B.*, 1992, 957; Bergen, 20 april 1993, *J.L.M.B.*, 1993, 784, noot C. PANIER; Rb. Nijvel, 21 mei 1993, *J.L.M.B.*, 1993, 1278; Rb. Luik, 30 juni 1993, *J.L.M.B.*, 1993, 1282; Rb. Nijvel, 9 juli 1993, *J.D.J.*, 1993, nr. 128, 31; Rb. Brussel, 1 september 1993, *J.D.J.*, 1993, nr. 128, 30.

⁹⁵ ADRIEAENSENS, K., «De rechten van het kind», *R.W.*, 1991-92, 1117.

⁸⁷ MARTENS, P., en HENRY, P., «De la détention provisoire des mineurs à la séparation des pouvoirs», *J.D.J.*, 1990, nr. 3, 25; VAN KEIRSBILCK, B., «Une avancée du droit des mineurs devant les juges de la jeunesse», *J.D.J.*, 1990, nr. 1, 31; TULKENS, F. en JADOUL, A., *l.c.*, 140.

⁸⁸ TULKENS, F., «Les limites du secret de l'instruction», *J.Proc.*, 1985, nrs. 67 en 68, 22.

voorgeschreven waarbinnen de sociale navorsingen dienden te geschieden. Van meet af aan werd er dan ook voor gewaarschuwd dat dit tot gevolg kon hebben dat een dossier in de praktijk geruime tijd in het stadium van de voorbereidende rechtspleging bleef ⁹⁶.

Uit een onderzoek midden de jaren '80 is trouwens gebleken dat de gemiddelde duur van de voorlopige maatregelen één à twee jaar bedroeg ⁹⁷. Men kon zich bijgevolg afvragen of bij de behandeling van de zaak ten gronde nog voldaan werd aan het vereiste van de «redelijke termijn» van artikel 6 E.V.R.M. ⁹⁸.

Daarnaast moest men ook rekening houden met wat het Ministercomité van de Raad van Europa in 1987 had aanbevolen. De lidstaten werden immers opgeroepen om de gerechtelijke procedures voor minderjarigen sneller te laten verlopen, teneinde ze een efficiëntere opvoedende functie te laten vervullen ⁹⁹.

De huidige wetswijziging wenst thans echter tegemoet te komen aan deze tekorten in de Jeugdbeschermingswet. De duur van de voorbereidende rechtspleging wordt diensgevolge beperkt tot *zes maanden*, te rekenen vanaf de vordering tot aan de mededeling van het dossier aan het openbaar ministerie na het afsluiten van de navorsingen. Dit laatste beschikt daarna over een termijn van *twee maanden* (vervaltermijn!) om de betrokkene te dagvaarden om voor de jeugdrechtbank te verschijnen (art. 52bis, eerste lid).

Jammer genoeg heeft men aan de principiële maximumtermijn van zes maanden onmiddellijk enkele nuanceringen aangebracht. Enerzijds wordt de termijn geschorst tussen de akte van hoger beroep en het arrest van de jeugdkamer bij het hof van beroep (art. 52bis, tweede lid) en dit voor ten hoogste twee maanden (art. 52ter, zesde lid). Anderzijds heeft de wetgever de mogelijkheid ingebouwd om de voorlopige maatregelen, na de termijn van zes maanden, wegens vereisten van openbare veiligheid of eigen aan de persoonlijkheid van de betrokkene, van maand tot maand te verlengen (is dit «le loup devenu berger» ^{100?}) ¹⁰¹.

Positief, volgens de letter van de wet althans, is dan weer dat de plaatsing in een *gesloten* opvoedingsafdeling aan bijkomende proceswaarborgen wordt onderworpen. Deze maatregel kan slechts voor een termijn van *drie maanden* worden genomen en is *eenmaal hernieuwbaar* na kennisgeving van het door de instelling opgestelde medisch-psychisch verslag en nadat de betrokkene en zijn raadsman zijn gehoord.

Op deze eenmalige hernieuwbaarheid kan helaas een uitzondering worden gemaakt wegens de vereisten van de openbare veiligheid of de persoonlijkheid van de betrokkene. Niettegenstaande de minderjarige, zijn raadsman en de directeur van de gesloten instelling weliswaar vooraf moeten

worden gehoord, staan we ons inziens hier opnieuw gevaarlijk dicht bij een bepaald misbruik dat we eerder gekend hebben bij artikel 53 W.Jb. en is de conformiteit met artikel 5, lid 1, d, E.V.R.M. («...ingrijpen in zijn opvoeding») betwistbaar.

Het is verder ook opletten geblazen om hier niet opnieuw in een taalmystificatie terecht te komen! Terwijl vroeger de plaatsing in een gesloten instelling zelden werd toegepast, refereert de nieuwe wet, wellicht bewust, aan vage omstandigheden waarvan eenvoudig misbruik gemaakt kan worden. Artikel 52quater, tweede lid, spreekt slechts van aanhoudend wangedrag, gevaarlijk gedrag of het vorderen van een gerechtelijk onderzoek als voorwaarden voor de bewaring in een gesloten opvoedingsafdeling. De mogelijkheid dat hier bijgevolg een procedure is gecreëerd die als discriminatoir (art. 14 E.V.R.M.) kan worden beschouwd, is dan ook reëel ¹⁰².

Het hoger beroep tegen een plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling moet ten slotte worden aangetekend binnen 48 uren en de jeugdkamer doet uitspraak binnen vijftien dagen (vervaltermijn!). Deze termijn wordt geschorst tijdens de duur van het uitstel toegekend op verzoek van de verdediging. Dienaangaande voelen we ons bijgevolg verplicht de aangestelde raadsman aan te raden de gefixeerde termijnen zeer nauwlettend in het oog te houden en zijn organisatorische capaciteiten goed te verzorgen. Stunt- en vliegwerk zal wellicht zelden onvermijdelijk zijn.

Een laatste punt dat we binnen dit deeltje onmogelijk onbesproken kunnen laten, is de invoering van het verbod van vrij verkeer voor de delinquent minderjarige die aan een openbare instelling wordt toevertrouwd. Krachtens artikel 52, derde lid, van de nieuwe wet *kan* de jeugdrechtbank, in het kader van de voorbereidende rechtspleging, wegens de noodwendigheden van het opsporingsonderzoek of van het gerechtelijk onderzoek en voor *een hernieuwbare termijn van maximaal dertig dagen*, bij gemotiveerde beslissing de jongere vrij verkeer verbieden met de personen die zij bij naam aanwijst, zijn advocaat uitgezonderd. De termijn van dertig dagen, die bovendien nogmaals verlengbaar is, contrasteert fel met de niet-hernieuwbare termijn van drie dagen die voor volwassenen kan gelden (artikel 20 van de wet op de voorlopige hechtenis). Een dergelijke wantoestand – volgens de parlementaire werkzaamheden in het «belang van het kind» (?) –, die dus een pure aanfluiting is van het non-discriminatiebeginsel (artikel 14 E.V.R.M.), zal ons inziens de weg naar Straatsburg volledig openstellen.

Dienaangaande besluit Christian Maes dat deze mogelijkheid van verbod van vrij verkeer een van de hoofdelementen vormt van wat hij de vierde, onuitgesproken, doelstelling van de nieuwe wet noemt, namelijk de repenalisering van het jeugdrecht ¹⁰³.

⁹⁶ BASCH, L., «Les mesures à l'égard des mineurs», *Ann.Dr.*, 1971, 139.

⁹⁷ BEUKEN, M., DULIÈRE, I., en RAVIER, I., «Etude monographique de 5468 jugements», *J.D.J.*, 1989, nrs. 4-5, 56.

⁹⁸ BALLEST, D., en WYLLEMAN, A., *l.c.*, 797.

⁹⁹ Raad van Europa, Ministercomité, *Aanbeveling R(87)20*, 17 september 1987, III, 4.

¹⁰⁰ MAES, Chr., *l.c.*, 52.

¹⁰¹ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Gedr.St.*, *Senaat*, 1992-93, nr. 633/1, commissiestuk nr. 31, amendement van de Regering (18 mei 1993).

¹⁰² TULKENS, F., *Jeugdbeschermingsrecht*, Post-Academische Vorming, Universiteit Gent, 1992-1993.

¹⁰³ MAES, «De voorlopige maatregelen, de vierde onuitgesproken doelstelling van de nieuwe wet, en de rechten van verdediging», *De hervorming van het jeugdbeschermingsrecht*, syllabus n.a.v. de studiedag van 03/02/1994, Leuven, KUL, 1994, 31.

De procedure bij de onderzoeksrechter

Alleen in uitzonderingsomstandigheden en in geval van volstreekte noodzaak wordt een jeugddossier op vordering van het openbaar ministerie bij de onderzoeksrechter ahangig gemaakt of treedt deze ambtshalve op in geval van ontdekking op heterdaad (art. 49, eerste lid, W.Jb.). Deze bepaling voorziet dus enkel in twee mogelijke wegen waarlangs een gerechtelijk onderzoek aangevat kan worden. De burgerlijke-partijstelling teneinde een onderzoek in te stellen, is derhalve uitgesloten ¹⁰⁴. De hier besproken wet brengt daar in geen wijzigingen.

Is de onderzoeksrechter eenmaal geadieerd, dan kan hij in spoedeisende gevallen een van de in de artikelen 52 en 53 W.Jb. bedoelde maatregelen nemen. De wet van '65 legde evenwel aan de onderzoeksrechter de verplichting op daarvan onmiddellijk bericht te geven aan de jeugdrechtsbank, die vervolgens haar bevoegdheden uitoefende (art. 49, tweede lid, W.Jb.). Dit bericht, dat in feite een gewone apostille was, had als gevolg dat de jeugdrechtsbank geadieerd werd op identieke wijze als bij een beschikking tot verwijzing. D.w.z. dat de jeugdrechtsbank daarna nog eventueel het nodige onderzoek kon laten verrichten ¹⁰⁵. Volledigheidshalve moet opgemerkt worden dat de beschikking waarbij de onderzoeksrechter een voorlopige maatregel oplegde, om opportuiniteitsredenen, niet vatbaar was voor hoger beroep. Men ging immers het risico lopen de uitwerking van deze beschikking onnodig te verlengen, terwijl ze in de praktijk snel vervangen werd door een beslissing van de jeugdrechter ¹⁰⁶.

Behalve een doorgedreven formalisering en een bevestiging van de rechtspraktijk brengt de wet van 1994 in dezen niets nieuws. De onderzoeksrechter moet, bij het opleggen van een spoedeisende maatregel van bewaring, daarvan gelijktijdig en schriftelijk bericht geven aan de jeugdrechtsbank, die alsdan haar bevoegdheden uitoefent en binnen twee werkdagen uitspraak doet, overeenkomstig de nieuwe artikelen 52ter en 52quater W.Jb. De jeugdrechter wordt aldus verplicht de toestand van de minderjarige opnieuw te onderzoeken.

Wat de procedure voor de onderzoeksrechter verder betreft, heeft de nieuwe wet wel als verdienste de wetsbepalingen die in correctionele zaken gelden en die normaliter krachtens artikel 62 W.Jb. gevolgd moesten worden ¹⁰⁷, klaar en duidelijk te expliciteren. Het vroegere derde lid van artikel 49 W.Jb., krachtens hetwelk de onderzoeksrechter na het beëindigen van het gerechtelijk onderzoek een beschikking tot buitenvervolginstelling of een beschikking tot verwijzing naar de jeugdrechtsbank moet nemen, krijgt immers een belangrijke aanvulling. Duidelijkheidshalve heeft men nu bepaald dat de beschikking slechts uitgesproken kan worden na een debat tussen de partijen en nadat de persoon beneden de achttien jaar, de vader en de moeder en de burgerlijke partijen inzage hebben kunnen nemen van het strafdossier.

Dit dossier moet neergelegd worden ter griffie ten minste 48 uren vóór de debatten.

Twee elementen moeten we evenwel bekritisieren. Enerzijds lijkt ons het feit dat de onderzoeksrechter zijn eigen bevoegdheden met die van de raadkamer kan blijven combineren, niet te rijmen met het recht op een behandeling door een onafhankelijke en onpartijdige rechter (art. 6, lid 1, E.V.R.M.) ¹⁰⁸. Dit willen wijzigen veronderstelt echter wel het bestaan van een jeugdstrafrecht. Anderzijds zorgt de mogelijkheid voor het openbaar ministerie om, vooraleer het gerechtelijk onderzoek is afgewerkt, een vordering tot uithandengeving ahangig te maken bij de jeugdrechtsbank (art. 49, vierde lid, W.Jb.) – wat in feite niets anders is dan de bevestiging van de rechtspraak die noodgedwongen is ontstaan ingevolge de wet op de verlaging van de meerderjarigheid – voor een voor de minderjarige meer dan nefaste kentering in de procedure.

De gewijzigde herzieningsprocedure

Onder het vroeger bestel kon de jeugdrechtsbank te allen tijde, ambtshalve of op vordering van het openbaar ministerie, de maatregelen ten aanzien van de ouders of van de minderjarige, intrekken of wijzigen (vroeger art. 60, eerste lid, W.Jb.). De ouders of de minderjarige zelf konden zich met hetzelfde doel bij verzoekschrift tot de jeugdrechtsbank wenden, nadat een jaar verstreken was sedert de dag waarop de beslissing waarbij de maatregel was bevolen, definitief was geworden (vroeger art. 60, tweede lid, W.Jb.) ¹⁰⁹.

Uit het voorgaande kunnen verschillende belangrijke punten worden afgeleid. Bij de ambtshalve herziening beoordeelde de rechter in volle vrijheid de gepastheid van de herziening. De herziening kon worden voorafgegaan door nieuwe navorsingen en voorlopige maatregelen, ambtshalve bevolen. Daarnaast kon het openbaar ministerie eveneens op ieder ogenblik de mededeling van het dossier aan de jeugdrechtsbank vragen. Het parket kon dan mogelijk, met het oog op een eventuele herziening, nieuwe navorsingen of nieuwe voorlopige maatregelen vorderen ¹¹⁰.

Er moest echter een onderscheid worden gemaakt naargelang er reeds een vonnis in het dossier was gewezen of niet. Indien het dossier zich nog steeds in het stadium van de voorlopige rechtspleging bevond, wat doorgaans het geval was, kon de jeugdrechtsbank altijd de beschikking waarbij een voorlopige maatregel werd opgelegd, wijzigen. Hierbij was dus niet vereist dat de zaak weer ahangig werd gemaakt op een van de wijzen die beschreven was in art. 45, § 2, W.Jb. ¹¹¹. Bovendien waren de waarborgen neergelegd in artikel 55

¹⁰⁸ BALLET, D. en WYLLEMAN, A., *l.c.*, 794.

¹⁰⁹ Volgens cijfers van de Vlaamse Gemeenschap, Bestuur Bijzondere Jeugdbijstand, kunnen de herzieningsprocedures cijfermatig als volgt worden weergegeven (voor het Vlaamse landsgedeelte):
- ambtshalve herziening: 1986-1990 = 95% / 1992 = 97%
- herziening op vordering OM: 1986-1990 = 4% / 1992 = 2%
- herziening op verzoekschrift: 1986-1990 = 1% / 1992 = 1%

Bron: VERHELLEN, E., *Jeugdrecht, Jeugdbescherming en Bijzondere Jeugdbijstand in België*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 102 (ter perse).

¹¹⁰ MOENS, J., en VERLYNDE, P., *Maatregelen ten aanzien van de minderjarigen. Maatregelen ten aanzien van de ouders*, Bruylant, Brussel, 1988, 37-38.

¹¹¹ Cass., 14 december 1983, *R.W.*, 1984-85, 1708.

¹⁰⁴ Rb. Dendermonde, 2 juni 1981, *R.W.*, 1981-82, 1278, noot A. VANDEPLAS.

¹⁰⁵ FRENCKEN, E., «Le rôle dévolu au juge d'instruction», *Ann. Dr.*, 1971, 145.

¹⁰⁶ FRENCKEN, E., *l.c.*, 151-152.

¹⁰⁷ FRENCKEN, E., *l.c.*, 153.

W.Jb. (inzage in het dossier, bijstand van een raadsman) helemaal niet van toepassing in een dergelijke herzieningsprocedure ¹¹². Was daarentegen in het dossier reeds een vonnis gewezen en hadden zich ondertussen geen nieuwe feiten voorgedaan waardoor de jeugdrechter krachtens de artt. 52-53 voorlopige maatregelen had kunnen treffen, dan moest een nieuwe dagvaarding of waarschuwing worden uitgevaardigd. Deze moest dan vermelden dat de zitting de herziening van de vorige getroffen maatregel tot voorwerp had. Het openbaar ministerie moest, zelfs als het de herziening niet wenste, de partijen aldus oproepen of dagvaarden om een debat mogelijk te maken (idem bij herziening op verzoekschrift) ¹¹³.

De herziening kon ten slotte, zoals aangegeven, ook geschieden op verzoek van de ouders, de voogd of de persoon die de bewaring heeft over de minderjarige, of op rekest van de minderjarige zelf. Om de jeugdrechter te «behoeden» (?) tegen de herhaalde en ongelegen verzoeken, had de wetgever een termijn van een jaar ingevoerd vóór de verstrijking waarvan dit *bijzonder rechtsmiddel* niet rechtsgeldig kon worden ingesteld of hernieuwd ¹¹⁴.

Welke gevolgen heeft de recente wetwijziging nu? Na de intrekking van het voorstel om de administratie in staat te stellen de «voorwaardelijke invrijheidstelling» te hanteren, creëert de nieuwe wet ten eerste toch de mogelijkheid voor de openbare instellingen voor observatie en opvoeding onder toezicht om een verzoek in te dienen ter herziening van een opgelegde maatregel. Ten tweede, met de bedoeling de minderjarige beter te beschermen en het recht van verdediging te waarborgen, zijn de jeugdrechtbanken thans verplicht minstens eenmaal per jaar, *ter zitting*, tot heronderzoek over te gaan van alle plaatsingsmaatregelen bedoeld in artikel 37, 3° en 4°, W.Jb. Tot slot moeten de bevoegde instanties, teneinde het de jeugdrechtbank mogelijk te maken de heropvoeding van de minderjarige die in een gesloten opvoedingsafdeling wordt bewaard, beter te kunnen volgen, om het kwartaal een evaluatieverslag naar de jeugdrechtbank sturen.

Al die wijzigingen zijn op zichzelf goed, maar toch blijft de niet-eerbiediging van het proportionaliteitsbeginsel ons hier parten spelen. Wij gaan ervan uit dat de inachtneming van deze fundamentele rechtswaARBorg niet toelaat dat de herzieningsprocedure verder op deze wijze wordt georganiseerd. De weglating van de herzieningsprocedure impliceert echter het grotendeels laten varen van het beschermingsmodel.

IV. Slotbeschouwingen

Het deels elimineren of beperken van de arbitraire gronden tot vrijheidsberoving en het voorzichtig creëren of versterken van de proceswaARBorgen zijn positieve ontwikkelingen in het jeugdrecht. Een van de principes bij de berechting van jonge delinquenten dat door menig deskundige wordt verdedigd ¹¹⁵, en thans ook door de Nationale Commissie voor hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescher-

ming ¹¹⁶, namelijk het principe van de rechtszekerheid, is partieel gerealiseerd. Uiteindelijk heeft ook de wetgever ingezien dat een corrigerende en vrijheidsbeperkende reactie ten opzichte van een minderjarige zoveel mogelijk waarborgen moet inhouden van de klassieke strafrechtelijke benadering ¹¹⁷.

Niettemin achten we de wet niet bevredigend. Aan de voorgestelde wijzigingen of innovaties moet, zoals hierboven aangetoond werd, nog flink gesleuteld worden wil men tot een jeugdrecht komen dat sluitend en coherent is.

De filosofie die immers oorspronkelijk schuilging achter het middelgrote wetsontwerp, was die van een dringende aanpassing van onze wetgeving wegens de veroordeling die de Belgische Staat had opgelopen in het arrest Bouamar. Naarmate de besprekingen vorderden en meer proceswaARBorgen toegevoegd werden, is men in een ruimer kader gestapt waarin een fundamentele discussie noodzakelijk is. De hieruit voortvloeiende verwarring tussen de noodzaak van dringende aanpassingen en de vraag naar een algehele herziening verklaart ook de amendementenslag die gevoerd werd. Terwijl sommige parlementsleden op basis van enkele fundamentele normen, zoals de Conventie voor de Rechten van het Kind en de minimumregels van Beijing, het gehele jeugdbeschermingsmodel wensten te herzien, wilden anderen de bespreking beperken tot de meest elementaire ingrepen in de wet van 8 april 1965. De huidige wet zit dan ook gekneld tussen deze twee denksporen, waardoor ze complex en ondoorzichtig is, en behept met verschillende paradoxen. Aan de ene kant worden meer proceswaARBorgen ingevoerd, terwijl men aan de andere kant overgaat tot een sluike repenaliserende. Bovendien wordt hierdoor het debat in «de Commissie-Cornelis» deels doorkruist. Ons inziens was men tot meer duidelijkheid en coherentie gekomen indien men de wet had gecombineerd met de voorstellen die deze Nationale Commissie formuleert.

Ten slotte menen we dat de wet van 1994 een aantal rechtswaARBorgen buiten discussie laat die ons inziens in een fundamenteel debat aan bod moesten komen. We refereren bijvoorbeeld aan de effectieve invoering van het proportionaliteitsbeginsel, het recht op openbaarheid van de volledige procedure, het recht om getuigen op te roepen en te laten horen, de doorgedreven scheiding van de rechterlijke functies aanvullend op het recht op een behandeling door een onafhankelijke en onpartijdige rechter, enz. Laat staan dat wij bij de wetgever enige bereidheid hebben ontwaard om extremere voorstellen zoals de splitsing van de jeugdrechtbank in burgerlijke kamers en straffkamers ¹¹⁸, of de wijziging van de samenstelling van de rechtbank ¹¹⁹, zelfs maar bespreekbaar te maken. Natuurlijk is het opletten geblazen: «Ce n'est pas en leur jetant à la tête des 'droits de défense' comme on leur a donné des lois sociales ... qu'on va les aider!» ¹²⁰.

¹¹⁶ Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescherming, *Verslag betreffende de stand der werkzaamheden. Eerste opties*, Ministerie van Justitie, 3 november 1992, 6.

¹¹⁷ MAES, Chr., «Boedelverdeling en wantrouwen na de moord op een wet», *Pan.*, 1992, 337.

¹¹⁸ PEETERS, J., *l.c.*, 1133.

¹¹⁹ MALISOUX, N., «La composition du siège», *J.D.J.*, 1993, nr. 124, 23.

¹²⁰ DONNY, P., «Les citoyens les plus démunis au Tribunal de la Jeunesse», *Les droits des citoyens les plus démunis*, Acte du colloque de Namur, 16 maart 1984, 312.

¹¹² BALLEET, D. en WYLLEMAN, A., *l.c.*, 795.

¹¹³ MOENS J. en VERLYNDE, P., *l.c.*, 39.

¹¹⁴ MOENS, J. en VERLYNDE, P., *l.c.*, 38.

¹¹⁵ PEETERS, J., «Naar een jeugdstrafrecht?», *R.W.*, 1991-92, 1132.

Dit mag de jeugdrechtsbanken echter niet verhinderen de meest fundamentele rechten van de mens ook toe te passen

op minderjarigen, want «les Droits de l'Homme ne se respectent pas à partir de 18 ans, mais dès la naissance,..., dans les textes comme dans les esprits»¹²¹⁻¹²².

Philippe VANSTEENKISTE
Wetenschappelijk medewerker School voor
Criminologische Wetenschappen V.U.B.

Prof. dr. Christian ELLAERTS
Gewoon hoogleraar V.U.B.

¹²¹ ROSENCZVEIG, J.P., «Le statut juridique de l'enfant», *J.D.J.*, 1988, nr. 9, 22.

¹²² Na het afsluiten van deze bijdrage werden door Kamer en Senaat nog enkele overgangsbepalingen aangenomen die tegelijkertijd met de wet van 2 februari 1994 zullen gepubliceerd worden in het Belgisch Staatsblad. Deze overgangsbepalingen zijn een aanvulling van:

– art. 52 quater: termijn van dagvaarding voor het Hof bedraagt 3 dagen
– art. 53, 3de lid: termijn van dagvaarding voor het Hof bedraagt één dag.
Verder wordt een nieuw art. 100 bis ingevoegd, waardoor bepaalde door de wet van 2 februari 1994 ingevoerde termijnen pas berekend worden vanaf de dag die volgt op de inwerkingtreding van de wet. (*Kamer, Gedr. St.*, 1993-1994, nr. 1465, en *Senaat, Gedr. St.*, 1993-1994, nr. 1141).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 27 OKTOBER 1992

Voorzitter-rapporteur: de h. Marchal

Openbaar ministerie: de h. D'Hoore

Vervoer – Reglementering – K.B. van 13 mei 1987 – Werking

Blijkens zijn artt. 6.1 en 7 is het K.B. van 13 mei 1987 op 4 juni 1987 in werking getreden en heeft het op die datum het K.B. van 23 maart 1970 houdende uitvoering van de verordening E.E.G. nr. 543/69 opgeheven.

Het K.B. van 13 mei 1987 vindt derhalve geen toepassing ter zake van overtredingen van de bepalingen van de verordening E.E.G. nr. 3820/85 gepleegd vóór 4 juni 1987.

Het K.B. van 23 maart 1970 vindt ter zake van overtredingen van de verordening E.E.G. nr. 3820/85, gepleegd vóór 4 juni 1987, evenmin toepassing, nu het alleen de uitvoering van de ingetrokken verordening E.E.G. nr. 543/69 betreft.

Arbeidsauditeur bij de Arbeidsrechtbank te Turnhout t/ K. e.a.

Gelet op het arrest van het Hof van 9 januari 1990;

Gelet op het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 2 oktober 1991;

Overwegende dat verweerder vervolgd was wegens op 3 en 4 november 1986 gepleegde overtredingen van de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85 van de Raad van 20 december 1985 tot harmonisatie van bepaalde voorschriften van sociale aard voor het wegvervoer;

Dat het bestreden vonnis verweerder vrijspreekt en verweester buiten de zaak stelt, op grond dat «op de datum van de vaststelling der feiten (...) geen wettelijke basis bestond voor bestraffing»;

...

Overwegende dat de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85 krachtens haar artikelen 18.1 en 19, op 29 september 1986 in werking is getreden ter vervanging van de verordening (E.E.G.) nummer 543/69 en zij laatstgenoemde verordening op voormelde datum heeft ingetrokken;

Dat, krachtens artikel 17.1 van de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85, het aan de lidstaten staat tijdig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast te stellen die nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van de verordening, met name de bepalingen die betrekking hebben op de bij overtredingen toepasselijke sancties;

Overwegende dat, ter uitvoering van evengenoemde bepaling, het koninklijk besluit van 13 mei 1987 in zijn artikel 3 bepaalt dat artikel 2 van de wet van 18 februari 1969 betreffende de maatregelen ter uitvoering van de internationale verdragen en akten inzake vervoer over de weg, de spoorweg of de waterweg, waarbij straffen worden gesteld, van toepassing is bij overtreding van de bepalingen van voormelde verordening en van dat besluit;

Overwegende dat, blijkens zijn artikelen 6.1 en 7, het koninklijk besluit van 13 mei 1987 op 4 juni 1987 in werking is getreden en op die datum het koninklijk besluit van 23 maart 1970 houdende uitvoering van de verordening (E.E.G.) nummer 543/69 heeft opgeheven;

Dat het koninklijk besluit van 13 mei 1987 derhalve geen toepassing vindt ter zake van overtredingen van de bepalingen van de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85, gepleegd voor 4 juni 1987;

Overwegende dat artikel 18.2 van de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85 bepaalt dat verwijzingen naar de krachtens lid 1 van dat artikel ingetrokken verordening (E.E.G.) nummer 543/69 gelden als verwijzingen naar eerstgenoemde verordening;

Dat het voormelde koninklijk besluit van 23 maart 1970 dusdanige verwijzingen bevat;

Overwegende dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, uitspraak doende bij voornoemd arrest

van 2 oktober 1991 over de door het Hof gestelde vraag, verklaart voor recht: «Artikel 18, lid 2, van verordening (E.E.G.) nummer 3820/85 van de Raad van 20 december 1985 tot harmonisatie van bepaalde voorschriften van sociale aard voor het wegvervoer moet aldus worden uitgelegd, dat het geen betrekking heeft op verwijzingen naar de ingetrokken verordening nummer 543/69 die in de nationale uitvoeringsbepalingen van die verordening voorkomen»;

Overwegende derhalve dat het koninklijk besluit van 23 maart 1970 ter zake van overtredingen van de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85, gepleegd voor 4 juni 1987, evenmin toepassing vindt, nu het alleen de uitvoering van de ingetrokken verordening (E.E.G.) nummer 543/69 betreft;

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt dat op overtredingen van de bepalingen van de verordening (E.E.G.) nummer 3820/85, gepleegd voor 4 juni 1987, geen straffen zijn gesteld;

Dat de grieven falen naar recht;

NOOT—Tijdelijk ontbreken van rechtsgrond tot bestraffing van overtreding van het Europees transportrecht

1. In de geannoteerde strafzaak werd een vrachtwagenbestuurder beschuldigd van strafbare inbreuken op de transportwetgeving die de verplichte rijtijden en rusttijden voor het goederenvervoer over de weg reguleert, gepleegd op een tijdstip dat te situeren is in een overgangsfase van de toepasselijke Europese transportwetgeving en haar nationale strafrechtelijke integratie. In deze overgangsfase rees een tijdelijk probleem op het vlak van de continuering van de strafrechtelijke handhaving van de Europese wetgeving door middel van Belgische strafbepalingen.

2. De voor het wegtransport zeer belangrijke Europese regelgeving inzake de maximale rijtijden en minimale rusttijden en inzake het bijbehorende apparaat tot controle op de naleving van deze rij- en rusttijden – de zogenaamde tachograaf – is in het vigerende transportrecht terug te vinden in twee EEG-verordeningen van 20 december 1985, namelijk respectievelijk in de *sociale verordening* (EEG-verordening nr. 3820/85, *Pb.*, L 1985, 370/1) en in de *tachograafverordening* (EEG-verordening nr. 3821/85, *Pb.*, L 1985, 370/8). Beide EEG-verordeningen verplichten de lidstaten de nodige uitvoeringsbepalingen vast te stellen die o.m. betrekking moeten hebben op de bij overtreding toepasselijke sancties (artikel 17, 1°, van de sociale verordening en artikel 19, 1°, van de tachograafverordening). Deze communautaire uitvoeringsverplichting verleent voor de bestraffing van de transportovertreding aan de lidstaten een keuzevrijheid naar de aard van de toepasselijke sanctie – civielrechtelijk, administratief of strafrechtelijk – (zie specifiek voor de sociale verordening Van Gerven, W., concl. voor H.v.J., 2 oktober 1991, zaak C-7/90, *Jur.*, 1991, I, (4371), 4380, nr. 8, *T.R.V.*, 1992, (158), 160, nr. 8). Zo mag overtreding van de sociale verordening worden bestraft op grond van de bepalingen die in overeenstemming zijn met de grondbeginselen van het nationale strafrecht, mits de eruit voortvloeiende sancties doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn (H.v.J., 2 oktober 1991, zaak C-7/90, *gecit.*, r.o. 13). Deze penale betuigeling kan alsoz volgens de jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie geschieden door toepassing van een strafrechtstelsel dat geen strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen kent (H.v.J., 2 oktober 1991, zaak C-7/90, *gecit.*, r.o. 11 en 13, i.v.m. het Belgisch transportstrafrecht) of

dat een objectieve strafrechtelijke aansprakelijkheid van de werkgever kent (H.v.J., 10 juli 1990, zaak C-326/88, *Jur.*, 1990, I, 2911, met concl. adv.-gen. W. Van Gerven, *J.T.T.*, 1992, 126, i.v.m. het Deense transportstrafrecht).

3. De Belgische wetgever heeft geopteerd voor een strafrechtelijke handhaving van de voornoemde Europese voerregels. Inbreuken op de transportnormen aangaande de rij- en rusttijden en de tachograaf worden bestraft met de correctionele straffen uit artikel 2, § 1, van de wet van 18 februari 1969 (zijnde een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en/of een geldboete van 50 tot 10.000 frank; zie bv. voor de tachograafverordening Cass., 26 juni 1991, *R.W.*, 1991-92, 539, met noot Spriet, B.; Cass., 16 februari 1993, *Arr.Cass.*, 1993, nr. 98). Gelet op deze correctionele straffen vormen de rij- en rusttijdsmisdrijven en de tachograafmisdrijven naar Belgisch strafrecht wanbedrijven, waarop de normale verjaringstermijn van de strafvordering voor wanbedrijven toepasselijk is (sinds de wet van 24 december 1993, in werking getreden op 31 december 1993: de nieuwe termijn van vijf jaar – artikel 21 V.T. Sv. –; voordien drie jaar, zie bv. Cass., 26 juni 1991, *gecit.*), niettegenstaande deze transportmisdrijven behoren tot de bijzondere bevoegdheid ratione materiae van de politierechtbank (artikel 2, § 1, vierde lid, van de wet van 18 februari 1969).

4. Het Hof van Cassatie preciseert nu in het geannoteerde arrest van 27 oktober 1992 dat op de overtredingen van de *sociale verordening* (EEG-verordening nr. 3820/85) die begaan zijn vóór 4 juni 1987, geen straffen zijn gesteld. De beklagde had in casu op 3 en 4 november 1986 transportinbreuken gepleegd op de communautaire dagelijkse rij- en rusttijden (artt. 6 t.e.m. 8 van de sociale verordening). Ook de appelrechter had geoordeeld dat op de datum van de feiten geen wettelijke basis bestond voor bestraffing (zie Corr. Turnhout, 21 december 1988, *Turnh. Rechtsl.*, 1992, 177, met vermelding van de verdere jurisprudentie in deze strafzaak). In deze annotatie wensen we dit probleem omtrent de strafrechtelijke handhaving van het Europees transportrecht vanuit een tweevoudige invalshoek even van naderbij te bekijken. Enerzijds vanuit de oorzaak van de tijdelijke afwezigheid van strafrechtsgrond door toepassing van de beginselen van intertemporaal strafrecht (A); anderzijds vanuit de gevolgen van deze tijdelijke afwezigheid voor de mogelijk in die tijdperiode uitgesproken strafrechtelijke veroordelingen wegens de transportmisdrijven in kwestie (B).

5.A. *Tijdelijke afwezigheid van strafrechtsgrond.* Daar de handhaving van de Europese transportregels inzake de rij- en rusttijden en de tachograaf plaatsvindt door middel van nationale strafbepalingen, wordt de tijdelijke toepassings sfeer van de strafrechtelijk geïncorporeerde Europeesrechtelijke vervoerregels naar Belgisch recht (mede) beheerst door de fundamentele beginselen van het Belgisch intertemporaal strafrecht, zijnde de niet-retroactiviteit van de (zwaardere) strafwet en de retroactiviteit van de mildere strafwet (rechtsbronnen: artikel 2 Sw., artikel 7, lid 1, E.V.R.M. en artikel 15, lid 1, I.V.B.P.R.). Bijkomend is het van belang op te merken dat ook het Europees Hof van Justitie heeft beslist dat het verbod van terugwerkende kracht van strafbepalingen een algemeen rechtsbeginsel is dat deel uitmaakt van het gemeenschapsrecht waarvan het Hof de eerbiediging verzekert en waarop geen uitzonderingen mogelijk zijn (H.v.J., 10 juli 1984, zaak 63/83, *Jur.*, 1984, 2689, r.o. 22, met concl. adv.-gen. M. Darmon; H.v.J., 8 oktober

1987, zaak 80/86, *Jur.*, 1987, 3969, r.o. 13, met concl. adv.-gen. J. Mischo, *R.W.*, 1987-88, 741; H.v.J., 13 november 1990, zaak C-331/88, *Jur.*, 1990, I, 4023, r.o. 42-45, met concl. adv.-gen. J. Mischo; zie voor een verdere bespreking vanuit het transportstrafrecht Spriet, B., *Transportstrafrecht. Strafrechtelijke handhaving van de rechtsregels inzake het goederenvervoer over de weg*, doctoraal proefschrift K.U.Leuven, 1993, I, 229 e.v.).

6. Het strafrechtelijk non-retroactiviteitsbeginsel is niet alleen toepasselijk ingeval de nieuwe wet een verhoging van de straf inhoudt, maar geldt tevens wanneer de wetgever de misdrijfschrijving wijzigt (Dupont, L. en Verstraeten, R., *Handboek Belgisch Strafrecht*, 1990, nr. 171; Trousse, P.E., «Les principes généraux du droit pénal positif belge», *Les Nouvelles, Droit pénal*, I, 1, nr. 263; Vanhoudt, C.J. en Calewaert, W., *Belgisch Strafrecht*, 1976, I, nr. 359). Een strafwet die een nieuwe incriminatie creëert of die de constitutieve bestanddelen van een bestaande misdrijfschrijving uitbreidt, kan also als zwaardere strafwet geen terugwerkende kracht hebben en kan slechts gelden voor feiten begaan na de inwerkingtreding van deze nieuwe strafwet.

7. Wanneer strengere Europeesrechtelijke vervoernormen rechtstreeks (zonder omzetting in intern Belgisch recht) in het reeds vigerend Belgisch transportstrafrecht worden ingevoerd, zijn de nieuwe communautaire transportregels als essentieel onderdeel van het materieel bestanddeel van het transportmisdrijf enkel toepasselijk op de wegtransporten die verricht worden *nadat* deze vervoerregels overeenkomstig de Europese wetgeving van kracht zijn geworden (zie voor deze inwerkingtreding artikel 191 EEG-Verdrag). Indien de rechtstreeks toepasselijke Europese transportvoorschriften evenwel niet kunnen worden geïntegreerd in een bestaand strafrechtelijk kader uit het Belgisch transportstrafrecht, maar nog een nationale strafrechtelijke uitvoeringsmaatregel vereisen (in de vorm van een expliciete strafbaarstelling), dan kunnen de Europese voorschriften in penalibus slechts gelden voor de transporten die worden uitgevoerd *nadat* mede de nationale uitvoeringsmaatregel in werking is getreden. Ingeval de inwerkingtreding van de Europese voorschriften die van de nationale sanctie maatregel antecedeert, kan de bindende strafbepaling pas ontstaan op het tijdstip waarop de nationale strafrechtsmaatregel van kracht wordt.

8. De actueel geldende sociale verordening (EEG-verordening nr. 3820/85 van 20 december 1985) is in werking getreden op 29 september 1986 (artikel 19 van de verordening). De strafrechtelijke handhaving van de transportvoorschriften uit deze sociale verordening geschiedt door middel van de reeds geciteerde correctionele strafbepaling uit artikel 2 van de transportstrafwet van 18 februari 1969 en vereist het uitvaardigen van een K.B., aangezien de blanco-strafbaarstelling van artikel 2 enkel de overtreding van een uitvoeringsbesluit incrimineert (en m.a.w. niet rechtstreeks het overtreden van de EEG-verordening). Deze strafrechtelijke uitvoering van specifiek de sociale verordening nr. 3820/85 geschiedde bij K.B. van 13 mei 1987 (*B.S.*, 4 juni 1987, in werking op de dag van publikatie), dat in zijn artikel 3 in geval van overtreding van de verordening nr. 3820/85 de transportstrafwet van 18 februari 1969 toepasselijk verklaart. De bindende strafrechtsbepaling inzake de rij- en rusttijden voorgeschreven in de EEG-verordening nr. 3820/85 ontstond zodoende in het Belgisch transportstrafrecht op 4 juni 1987 (datum inwerkingtreding K.B.) en niet op 29 september 1986

(datum inwerkingtreding verordening). Het Hof van Cassatie heeft dan ook terecht beslist dat het K.B. van 13 mei 1987 geen toepassing vindt op overtredingen van de EEG-verordening nr. 3820/85 die gepleegd zijn vóór 4 juni 1987 (Cass., 9 januari 1990, *Arr. Cass.*, 1989-90, 611, eerste cassatiearrest in deze strafzaak; Cass., 27 oktober 1992, *geannoteerd*).

9. De actuele transportstrafwetgeving aangaande de rij- en rusttijden (bestaande uit de EEG-verordening 3820/85, de wet van 18 februari 1969 en het K.B. van 13 mei 1987) vormt evenwel niet de eerste regeling van deze belangrijke vervoermaterie. Artikel 18 van de huidige sociale verordening heeft de vorige (en eerste) sociale verordening opgeheven, zijnde de EEG-verordening nr. 543/69 van 25 maart 1969 (*Ph.*, L 1969, 77/49). Deze eerste Europese verordening inzake de rij- en rusttijden kreeg in het Belgisch transportstrafrecht haar strafrechtelijke uitvoering in het K.B. van 23 maart 1970 (*B.S.*, 1 april 1970). Dit vorig strafrechtelijk uitvoeringsbesluit van 23 maart 1970 – opgeheven door het actueel geldend besluit van 13 mei 1987 – refereerde in artikel 3 eveneens voor een bestraffing van de overtreding van de EEG-verordening nr. 543/69 aan de strafbepaling uit artikel 2 van de transportstrafwet van 18 februari 1969. Hierbij rees nu de interessante vraag of deze nationale penale uitvoeringsmaatregel (het K.B. van 23 maart 1970) van de vorige sociale EEG-verordening niet tijdelijk zijn gelding kon behouden (namelijk tot 4 juni 1987, de datum van opheffing door het nieuwe uitvoeringsbesluit) en aldus (tijdelijk) zijn nationale penaliseringsfunctie (maar nu t.a.v. de nieuwe sociale verordening, in werking sinds 29 september 1986) kon blijven waarnemen. Bij een bevestigend antwoord zou de vorige nationale penale uitvoeringsmaatregel een tijdperiode van ongeveer acht maanden kunnen overbruggen en also de strafbaarheid van de transportmisdrijven inzake rij- en rusttijden kunnen continueren. In zo'n geval zou een volledige rechtsgrond blijven bestaan tot bestraffing van de in casu gepleegde transportmisdrijven op 3 en 4 november 1986.

10. De oplossing van het tijdelijk penaal handhavingsprobleem was eventueel gelegen in de tekst van de huidige sociale verordening nr. 3820/85, die in artikel 18, lid 2, bepaalt dat de verwijzingen naar de vorige ingetrokken verordening nr. 543/69 gelden als verwijzingen naar de verordening nr. 3820/85. Het Hof van Cassatie heeft dan ook in het eerste arrest in deze strafzaak aan het Europees Hof van Justitie de prejudiciële vraag voorgelegd of artikel 18, lid 2, mede slaat op de verwijzingen naar de verordening nr. 543/69 in bepalingen van intern recht die de betreffende verordening uitvoeren (namelijk in artikel 3 van het K.B. van 23 maart 1970; zie Cass., 9 januari 1990, *Arr. Cass.*, 1989-90, 611). Het Hof van Justitie heeft deze vraag ontkennend beantwoord. Artikel 18, lid 2, van de huidige sociale verordening nr. 3820/85 vormt louter de vertaling van de gevolgen die op het communautaire vlak uit de intrekking van de vorige sociale verordening nr. 543/69 voortvloeien – namelijk een verwijzing naar die verordening in andere communautaire handelingen – en heeft geenszins betrekking op verwijzingen naar de ingetrokken verordening nr. 543/69 in de nationale uitvoeringsbepalingen van die verordening (H.v.J., 2 oktober 1991, zaak C-8/90, *Jur.*, 1991, I, 4391, *J.T.T.*, 1992, 123, *Turnh. Rechtsl.*, 1992, 178). Het Hof van Cassatie heeft dan in het geannoteerde arrest beslist dat ook het K.B. van 23 maart 1970 niet toepasselijk is op de overtreding van de huidige sociale verordening nr. 3820/85 die is begaan vóór 4 juni 1987,

aangezien deze nationale strafrechtelijke maatregel van 1970 enkel de uitvoering van de vorige en ingetrokken verordening nr. 543/69 betreft.

11. In de rechtsleer was de afwezigheid van nationale uitvoering op het ogenblik dat de actuele sociale EEG-verordening in werking trad, reeds zeer vroeg gesignaleerd (zie Van Goethem, W., «Nieuwe sociale EEG-verordeningen inzake wegvervoer», *Oriëntatie*, dec. 1986, 243). Volgens Van Goethem blijft evenwel het K.B. van 23 maart 1970 (in een eerste stadium) mutatis mutandis voortbestaan omdat het in de nieuwe verordening een nieuwe wettelijke grondslag vindt, met verwijzing naar een arrest van het Hof van Cassatie van 24 januari 1966 (*Pas.*, 1966, I, 664, *R.D.P.*, 1965-66, 584). Deze stelling werd ook verdedigd door eiser in cassatie (de arbeidsauditeur) en vond navolging in de rechtspraak (bv. Pol. Turnhout, 17 maart 1988 en 2 juni 1988, *onuitg.*). Het ter argumentatie aangehaalde cassatiearrest van 24 januari 1966 heeft betrekking op het behoud van de gelding van uitvoeringsbesluiten van een vroegere en opgeheven wet, indien de nieuwe wet niet afziet van het door de vroegere wet beoogde doel en slechts een verbetering en verruiming van het toepassingsgebied bewerkstelligt (zie ook De Nauw, A., *Syllabus Strafrecht*, 1992, 41; Dupont, L. en Verstraeten, R., *o.c.*, 1990, nr. 167; Van den Wyngaert, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, 1991, I, 80). Uit het cassatiearrest van 1966 volgt evenwel dat het eventueel voortbestaan van een uitvoeringsbesluit enkel betrekking heeft op de materiële bepalingen uit dit besluit en niet op het strafrechtelijk verwijzingsvoorschrift dat bij de opheffing van de vorige (straf)rechtsgrond doelloos is geworden; dit strafrechtelijk verwijzingsvoorschrift blijft m.a.w. niet verder van kracht. In casu was juist de geldingsduur van het strafrechtelijk verwijzingsvoorschrift uit artikel 3 van het K.B. van 23 maart 1970 in het geding, zodat het geciteerde arrest van 1966 te dezen niet onmiddellijk een oplossing kan bieden. Het probleem had specifiek betrekking op de verdere toepasselijkheid van een strafrechtelijk verwijzingsvoorschrift waarvan niet de wettelijke grondslag of de strafrechtsgrond (de wet van 18 februari 1969) maar wel het materieel voorwerp (de EEG-verordening nr. 543/69) was opgeheven (om deze reden ook te onderscheiden van het geval uit het cassatiearrest van 1966). Het doortrekken van het penaal verwijzingsvoorschrift met zijn welbepaald te beschermen corpus – de nauwkeurig geïdentificeerde strafrechtelijke te handhaven voorschriften – naar een ander en soortgelijk transportcorpus zonder wettelijk steunpunt in het Belgisch of Europees recht, staat naar onze mening gelijk met een in het strafrecht fundamenteel verboden incriminatieverruiming door analogie (analogia in malam partem).

12. Het Hof van Cassatie heeft dan ook ons inziens terecht geoordeeld dat het K.B. van 23 maart 1970 niet kan worden aangewend voor bestraffing van overtreding van de EEG-verordening nr. 3820/85. Deze laatste EEG-verordening is in werking getreden op 29 september 1986 – waarbij op dat ogenblik de vorige verordening nr. 543/69 werd ingetrokken – en overtreding van de rij- en rusttijdvoorschriften uit de reeds toepasselijke verordening nr. 3820/85 werden in het Belgisch transportstrafrecht pas strafbaar *vanaf 4 juni 1987*, zijnde het ogenblik van de inwerkingtreding van het K.B. van 13 mei 1987. Voordien bestond er geen strafrechtsgrond daarvoor. Het verlenen van terugwerkende kracht aan de nationale strafrechtelijke uitvoeringsmaatregel van 13

mei 1987 (namelijk voor een bestraffing van de misdrijven gepleegd vanaf 29 september 1986) zou een schending inhouden van het fundamenteel beginsel van de niet-retroactiviteit van de zwaardere strafwet, aangezien deze maatregel van 1987 een nieuwe strafbaarstelling in het Belgisch transportstrafrecht invoert. Ook de Turnhoutse strafrechter, zitting houdend in hoger beroep, heeft zodoende terecht geoordeeld dat de op 3 en 4 november 1986 begane transportmisdrijven bij gebreke van wettelijke basis niet strafbaar waren (Corr. Turnhout, 21 december 1988, *gecit.*).

13. Dezelfde tijdelijke afwezigheid van strafrechtsgrond en derhalve van strafrechtshandhaving heeft zich naar onze mening voorgedaan bij de inwerkingtreding van de huidige *EEG-tachograafverordening* nr. 3821/85 van 20 december 1985 en ditmaal zelfs gedurende een tijdsperiode van bijna vijftien maanden, namelijk tussen 29 september 1986 (datum van inwerkingtreding van de huidige tachograafverordening nr. 3821/85 en intrekking van de vorige tachograafverordening nr. 1463/70) en 19 december 1987 (datum van inwerkingtreding van de aanpassing van het vorig Belgisch strafrechtelijk uitvoeringsbesluit inzake de tachograaf waarin het penaal verwijzingsvoorschrift – in artikel 10 – eveneens enkel de vorige tachograafverordening betrof). Overtredingen van de voorschriften inzake het controleapparaat voor het wegvervoer uit de actuele EEG-tachograafverordening nr. 3821/85 werden aldus naar onze mening in het Belgisch transportstrafrecht pas strafbaar *vanaf 19 december 1987* (zie verder het K.B. van 13 juli 1984, *B.S.*, 4 oktober 1984; het K.B. van 10 november 1987, *B.S.*, 19 december 1987, en tevens Spriet, B., *o.c.*, 1993, I, 235-236, noot 585).

14. Het niet-tijdig nemen van de nodige strafrechtelijke incorporatiebesluiten aangaande de rechtstreeks werkende Europese (transport)wetgeving resulteert in een (tijdelijk) rechtvacuüm (op het vlak van de strafrechtelijke handhaving) zoals eiser in cassatie inzake het geannoteerd arrest opmerkte, doch het komt niet aan de strafrechter toe om dit strafrechtvacuüm op te vullen. Het is de taak van de wetgever een dergelijke tijdelijke depenaliseringsperiode te vermijden door tijdig de vereiste strafrechtelijke uitvoeringsmaatregelen te nemen of door meer aangepaste misdrijfnormen aangaande deze supranationale wetgeving in het Belgisch (transport)strafrecht in te voeren teneinde te kunnen beschikken over een efficiënt strafrechtelijk handhavingssysteem (zie voor enkele voorstellen *de lege ferenda*, Spriet, B., *o.c.*, 1993, II, 779-782).

15.B. *Gevolgen voor strafrechtelijke veroordelingen uitgesproken zonder strafrechtsgrond.* In de transportpraktijk worden de Europese rechtsregels betreffende de rij- en rusttijden en de tachograaf op grote schaal overtreden (zie Spriet, B., *o.c.*, I, 26-28; alsmede Blaauw, A.M., «Concurrentievervalsing door toepassing van Nederlands strafrecht», *NJB*, 1990, 231, en De Fos Colette, G., «Contrôles routiers», *Bull. Transp.*, 1992, 470). Dergelijke vervoerovertredingen geven dan ook in België zeer regelmatig aanleiding tot strafrechtelijke vervolgingen en veroordelingen. Men mag dus aannemen dat in België verschillende veroordelingen zijn uitgesproken voor transportmisdrijven inzake rij- en rusttijden begaan tussen 29 oktober 1986 en 4 juni 1987, en voor transportmisdrijven inzake de tachograaf begaan tussen 29 oktober 1986 en 19 december 1987, m.a.w. in periodes waarvan thans – ingevolge de leer van het geannoteerde arrest – blijkt dat geen strafrechtsgrond bestond.

16. De vraag kan aldus worden gesteld of nog iets kan worden ondernomen m.b.t. de aldus ten onrechte uitgesproken strafrechtelijke veroordelingen. Dit is een problematische zaak. Het zal uiteraard gaan om veroordelingen die in kracht van gewijsde zijn gegaan, zodat de gewone rechtsmiddelen geen hulp meer kunnen bieden. Anderzijds biedt ons proceduraal bestel geenszins een *specifiek* buitengewoon rechtsmiddel waardoor vroegere veroordelingen, waarvan achteraf – door een arrest van het Hof van Cassatie *in een andere zaak* – ondubbelzinnig blijkt dat ze geen strafrechtsgrond hebben, kunnen worden aangevochten.

17. Het *beroep tot intrekking*, geregeld door de wet op het Arbitragehof, biedt op dit vlak een mooi voorbeeld van een adequaat buitengewoon rechtsmiddel in strafzaken, wat de materies betreft waarover het Arbitragehof uitspraak kan doen. Het verschil is uiteraard dat hier een algemeen vernietigingsarrest wordt uitgesproken m.b.t. een wettelijke bepaling. Teneinde een oplossing te kunnen bieden voor het feit dat iemand kan zijn veroordeeld op grond van een strafrechtelijke bepaling van een wet, een decreet, of een in artikel 26bis – thans 134 – van de Grondwet bedoelde regel, welke nadien is vernietigd door het Arbitragehof – en waar dus de strafrechtsgrond a posteriori is weggenomen –, is bepaald dat een belanghebbende partij het initiatief kan nemen om de intrekking van een veroordeling te vragen (zie Krings, E., «Beschouwingen over de gevolgen van de door het Arbitragehof gewezen arresten», *R.W.*, 1985-86, 482). Wel heeft het Arbitragehof de mogelijkheid om de reeds ingetreden gevolgen van een vernietigde wettekst te behouden (artikel 8 van de wet van 6 januari 1989).

18. Wat de besproken problematiek betreft, ligt de zaak dus veel moeilijker. Niets belet te denken aan een *amnestie-maatregel*. Een dergelijke maatregel gaat uit van de wetgever en strekt ertoe, om redenen van openbaar belang en binnen welomschreven grenzen, de strafwaardigheid op te heffen van bepaalde strafbare feiten (Dupont, L. en Verstraeten, R., *o.c.*, 797 e.v.; *R.P.D.B.*, v° «Amnestie»). Hij kan aldus definitieve veroordelingen, alsook de aan deze veroordelingen verbonden gevolgen, doen tenietgaan. De werking is retroactief, en de veroordeling wordt m.a.w. geacht nooit te zijn uitgesproken. Problematisch is wel dat de maatregel in beginsel geënt is op het aspect van de strafwaardigheid, terwijl het in casu gaat om de a posteriori vaststelling van het ontbreken van een strafrechtsgrond gedurende een bepaalde periode.

19. Een tweede idee is de *herziening van in kracht van gewijsde gegane veroordelingen*. Op grond van artikel 443, 3°, Sv. is herziening mogelijk wanneer het bewijs dat de veroordeelde onschuldig is, schijnt te volgen uit een feit dat zich heeft voorgedaan sedert zijn veroordeling, of uit een omstandigheid waarvan hij het bestaan niet heeft kunnen aantonen ten tijde van het geding. Een zeer ernstig obstakel tegen de toepassing van de herziening in de besproken materie is echter dat het aanbrengen wordt verwacht van een nieuw materieel feitelijk gegeven of een feitelijke omstandigheid die niet aan de beoordeling van de rechter kon worden onderworpen. Vereist wordt dus een nieuw bewijsmiddel. Een ontwikkeling in de rechtspraak en – in het verlengde hiervan – een rechtswaai door de strafrechter die heeft veroordeeld, wordt traditioneel niet in aanmerking genomen als grond voor herziening (*Pand. belges*, v° «Revision des condamnations pénales», nr. 50; *R.P.D.B.*, «Revision», nrs. 54 en 80;

Saint-Remy, A., «La revision des condamnations pénales», *Les Nouvelles, Procédure pénale*, II, 1, p. 538, nr. 126, p. 539, nr. 127, en p. 551, nr. 158).

20. Vooral kan echter worden gedacht aan een toepassing van *artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering*, houdende het cassatieberoep na aangifte door de procureur-generaal op uitdrukkelijk bevel van de minister van Justitie. Langs deze weg kunnen ook in kracht van gewijsde gegane veroordelingen in zaken waarin het Hof van Cassatie niet in de gelegenheid werd gesteld uitspraak te doen in het kader van een gewone herziening, worden vernietigd (zie Declercq, R., *De cassatieprocedure in strafzaken*, 1988, 296 e.v.; Hayoit de Termicourt, R., «Les pourvois dans l'intérêt de la loi et les dénonciations sur ordre du ministre de la justice», openingsrede van 1 september 1964). Deze procedure is aldus aan geen enkele termijn gebonden (zie ook Boré, J., *La cassation en matière pénale*, L.G.D.J., 1985, 409).

Van dit mechanisme is reeds herhaaldelijk toepassing gemaakt wanneer werd vastgesteld dat een veroordeling was uitgesproken wegens een *feit dat geen misdrijf is* (bv. Cass., 19 september 1978, *Arr.Cass.*, 1979, 72: veroordeling wegens een aanranding van de eerbaarheid, zonder geweld of bedreiging, op de persoon van minderjarigen die meer dan de volle leeftijd van zestien jaar bereikt hadden; Cass., 29 oktober 1974, *Arr.Cass.*, 1975, 273: veroordeling wegens het «geweigert te hebben een transactionele geldboete van 50 frank ten bate der provincie Brabant te betalen»). Dit blijkt thans ook het geval te zijn voor de besproken transportmaterie in de betreffende periodes.

21. Een vernietiging op grond van artikel 441 Sv. heeft geen louter dogmatisch karakter – zoals de cassatie in het belang van de wet, geregeld door artikel 442 Sv. – en heeft dus een impact op de positie van de partijen. Ze gaat normaal gepaard met een verwijzing, teneinde tot een nieuwe uitspraak te komen. Deze verwijzing kan echter achterwege blijven wanneer de vernietiging haar grondslag vindt in de afwezigheid van strafrechtsgrond. Er blijft dan voor de strafrechter niets meer om over te oordelen (zie Cass., 4 maart 1986, *Arr.Cass.*, 1985-86, nr. 428; Cass., 4 februari 1986, *Arr.Cass.*, 1985-86, nr. 354, in een gewone cassatieprocedure; Declercq, R., *o.c.*, 305). Voor de ex-veroordeelde blijft er dan wel de eventueel betaalde geldboete terug te vorderen.

Bart Spriet en Raf Verstraeten
Instituut voor Strafrecht
K.U.Leuven

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 2 DECEMBER 1993

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: mevr. Charlier

Openbaar ministerie: de h. Velu, procureur-generaal

Advocaten: mrs. Delahaye en De Bruyn

Onteigening – Spoedprocedure – 1. Artt. 7 en 8, Verenigbaarheid met de artt. 6 en 6 en 6bis Gw. – 2. Provisionele vergoedingen – Vaststelling – 3. Toezicht van de rechter

1. De artt. 7 en 8 van de wet van 26 juni 1962 schenden de art. 6 en 6bis Gw. niet in zoverre ze de onteigende verbieden cassatieberoep in te stellen tegen het vonnis dat, op het hoger beroep van de onteigenaar, het vonnis van de vrederechter wijzigt waarbij wordt beslist dat er geen grond bestaat om de onteigening door te voeren.

2. Wanneer de vrederechter in een speedprocedure de vordering van de onteigenaar heeft afgewezen en de appelrechters, op diens hoger beroep, die beslissing wijzigen, hoort het in hoger beroep gewezen vonnis, nu het de vordering van de onteigenaar inwilligt, de provisionele vergoedingen vast te stellen.

3. In een speedprocedure is nietig het vonnis dat alleen erkent dat het onteigeningsbesluit geldig is en dat de onteigening ten algemenen nutte en dringend is, zonder de andere zaken na te zien die voorgeschreven zijn in art. 7, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962.

D. t/ C.V. A.; C.V. A. t/ D.

Gelet op het bestreden vonnis, op 15 november 1990 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Marche-en-Famenne;

Gelet op het arrest van het Hof van 18 juni 1992;

Gelet op het arrest van 17 juni 1993 van het Arbitragehof;

I. Voorziening van D.:

Over het door verweerster tegen de voorziening opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid: het bestreden vonnis is niet vatbaar voor cassatieberoep:

Overwegende dat het Arbitragehof in zijn arrest van 17 juni 1993 de door het Hof gestelde vraag beantwoordt en voor recht zegt: de artikelen 7 en 8 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte schenden de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet niet, in zoverre die wetsbepalingen de onteigende verbieden cassatieberoep in te stellen tegen het vonnis dat, op het hoger beroep van de onteigenaar, het vonnis van de vrederechter waarbij wordt beslist dat er geen grond bestaat om de onteigening door te voeren, wijzigt;

Dat het middel van niet-ontvankelijkheid gegrond is;

II. Voorziening van de C.V. A.:

Over het middel: schending van de artikelen 7, inzonderheid tweede en derde lid, en 8, inzonderheid eerste lid, van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, vervat in artikel 5 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de onteigeningen ten algemenen nutte en de concessies voor de bouw van autosnelwegen,

doordat het bestreden vonnis, nu eiseres hoger beroep had ingesteld tegen het vonnis waarbij de vrederechter het besluit van 13 december 1989 van de minister van Lokale Besturen, Gesubsidieerde Werken en het Water voor het Waalse Gewest had vernietigd, waarbij zij de onteigening van 40 centiaren in de kelderverdieping van een perceel van verweerder volgens de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden mocht voortzetten, en bijgevolg de onteigeningsaanvraag van eiseres had afgewezen, door te beslissen dat verdere rechtspleging op grond van het gedinginleidend verzoekschrift overbodig was, vooraf de geldigheid van het ministerieel besluit van 13 december 1989 erkent, evenals het bestaan van openbaar nut en van hoogdringendheid, «en vervolgens beslist dat het hoger beroep gegrond is, het be-

roepen vonnis wijzigt en de zaak naar de eerste rechter verwijst om de rechtspleging voort te zetten», waarbij het zijn beslissing tot verwijzing naar de vrederechter baseert op de overweging dat «het appelgerecht niet in (zijn) plaats mag treden, inzonderheid voor het vaststellen van de provisionele vergoedingen»,

...

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat, ingevolge artikel 8, eerste lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, de rechter, wanneer hij het verzoek van de onteigenaar inwilligt, in hetzelfde vonnis, bij wijze van ruwe schatting, het bedrag bepaalt van de provisionele vergoedingen die de onteigenaar zal storten;

Dat zo, in de regel, een dergelijk vonnis door de vrederechter wordt gewezen, uit dat artikel volgt dat, wanneer de vrederechter de rechtsvordering van de onteigenaar heeft afgewezen en de appelrechters, op diens hoger beroep, die beslissing wijzigen, het in hoger beroep gewezen vonnis dat, nu het de vordering van de onteigenaar inwilligt, de provisionele vergoedingen hoort vast te stellen;

Dat het bestreden vonnis, nu het beslist dat het geen uitspraak hoort te doen over die vergoedingen en door de zaak daartoe naar de vrederechter te verwijzen, voornoemd artikel 8 schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat naar luid van artikel 7, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962, de rechter «oordeelt of de vordering regelmatig is ingesteld, de door de wet voorgeschreven formaliteiten zijn vervuld en het plan van de grondinnemingen van toepassing is op het goed waarvan de onteigening wordt gevorderd»;

Overwegende dat het bestreden vonnis, door alleen te erkennen dat het onteigeningsbesluit geldig is en dat de onteigening ten algemenen nutte en hoogdringend is, zonder de andere voorgeschreven zaken na te zien, voornoemd artikel 7 schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 20 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: de h. Rappe

Openbaar ministerie: de h. Piret

Advocaten: mrs. Dassesse en Gérard

Gemeente – Ambtshalve tenuitvoerlegging van maatregel – Wegneming van reclameborden

Behalve wat het domein van de gemeente betreft, kan de gemeenteverheer niet, zonder zich vooraf tot de rechter te wenden, overgaan tot de ambtshalve tenuitvoerlegging van de door haar genomen maatregelen (te dezen wegneming van onwettig aangebrachte reclameborden), wanneer geen wettelijk daartoe machtigt en er geen bijzondere omstandigheden zijn die

een dringend ingrijpen noodzakelijk maken ten einde een ernstige verstoring van de openbare orde te voorkomen.

N.V. B. t/ Stad Namen

Gelet op het bestreden arrest, op 22 november 1991 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

...

Overwegende dat de gemeenteoverheid in de beschouwde periode het recht om de aanplakking op of langs de openbare wegen te regelen en, meer bepaald het recht om de aanplakking te onderwerpen aan een vergunning grondde op de decreten van 14 december 1789 en 16-24 augustus 1790 die haar de verplichting oplegden om de inwoners de voordelen van een goede politie te verzekeren en te zorgen voor de veiligheid en de rust op de openbare weg;

Overwegende dat, behalve wat het domein van de gemeente betreft, de gemeenteoverheid niet zonder zich vooraf tot de rechter te wenden, kan overgaan tot de ambtshalve tenuitvoerlegging van de door haar genomen maatregelen, wanneer geen wettekst haar daartoe machtigt en er geen bijzondere omstandigheden zijn die een dringend ingrijpen noodzakelijk maken, ten einde een ernstige verstoring van de openbare orde te voorkomen;

Overwegende dat het arrest met verwijzing naar het beroepen vonnis onder meer vaststelt dat het litigieuze bord in strijd met het bepaalde in het koninklijk besluit van 14 december 1959 is aangebracht op de puntgevel van een woonhuis; dat artikel 200 van het Wetboek van de met zegel gelijkgestelde taksen een geldboete oplegt bij overtreding van dat besluit; dat het arrest, nu het uit de enkele vaststelling dat de aanplakking wederrechtelijk is, afleidt dat niet hoeft te worden nagegaan of de ambtshalve wegneming van dat bord door de gemeenteoverheid «daarenboven voldoet aan het vereiste van dringende noodzakelijkheid of een maatregel van gemeentepolitie is», de beslissing dat verweerder «geen feitelijkheid of rechtsmisbruik heeft gepleegd» niet naar recht verantwoordt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 20 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: de h. Parmentier

Openbaar ministerie: de h. Piret

Advocaat: mr. De Bruyn

Faillissement – Boedelschuld – Begrip

Wanneer een schuldvordering van de Staat niet ontstaan is uit een door de curator voor het beheer van de boedel aangegane verbintenis, maar uit de toepassing van art. 528 Fw., dat de verkoop van de onroerende goederen van de gefailleerde toelaat, en van art. 10 van het K.B. nr. 3 van 10 december 1969, naar luid waarvan de aftrek van de belastingen die onroerende goederen bezwaarden, o.m. moet worden herzien wanneer die goederen ophouden in de onderneming te bestaan, gaat het niet om een schuld van de boedel, maar om een schuld die onder de passiva van het faillissement opgenomen moet worden.

Belgische Staat t/ Faillissement L.

Gelet op het bestreden arrest, op 4 juni 1992 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 444 en 561, eerste lid, van de wet van 18 april 1851 op het faillissement, bankbreuk en uitstel van betaling, opgenomen in boek III van het Wetboek van Koophandel,

doordat het arrest, met bevestiging van het beroepen vonnis, beslist dat de schuldvordering van eiser die 52.365 frank bedraagt en die haar oorsprong vindt in de herziening, die ter uitvoering van artikel 48, § 2, van het B.T.W.-wetboek heeft plaatsgehad van de aftrek van de belastingen op de onroerende goederen die de gefailleerde vóór de faillietverklaring heeft gebouwd of ingericht en die op verzoek van de curator, thans verweerder, zijn verkocht onder het stelsel van het registratierecht – een schuld in de boedel is en bijgevolg de opnemering van dat bedrag in de passiva van het faillissement beveelt, op grond «dat de schuldvordering (van eiser) geen schuld van de boedel kan zijn, nu zij slechts het gevolg is van het beheer van het faillissement en in geen enkel verband staat met een handeling waartoe de curator in het belang van de boedel het initiatief zou hebben genomen»,

terwijl krachtens artikel 444 van de Faillissementswet de gefailleerde, te rekenen van het vonnis van faillietverklaring, van rechtswege het beheer over al zijn goederen verliest en dat beheer aan de curator wordt toevertrouwd; artikel 561, eerste lid, van genoemde wet bepaalt dat «het bedrag van het roerend actief van de gefailleerde, na aftrek van de kosten en uitgaven voor het beheer van het faillissement (...) aan alle schuldeisers wordt uitgedeeld, naar evenredigheid van hun bevestigde en geverifieerde schuldvorderingen»; uit die bepaling volgt dat als schulden van de boedel worden aangemerkt de schulden die ontstaan uit handelingen die de curator verricht binnen het kader van het beheer van de boedel; de verkoop van onroerende goederen van de gefailleerde een handeling is die op initiatief van de curator is verricht met het oog op een behoorlijk beheer van het faillissement, en de uit die verkoop ontstane verplichtingen, waaronder de verplichting om een gedeelte terug te betalen van de belastingen die zijn afgetrokken van de belastingen die verkochte onroerende goederen bezwaarden, dus in verband staan met dat beheer, zodat zij moeten worden beschouwd als kosten en uitgaven voor het beheer van het faillissement, in de zin van artikel 561, eerste lid, van de wet van 18 april 1851; het arrest, nu het beslist dat de schuld die jegens eiser is ontstaan uit een door de curator voor het beheer van de boedel verrichte handeling een schuld in de boedel en niet een aan de uitdeling aan de schuldeisers onttrokken schuld van de boedel was, de in het middel vermelde bepalingen heeft geschonden:

Overwegende dat het arrest vaststelt dat verweerder «in het kader van de vereffening van het faillissement van Adrien L., zich genoodzaakt zag om aan de gefailleerde toebehorende onroerende goederen te verkopen; dat die verkoop is geschied onder het stelsel van het registratierecht; dat met toepassing van de artikelen 48, § 2, van het B.T.W.-Wetboek en de artikelen 9, § 1, 10, eerste lid, 4°, en 11, § 3, van het koninklijk besluit nr. 3 van 10 december 1969 een herziening van de oorspronkelijk afgetrokken belastingen

heeft plaatsgehad, zodat (eiser) schuldeiser is tot beloop van het onbetwiste bedrag van 52.365 frank»;

Overwegende dat de artikelen 8 en 9 van de Hypotheekwet, 184 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, 451 en 561 van de Faillissementswet het beginsel van de gelijkheid der schuldeisers bevestigen;

Dat bovengenoemd artikel 561 bepaalt dat het actief wordt uitgedeeld zoals aldaar wordt aangegeven, na aftrek onder meer van de kosten en uitgaven voor het beheer van het faillissement;

Dat met toepassing van die wetsbepalingen een schuld niet ten laste van de boedel gelegd kan worden tenzij wanneer de curator qualitate qua verbintenissen heeft aangaan met het oog op het beheer van de boedel, onder meer door de handelswerkzaamheden van de gefailleerde verder te zetten, de door laatstgenoemde gesloten overeenkomsten uit te voeren of nog door diens roerende of onroerende goederen te gebruiken met het oog op een behoorlijk beheer van de boedel; dat de boedel slechts in die omstandigheden gebonden is door de uit dat beheer voortvloeiende verplichtingen en de eraan verbonden lasten moet dragen;

Overwegende dat te dezen de schuldvordering van eiser niet is ontstaan uit een door verweerder voor het beheer van de boedel aangegane verbintenis, maar uit de toepassing van artikel 528 van de Faillissementswet dat de verkoop van de onroerende goederen van de gefailleerde toelaat en van artikel 10 van het bovengenoemde koninklijk besluit nr. 3 van 10 december 1969 naar luid waarvan de herziening van de aftrek van de belastingen die onroerende goederen bezwaarden onder meer moet worden verricht wanneer zij ophouden in de onderneming te bestaan;

Overwegende dat het arrest, door de beslissing van de eerste rechter te bevestigen dat de litigieuze schuld geen schuld van de boedel is en dat zij moet worden opgenomen onder de bevoorrechte passiva van het faillissement, de in het middel aangewezen wetsbepalingen niet schendt;

Dat het middel faalt naar recht;

...

NOOT—De conclusie van advocaat-generaal J.M. Piret zal te zijner tijd in de Pasicrisie gepubliceerd worden.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 7 MAART 1994

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: mevr. Bourgeois

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaat: mr. Houtekier

Arbeidsovereenkomst – Einde – Eenzijdige belangrijke wijziging van essentieel bestanddeel – Wil tot beëindiging – Bewijs – Feitelijke beoordeling

De tekortkoming van een partij, zelfs aan haar essentiële verplichtingen, beëindigt op zichzelf niet de arbeidsovereenkomst. Die tekortkoming kan evenwel een aanwijzing of een bewijs zijn van de wil van die partij om de overeenkomst eenzijdig te wijzigen en aldus te beëindigen, indien het om een belangrijke wijziging van een essentieel bestanddeel gaat. De oorzaak van de

beëindiging ligt dan niet in de tekortkoming als zodanig, maar in de wijziging, waarvan deze doet blijken.

B.V.V. t/ C.

Gelet op het bestreden arrest, op 3 mei 1993 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

...

Overwegende dat de tekortkoming van een partij, zelfs aan haar essentiële verplichtingen, op zichzelf de arbeidsovereenkomst niet beëindigt; dat de tekortkoming van een partij aan haar verplichtingen evenwel een aanwijzing of een bewijs kan zijn van de wil van die partij om de overeenkomst eenzijdig te wijzigen en aldus te beëindigen, indien het om een belangrijke wijziging van een essentieel bestanddeel gaat; dat alsdan de oorzaak van de beëindiging niet ligt in de tekortkoming als zodanig, maar in de wijziging, waarvan deze doet blijken;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiseres «gedurende langere tijd ondanks het herhaald aandringen van (verweerder)» nagelaten heeft het loon te betalen; dat het arrest oordeelt dat eiseres «in belangrijke mate dat wezenlijk bestanddeel van de arbeidsovereenkomst wijzigt en aldus laat blijken dat (zij) niet meer van zins is om de arbeidsovereenkomst verder uit te voeren op de wijze zoals werd overeengekomen en zoals ze uitgevoerd moest worden»;

Dat dit oordeel op een beoordeling van feiten rust;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 8 MAART 1994

Voorzitter: de h. Holsters

Rapporteur: mevr. Bourgeois

Openbaar ministerie: de h. Goeminne

Advocaten: mrs. De Bruyn en Houtekier

Wegverkeer – Maneuver – Voorrang verlenen aan andere weggebruikers

De verplichting voor een bestuurder die een maneuver uitvoert in de zin van art. 12.4 Wegverkeersreglement, voorrang te verlenen aan de andere weggebruikers is algemeen en geldt ook wanneer de rijbeweging die een maneuver of een onderdeel ervan uitmaakt, onder toepassing zou vallen van een ander voorschrift van het reglement indien de bestuurder geen maneuver had uitgevoerd.

V. e.a. t/ K. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 3 december 1992 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Hasselt;

...

Over het middel:

Overwegende dat de rechter in feite, derhalve op onaanastbare wijze oordeelt of een maneuver, dat een bestuurder in toepassing van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement verplicht voorrang te verlenen aan de andere weggebruikers,

nog gaande is, voor zover hij dit uit de door hem gedane feitelijke vaststellingen wettig heeft kunnen afleiden;

Overwegende dat de verplichting voor een bestuurder, die een maneuver uitvoert in de zin van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement, voorrang te verlenen aan de andere weggebruikers algemeen is en ook geldt wanneer de rijbeweging die een maneuver uitmaakt of een onderdeel ervan, onder toepassing valt van een ander voorschrift van het Wegverkeersreglement, indien de bestuurder geen maneuver had uitgevoerd;

Overwegende dat de appelrechters op grond van de vaststelling: «eiser vertrok uit stilstand vanop een parkeerplaats, reed de Stationstraat op en wilde onmiddellijk links afslaan de Spoorstraat in», wettig vermogen te oordelen dat deze laatste rijbeweging deel uitmaakte van het door eiser uitgevoerde maneuver;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

8e KAMER – 12 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. Londers

Advocaten: mrs. Lindemans, Ghekiere, Verhamme, Tillie en Landuyt

Naam – Recht op naam – Persoonlijkheidsrecht – Gebruik door een fictief televisiepersonage – Gevaar voor verwarring

De drager van een naam kan tegen het gebruik van een gelijk-luidende naam door een fictief televisiepersonage slechts opkomen voor zover zijn recht op deze naam door een onrechtmatig gebruik geschonden wordt. Dit is slechts het geval bij gevaar voor verwarring met de persoon die de beschermde naam draagt.

De drager van een naam kan zich niet louter op grond van zijn persoonlijkheidsrecht verzetten tegen elk gebruik van een gelijk-luidende naam.

B.R.T.N. t/ D. en V.D.E. t/ D.

I. De feiten

Overwegende dat L.V.d.E., beroepsacteur, in het programma «Morgen Maandag» van Mark Uytterhoeven dat sedert 3 oktober 1993 wekelijks werd uitgezonden op zondagavond op de BRTN, telkens optrad als «professioneel afscheidsnemer» onder de naam «De Baere Xavier»;

dat de laatste uitzending van dit programma op 26 december 1993 heeft plaatsgevonden;

Overwegende dat L.V.d.E. in voornoemd programma een typetje gestalte heeft gegeven dat gekenmerkt wordt, enerzijds, door zijn uiterlijk en, anderzijds, door de manier waarop het zich uitdrukt;

dat het personage «De Baere Xavier» uiterlijk voornamelijk opvalt door het dragen van een ouderwets ogend mouwloos truitje, zijn even ouderwets aandoende kapsel met strak achterovergekamd haar, de houterige en gespannen motoriek;

dat «De Baere Xavier» zich uitdrukt in een op eerste zicht eerder plechtige en breedsprakerige taal, die echter bij nader inzien bol staat van verkeerd aangewende stadhuiswoorden en contaminerende gezegden;

Overwegende dat de figuur «De Baere Xavier» eveneens wordt opgevoerd in het krantje «Gisteren Zondag» dat de maandag na elke uitzending door Mark Uytterhoeven werd gepubliceerd;

dat hij in dit krantje teksten publiceert waarin de hiervoor beschreven kromtaal eveneens wordt gehanteerd;

Overwegende dat het typetje «De Baere Xavier» op korte tijd blijkbaar zeer populair is geworden bij een breed kijkerspubliek in Vlaanderen;

dat dit blijkt uit het feit dat in de geschreven pers talloze artikels werden gewijd aan het fenomeen en de man die er achter schuil gaat, zoals blijkt uit de door partijen voorgelegde stukken;

dat daarenboven het personage «De Baere Xavier» een steeds grotere plaats is gaan innemen in het programma «Morgen Maandag», zodanig dat zijn rol niet beperkt bleef tot die van de «professioneel afscheidsnemer», maar hij o.a. een kerstliedje zong;

Overwegende dat de NV EMI Music in de kerstperiode een CD op de markt heeft gebracht met kerstliedjes gezonden door L.V.d.E. onder de naam «De Baere Xavier», o.m. het liedje gezongen in het programma «Morgen Maandag»;

Overwegende dat L.V.d.E. ook buiten voornoemd televisieprogramma in publiek optreedt als «De Baere Xavier»;

dat de partijen het evenwel niet eens zijn omtrent de mate waarin zulks gebeurt;

Overwegende dat de partij X.D., zaakvoerder van een vennootschap actief in de metaalconstructie, voorhoudt dat hij schade lijdt en ongemakken ondervindt door het feit dat L.V.d.E., zonder zijn toestemming, de gelijk-luidende naam «De Baere Xavier» gebruikt en onder die naam het hiervoor beschreven schlemielig typetje opvoert;

dat hij er zich over beklaagt dat hij door cliënten, leveranciers en afnemers regelmatig in dit verband wordt aangesproken en lastig gevallen, terwijl het herhaaldelijk voorkomt dat zijn correspondent de telefoon aflegt zodra hij zijn naam uitsprekt;

dat hij zich meer bepaald gevisieerd voelt nu blijkt en niet wordt betwist, dat hij en L.V.d.E. in de jaren 1974 t/m 1976 in dezelfde klas hebben gezeten op de beenhouwersschool PIVA te Antwerpen;

Overwegende dat de raadsman van X.D. bij aangetekende brieven dd. 16 en 17 november 1993, respectievelijk de BRTN en L.V.d.E. in gebreke heeft gesteld het gebruik van de naam «De Baere Xavier» in alle media onmiddellijk stop te zetten en daarenboven namens zijn cliënt aanspraak heeft gemaakt op een provisionele schadevergoeding van 500.000 fr., terwijl wordt aangedrongen op het aanknopen van onderhandelingen;

Dat Mr. Landuyt, op het ogenblik blijkbaar optredend als raadsman van Mark Uytterhoeven, bij brief dd. 1 december 1993 de aanspraken van X.D. van de hand heeft gewezen;

Overwegende dat X.D. bij verzoekschrift neergelegd ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel op 16 december 1993, overeenkomstig artikel 1036 Ger.W. verkorting heeft gevraagd van de termijnen om te dagvaarden, machtiging die hem werd verleend bij beschikking van dezelfde dag;

dat hij op 16 december 1993 de dagvaarding in kort geding heeft laten betekenen voor de zitting van 17 december 1993, datum waarop de zaak in voortzetting werd gesteld op de zitting van 21 december 1993;

II. In rechte

...

C. Wat betreft de gegrondheid van de vordering

1. Overwegende dat appellanten stellen dat X.D. door slechts op 16 december 1993 tot dagvaarding in kort geding over te gaan, terwijl het eerste optreden van L.V.d.E. onder de naam «De Baere Xavier» heeft plaatsgehad tijdens de eerste uitzending van «Morgen Maandag» op 3 oktober 1993, aantoonde dat er geen urgentie is of minstens dat hij door zijn afwachtende houding zelf de urgentie in het leven heeft geroepen en er zich thans niet langer kan op beroepen;

Overwegende dat uit de voorgelegde stukken blijkt dat de eerste uitzending van het televisieprogramma «Morgen Maandag» met het eerste optreden van «De Baere Xavier» als professioneel afscheidsnemer op 3 oktober 1993 werd uitgezonden en daarna wekelijks op zondagavond;

dat X.D. zich pas op 16 en 17 november 1993, dus na zeven uitzendingen, voor het eerst verzet heeft tegen het verder gebruik van de naam «De Baere Xavier»;

dat de ingebrekestellingen op voornoemde data blijkbaar zonder reactie zijn gebleven vanwege hun bestemmingen, nl. de BRTN en L.V.d.E.;

Dat mr. Landuyt, handelend als raadsman van de heer Mark Uytterhoeven, op 1 december 1993 uitdrukkelijk de aanspraken van X.D. van de hand heeft gewezen;

dat ondanks dit ondubbelzinnig afwijzend antwoord, X.D. nog tot 16 december 1993 heeft gewacht alvorens te dagvaarden;

Overwegende dat het aannemelijk is dat X.D. zelf de eerste uitzendingen van het programma «Morgen Maandag» niet heeft gezien en er zich derhalve niet onmiddellijk van bewust was dat een personage in dit programma de naam «De Baere Xavier» had aangenomen;

dat X.D. eveneens kan gevolgd worden alwaar hij stelt dat de populariteit van de figuur «De Baere Xavier» niet vanaf de eerste uitzendingen verworven was, maar stilaan gegroeid is en slechts na een aantal uitzendingen een zodanige vorm had aangenomen, dat het publiek spontaan een verband is gaan leggen tussen een «echte» X.D. en de gelijknamige televisiefiguur;

dat gelijklopend met deze stijgende populariteit, de figuur «De Baere Xavier» een steeds grotere rol kreeg toebedeeld in het programma «Morgen Maandag» om aldus uiteindelijk uit te groeien tot één van de meest in het oog springende personages in televisieland;

dat derhalve mag worden aangenomen dat de ongemakken die X.D. heeft ondervonden recht evenredig zijn toegerekend met de stijgende populariteit van het programma en de figuur «De Baere Xavier», zodat het dan ook begrijpelijk is dat hij niet onmiddellijk actie heeft ondernomen;

Overwegende dat uit de ingebrekestellingen van 16 en 17 november 1993 evenwel blijkt dat X.D. zich in ieder geval op dat ogenblik reeds beklagt over ernstige ongemakken en zelfs aanzienlijke schade, zowel in zijn privé-leven als in zijn handelsbedrijvigheid ingevolge het gebruik van zijn naam;

dat ondanks het uitblijven van enige reactie vanwege de BRTN en L.V.d.E., de duidelijk afwijzende reactie namens

de heer Mark Uytterhoeven van 1 december 1993 en de wetenschap dat het programma «Morgen Maandag» slechts tot tweede Kerstdag zou lopen, X.D. nog tot 16 december heeft gewacht alvorens in rechte op te treden;

dat uit deze houding in beginsel enkel kan worden afgeleid dat de aangevoerde schade en ongemakken niet van dien aard waren dat zij een beroep op de rechter in kort geding kunnen verantwoorden;

Overwegende evenwel dat niet wordt betwist dat door de NV EMI Music op 12 december 1993 een CD werd uitgebracht met kerstliederen gezongen door L.V.d.E. onder de artiestennaam «De Baere Xavier»;

dat X.D. op grond hiervan terecht mocht vrezen dat de figuur «De Baere Xavier» en dienvolgens het gebruik van zijn naam, op deze manier a.h.w. bestendig werden en het aflopen van de uitzendingen van «Morgen Maandag» zouden overleven;

dat in die omstandigheden het blijven voortduren, ook na het einde van het televisieprogramma, van de ongemakken dan ook niet louter denkbeeldig was;

dat dit des te meer het geval was nu uit de voorgelegde stukken blijkt dat L.V.d.E. ook buiten het programma «Morgen Maandag» publiekelijk optreedt als «De Baere Xavier»;

dat m.a.w. het uitbrengen van de CD en het optreden in het publiek, nieuwe feiten zijn die van aard waren om een reeds bestaande toestand te verzwaren en derhalve het bestaan van de urgentie verantwoorden op het ogenblik dat tot dagvaarding werd overgegaan en dat de eerste rechter uitspraak heeft gedaan (P. Marchal, *op.cit.*, nr. 16);

2. Overwegende dat X.D. slechts kan opkomen, weze in het kort geding, tegen het gebruik van de gelijkkluidende naam «De Baere Xavier» wanneer het recht dat hij kan laten gelden op die naam ogenschijnlijk gekrenkt wordt door het optreden van appellanten;

Overwegende dat in overleg tussen L.V.d.E. en Mark Uytterhoeven aan de figuur van de professionele afscheidsnemer, optredend aan het slot van het programma «Morgen Maandag», de naam «De Baere Xavier» werd gegeven;

dat inhoudelijk aan dit personage, meer bepaald wat betreft uiterlijk en manier om zich uit te drukken, door L.V.d.E. gestalte werd gegeven;

dat derhalve de naam «De Baere Xavier» werd verbonden aan een fictief televisiepersonage;

Overwegende dat er in die omstandigheden evenwel slechts sprake kan zijn van een inbreuk op het persoonlijkheidsrecht verbonden aan de naam «D.» wanneer het gebruik van die naam onrechtmatig is;

dat dit het geval is wanneer een naam misbruikt wordt zodanig dat er gevaar voor verwarring bestaat met de persoon die de beschermde naam draagt (W. Pintens, *Naam*, A.P.R., nr. 252);

dat X.D. dan ook ten onrechte voorhoudt dat hij zich, louter op grond van zijn persoonlijkheidsrecht, kan verzetten tegen elk gebruik van een gelijkkluidende naam;

Overwegende dat dergelijk gevaar voor verwarring niet voldoende bewezen is;

dat hiervoor reeds werd gezegd dat L.V.d.E. de naam «De Baere Xavier» aan een louter fictief personage heeft gegeven;

dat de archetypische aspecten van het personage weliswaar meebrengen dat het publiek wel steeds een of ander gemeenschappelijk trekje zal onderkennen met bepaalde be-

staande personen, maar het nooit zal aannemen dat één welbepaalde bestaande persoon wordt uitgebeeld;

Overwegende dat afgaand op de omstandigheid dat zij in de jaren 1974 t/m 1976 klasgenoten zijn geweest, houdt X.D. ten onrechte voor dat het de bedoeling is geweest van L.V.d.E. om bepaald hem op een karikaturale en bespottelijke wijze uit te beelden;

dat immers uit niets blijkt dat de figuur «De Baere Xavier» iets gemeen heeft, zowel qua uitzicht, als qua gedrag en wijze van zich uit te drukken met de persoon X.D. in de jaren 1974 t/m 1976;

dat daarenboven zelfs indien dit effectief het geval zou zijn, dit zeker niet de reden kan zijn waarom het publiek een verband zou leggen tussen het typetje opgevoerd door een acteur en X.D. met zijn huidig voorkomen en gedrag;

dat mag worden aangenomen dat anno 1993 X.D. zich niet langer identificeert met de «achterlijke, belachelijke en totaal onmondige (West)-Vlaming» die in de jaren 1974 t/m 1976 «op school werd beschimpt en belachelijk gemaakt», zoals hij zelf voorhoudt in de dagvaarding en in besluiten;

dat tenslotte uit de voorgelegde stukken blijkt dat het personage door L.V.d.E. oorspronkelijk werd gecreëerd, maar onder een andere naam, in het kader van het toneelstuk «Wilde Lea» dat eerder door de Blauwe Maandag Compagnie met groot succes werd opgevoerd;

dat dit laatste aantoonde dat X.D. en de figuur «De Baere Xavier» inhoudelijk niets gemeen hebben, behoudens een gelijkkluidende naam;

Overwegende dat uit hetgeen voorafgaat volgt dat bij de creatie van het fictief personage «De Baere Xavier» het recht op naam van X.D. ogenschijnlijk niet werd misbruikt;

dat de vordering dan ook ongegrond is en de hogere beroepen gegrond;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

17e KAMER – 18 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. Lievens

Openbaar ministerie: de h. Vandeputte

Burgerlijke rechtspleging – Civiele vordering – Opschorting bij strafrechtelijk onderzoek

Opdat toepassing kan worden gemaakt van het adagium «Le criminel tient le civil en état», dient te worden vastgesteld dat de vordering betrekking heeft op punten die gemeenschappelijk zijn met de strafvordering.

De F. e.a. t/ De F.

In het bestreden vonnis heeft de eerste rechter, steunend op het adagium «Le criminel tient le civil en état» (regel van openbare orde vastgelegd in artikel 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering), alvorens over de ontvankelijkheid en de grond van de zaak te oordelen, beslist de procedure te schorsen totdat er een definitieve uitspraak komt in de strafprocedure, ingeleid door de geïntimeerden tegen de appellan-

ten bij een klacht ingediend op 30 augustus 1991 bij de onderzoeksrechter te Brugge.

...

Het advies van het openbaar ministerie concludeert ertoe dat het gepast voorkomt bij tussenarrest de geïntimeerden te bevelen een afschrift over te leggen van de door hen op 30 augustus 1991 gedane klacht met stelling van burgerlijke partij voor de onderzoeksrechter te Brugge.

Beoordeling

...

Dading is het contract waarbij partijen een gerezen geschil beëindigen, of een toekomstig geschil voorkomen (art. 2044 B.W.), door wederzijdse toegevingen. Het is een consensueel en wederkerig contract, onder bezwarende titel aangegaan.

De dading, door artikel 2052 B.W. met een vonnis in hoogste aanleg gelijkgesteld, heeft ten aanzien van de rechten van partijen een aanwijzende doch geen overdragende werking (cf. Cass., 23 april 1874, *Pas.*, 1874, I, 136).

De toestemming (beschouwd als gelijkheidsvereiste) is zoals in het gemene recht, gebrekkig in geval van bedrog en geweld (art. 2053, tweede lid, B.W.; cf. Cass., 5 februari 1945, *Arr. Cass.*, 1945, 94, *Pas.*, 1945, I, 404) en van dwaling in de persoon of omtrent het voorwerp van het geschil (art. 2053, eerste lid, B.W.), doch niet bij dwaling omtrent het recht (art. 2052, tweede lid, B.W.). Ook benadeling blijft zonder invloed (art. 2052, tweede lid, B.W.).

De oorspronkelijke vordering, ingeleid door de huidige appellanten bij dagvaardingsexploot van 2 mei 1991, strekt ertoe effectieve uitvoering te verkrijgen van de dading die te Jabbeke op 28 mei 1990, tussen partijen werd aangegaan.

De geïntimeerden betwisten de rechtsgeldigheid van voornoemde dading en beogen de vernietiging ervan op grond van artikel 2053 van het Burgerlijk Wetboek, wegens het feit dat zij beweren – en om die reden werd een klacht met burgerlijke-partijstelling ingediend op 30 augustus 1991 – dat de appellanten bedrog hebben gepleegd.

Opdat er toepassing kan worden gemaakt van het adagium «Le criminel tient le civil en état» (schorsing van de burgerlijke procedure) dient te worden vastgesteld dat de burgerlijke vordering – waarover de burgerlijke rechter krachtens artikel 4 van de wet van 17 april 1878 zijn uitspraak moet opschorten tot de definitieve beslissing over de strafvordering – die is welke betrekking heeft op punten die gemeenschappelijk zijn met de strafvordering, en welke derhalve de over deze laatste rechtsvordering gewezen beslissing niet mag tegenspreken (cf. Hof Gent, 19 december 1980, *R. W.*, 1980-81, 2070; zie ook Cass., 23 maart 1992, *R. W.*, 1992-93, 202).

Opdat er sprake kan zijn van een eventueel gevaar voor tegenstrijdigheid moet er minstens een concrete aanwijzing bestaan nopens de overlapping (geheel of gedeeltelijk) van de feitelijke gegevens die op het penaal vlak kunnen leiden tot een telastlegging en die op het civiel vlak de inhoud uitmaken van het begrip «bedrog».

De eerste geïntimeerde vermeldt in haar appelconclusie dat de klacht met burgerlijke-partijstelling betrekking heeft op diefstal (art. 461 Sw.), misbruik van vertrouwen (art. 491 Sw.) en oplichting en bedriegerij (artt. 496 e.v. Sw.).

Ten einde te kunnen nagaan waarop de klacht precies betrekking heeft (immers de grondvraag is of het resultaat van het gevraagde strafonderzoek enige weerslag kan hebben op het burgerlijk geschil) en om te kunnen onderzoeken of de

inhoud van die klacht in concreto moet leiden tot toepassing van art. 4 van de wet van 17 april 1878, komt het noodzakelijk voor te beschikken over een afschrift van de door de geïntimeerde ingediende klacht met burgerlijke-partijstelling.

De geïntimeerden dienen zich daaromtrent te gedragen naar de inhoud van artikel 125 van het K.B. van 28 december 1950 houdende het algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER – 1 MAART 1994

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheren: de hh. Peeters en Hulpiau

Advocaten: mrs. Carlier en Veulemans loco Schreurs

Overeenkomst – Bindende derdenbeslissing – Bindende kracht – Rechterlijke toetsing – Orde van Architecten

Een contractueel beding waarbij de partijen aan een derde de bevoegdheid geven om hun wederzijdse contractuele rechten nader te bepalen, is geoorloofd. Een dergelijke derdenbeslissing bindt de partijen, maar levert geen uitvoerbare titel op. De rechter heeft een toetsingsrecht nopens de totstandkoming en inhoud van de derdenbeslissing. De inhoudelijke toetsing kan slechts marginaal zijn.

De raad van de Orde van Architecten kan als derde-beslisser optreden om het bedrag van het honorarium van een architect te bepalen.

P. en C. t/ J.

Gelet op het bestreden vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Hasselt van 17.10.1989 waarbij de vordering van architect G. gegrond wordt verklaard door de echtelieden J.-Ch. te veroordelen tot betaling van 170.000 fr., plus interesten en kosten);

...

Overwegende dat de vordering van geïntimeerde tot doel had betaling te verkrijgen van het saldo van zijn staat van honorarium hem toekomend voor zijn prestaties als architect bij de bouw van een woning voor appellanten; dat dit saldo bepaald werd door de raad van de Orde van Architecten van de provincie Limburg in een volgens geïntimeerde bindend derdenadvies van 8 september 1987;

Overwegende dat de eerste rechter geoordeeld heeft dat partijen gebonden zijn door de door voormelde provinciale raad genomen bindende derdenbeslissing;

Overwegende dat appellanten de rechtsgeldigheid en de waarde betwisten zowel van het akkoord dat tussen partijen werd gesloten met het oog op de derdenbeslissing als van de derdenbeslissing zelf;

T.a.v. de overeenkomst tussen partijen.

Overwegende dat het standpunt van geïntimeerde betekent dat zijn vordering steunt op een contractuele derdenbeslissing of m.a.w. dat de derdenbeslissing (van de provinciale raad van de Orde van Architecten) tot stand is gekomen op grond van een overeenkomst tussen partijen gesloten blij-

kend uit het "compromis" op 17 maart 1987 door partijen ondertekend waarin zij verklaren "met toepassing van art. 18 van de wet van 26 juni 1963 opdracht te geven aan de raad van de Orde van Architecten Limburg het honorarium te bepalen dat verschuldigd is ingevolge prestaties geleverd in verband met het ontwerp van een apotheek-woning" alsmede "akkoord te gaan met de door de Raad van de Orde te nemen beslissing...";

Overwegende dat appellanten de geldigheid van deze overeenkomst blijven betwisten, beweerend dat de door hen gegeven toestemming aangetast was door dwaling daar zij slechts beoogden een niet-bindend advies van de Orde van Architecten te vragen;

Overwegende dat de inhoud van het compromis van 17 maart 1987 duidelijk en ondubbelzinnig is (partijen verklaren opdracht te geven aan de prov. raad "het honorarium te bepalen dat verschuldigd is..." en "akkoord te gaan met de door de raad te nemen beslissing..."); dat in de verwoording van het compromis niets gevonden kan worden dat erop wijst dat partijen slechts een vrijblijvend advies van de provinciale raad verwachtten;

Overwegende dat met toepassing van art. 1341 B.W. tegen de inhoud van dit document het bewijs door getuigen niet is toegelaten "en evenmin omtrent hetgeen men zou beweren vóór, tijdens of sinds het opmaken te zijn gezegd..."; dat appellanten dan ook ten onrechte oordelen dat hun bewijsaanbod had moeten worden ingewilligd;

Overwegende dat dwaling uit geen enkel element blijkt; dat van een "postbediende" (appellant P.) en van een "apotheker" (appellante C.) verwacht kan worden dat hun intelligentiepeil zo is dat zij de termen van het door hen ondertekend compromis volledig begrijpen; dat uit de overgelegde briefwisseling tussen partijen blijkt dat appellanten van de aanvang af van het conflict zelf het initiatief namen om de Orde van Architecten te laten optreden; dat dit inzonderheid blijkt uit de brief van appellanten tot geïntimeerde gericht op 11 oktober 1983 waarop geïntimeerde op 14 oktober 1983 antwoordde akkoord te gaan overeenkomstig het eigen verzoek van appellanten om via de voorzitter van de Orde van Architecten een bevoegd expert te vragen "om het aan te rekenen honorarium definitief te bepalen"; dat appellanten op dit antwoord blijkbaar niet reageerden doch dat het door partijen ondertekend compromis in de lijn ligt van deze briefwisseling;

Overwegende dat appellanten ook ten onrechte vragen blijven stellen nopens de aard en de waarde van het compromis van 17 maart 1987;

Dat de inhoud van dit compromis duidelijk aantoonst dat geen arbitrage-overeenkomst werd gesloten en dat partijen aan de Orde van Architecten geen louter advies hebben gevraagd; dat partijen duidelijk een overeenkomst hebben gesloten om een bindende derdenbeslissing te verkrijgen;

T.a.v. de derdenbeslissing zelf

Overwegende dat deze beslissing op zich aan geïntimeerde geen uitvoerbare titel biedt;

Overwegende dat, wil geïntimeerde een veroordeling ten laste van appellanten verkrijgen op grond van deze derdenbeslissing, dezen terecht oordelen dat de beslissing marginaal toetsbaar is door de rechter ten aanzien van de bevoegdheid, van de vormen en van de grond;

Overwegende dat (met betrekking tot de bevoegdheid) de raad van de Orde van Architecten *principieel* in aanmerking kwam om als derde-beslisser te worden aangewezen daar hij door de wetgever (wet van 26 juni 1963 tot instelling van een Orde van Architecten) uitdrukkelijk aangewezen wordt om op gezamenlijk verzoek van partijen het honorariumbedrag te bepalen (art. 18, eerste lid) of om advies te verlenen aan de hoven en rechtbanken (op hun verzoek) over de wijze van vaststelling en over het bedrag van het honorarium (art. 18, tweede lid); dat het doel van de Orde van Architecten (zie o.m. art. 2 van voormelde wet) laat verwachten dat de prov. raad (o.m.) zal waken over de redelijkheid van het honorarium zowel in het belang van de architecten als van de opdrachtgevers; dat derhalve *principieel* van de raad van de Orde van Architecten deskundigheid, onpartijdigheid en onafhankelijkheid mocht (en mag) worden verwacht;

Dat er *concreet* te dezen niet aan getwijfeld kan worden dat appellanten en geïntimeerde samen aan de raad van de Orde van Architecten op rechtsgeldige wijze (bij overeenkomst – cf. supra) de bevoegdheid hebben verleend om als derde-beslisser op te treden;

Overwegende dat (met betrekking tot de vormen) in beginsel voor de bindende derdenbeslissing geen pleegvormen vereist zijn; dat te dezen blijkt dat het recht van verdediging van partijen gerespecteerd werd daar zij – na uitnodiging van de raad – hun dossiers en schriftelijke uitleg aan de raad hebben bezorgd; dat de raad weliswaar niet ingegaan is op het verzoek van appellanten om persoonlijk gehoord te worden doch dat ze niet aantonen of en in welke mate zij hierdoor benadeeld werden nu uit de stukken genoegzaam kan blijken of er al dan niet tussen partijen een precieze overeenkomst bestond inzake het honorarium van geïntimeerde; dat, nu partijen de keuze van de bindende derdenbeslissing hebben gemaakt (compromis van 17 maart 1987), zij de “openbare behandeling” van de zaak niet konden eisen tenzij de niet-openbare behandeling hun recht van verdediging zou schenden wat te dezen uit niets blijkt; dat het derhalve overbodig is erop te wijzen dat zij de “openbare behandeling van de zaak” zelfs niet hebben gevraagd;

Overwegende dat (met betrekking tot de grond van de zaak) allereerst vastgesteld moet worden dat de betwisting, die aan de prov. raad werd voorgelegd, vatbaar was voor dading; dat vervolgens blijkt dat te dezen de derde-beslisser de beslissing gebaseerd heeft op uitgebreide door partijen meegedeelde stukken; dat ten slotte de beslissing degelijk gemotiveerd is zoals blijkt uit de volgende (samengevatte) twee aspecten:

– dat uitgegaan werd van een juiste vaststelling dat er geen geschreven architectenovereenkomst werd opgesteld, een vaststelling die in geen enkele mate ontzenuwd wordt door het invoeren door appellanten van een document gedateerd op 10 november 1987 – bestaande hoofdzakelijk uit een aantal kostprijsberekeningen met onderaan de vermelding (ondertekend uitsluitend door C. of P.) dat voor een volledige opdracht het honorarium (van ongeveer 4%) 318.000 fr. zou bedragen – hetwelk geenszins gezien kan worden als een geschrift bevattend een tussen partijen gesloten wederkerig contract;

– dat nadien ten aanzien van de feitelijk door geïntimeerde uitgevoerde prestaties het honorarium werd bepaald in het licht van de deontologische norm nr. 2;

Overwegende dat in de voorgaande motieven en in de daaruit voortspruitende bindende derdenbeslissing niets kennelijk onredelijks en/of onbillijks wordt aangetroffen;

Overwegende dat een verdere toetsing onaanvaardbaar zou zijn daar hierdoor de rechtsgeldig – in het supra beoordeelde compromis van 17 maart 1987 – geuite wil van de partijen om een derde te laten beslissen zou worden geschonden;

...

ARBEIDSHOF TE GENT

1e KAMER – 17 SEPTEMBER 1993

Voorzitter: de h. Vande Vijver

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Brouw en De Merlier
Advocaten: mrs. Firlefijn en Ryckaert

Arbeidsongeval – Arbeidsovereenkomst – Uitvoering – Begrip – Aannemingscontract – Werknemer-opdrachtgever – Ondergeschiktheid – Begrip

De omstandigheid dat de werknemer de opdrachtgever was in een aannemingscontract dat hij met zijn werkgever had gesloten, heeft in het concrete geval niet verhinderd dat hij aan de uitvoering van dat aannemingscontract heeft meegewerkt in ondergeschiktheid aan zijn werkgever. Het ongeval dat hem bij die uitvoering trof, is derhalve gebeurd tijdens de uitvoering van zijn arbeidsovereenkomst.

N.V. M. t/ D.

D. exploiteert te E. als (zelfstandige) landbouwer een twintig hectare groot landbouwbedrijf.

Daarnaast oefent hij in loondienst de volgende nevenactiviteit uit: gedurende ongeveer vijftien dagen per jaar en tegen een uurloon van 250 frank voert hij zogeheten «landbouwloonwerken» uit in dienst van «loonwerkers», nl. de gebroeders V. uit E. (een «loonwerker» is een ondernemer die bepaalde werkzaamheden van een ander bedrijf (met name in de landbouw) voor loon verricht, zoals dorsen, rooien, enz.).

De gebroeders V. voornoemd zijn, inzonderheid wat hun gelegenheidsarbeider D. betreft, in hun hoedanigheid van werkgever tegen het risico van het arbeidsongeval verzekerd bij de N.V. M. krachtens de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 (in de bijlagen van de verzekeringspolis worden hun werknemers «toevallige» of «tijdelijke» helpers genoemd).

Zelf omschrijft D. zijn contractuele band met de gebroeders V. als volgt (cf. het proces-verbaal van onderzoek van de inspectiedienst van het Fonds voor Arbeidsongevallen): «Sedert de overname (van het landbouwbedrijf van mijn ouders) komt V. (...) bij mij hoofdzakelijk werk doen door middel van zijn machines, nl. hakselen en dorsen. Zijn geleverde prestaties worden gefactureerd. Ik help hem gedurende plusminus vijftien dagen tegen een nettoloon van 250 frank per uur. De afrekening wordt gemaakt samen met de facturen, en de lonen van in het totaal gepresteerde uren worden van hand tot hand betaald. Ik persoonlijk reed nooit met de machine van de loonwerker V.»

Deze verklaring wordt door V. P. volledig onderschreven. Hij preciseert enkel nog: «De geleverde prestaties bij (D.) op het bedrijf, nl. hakselen en oogstwerken, worden gefactureerd en de door de getroffen geleverde prestaties worden bij de verrekening in mindering gebracht.»

Op de bewuste dag van het betwiste ongeval (4 november 1988) werd D. door V.P., rond de middag aangezocht hem te komen helpen.

Nadat hij eerst samen met V.H. naar het weiland van een andere landbouwer (S.) getrokken was om het te «hakselen», is D. met V.P. naar een persoonlijke eigendom van D., nl. een grasland te S., gereden, teneinde het eveneens te «hakselen».

Van het op deze weide (rond 16 uur) plaatsgegrepen litigieuze ongeval, dat de verzekeraar weigert als een arbeidsongeval te erkennen, geeft D. het volgende relaas: «Ik reed met de tractor met aanhangwagen (eigendom van V.) naast de hakselmachine bestuurd door P.V. Op een bepaald ogenblik was deze machine verstopt; ik ontstopte de buis van de afvoer; plots kreeg ik een slag op mijn rechterhand van de ventilator, waardoor mijn rechter middel- en ringvinger gebroken was».

Deze feitelijke uiteenzetting wordt bevestigd door P.V., die er nog aan toevoegt dat hij degene was die, gelet op de verstopping, D. vroeg om dit na te kijken.

De Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 is van toepassing zodra effectief prestaties uitgevoerd worden in het kader van een arbeidsovereenkomst.

Te dezen is de hamvraag of, op het ogenblik dat P.V. en D. werkzaamheden op het persoonlijk grasland van de laatstgenoemde verrichtten, de tussen hen bestaande arbeidsovereenkomst nog steeds in uitvoering was.

De juridische aard van de contractuele verhouding(en) tussen D. en V. moet worden bepaald.

Met betrekking tot de «hakselwerkzaamheden» die op zijn grasland te S. uitgevoerd werden, was D. de opdrachtgever-aanbesteder van «loonwerker» V.

Wat dit werk betreft bestond tussen beiden dus ongetwijfeld een aannemingscontract, een overeenkomst die betrekking had op het verwezenlijken van een bepaald werk tegen een bepaalde prijs (...).

Maar betreffende de litigieuze «hakselwerkzaamheden» op het eigen land bestond er bovendien een andere rechtsverhouding tussen D. en V., aangezien de eerstgenoemde er werkzaamheden van technische aard heeft verricht die duidelijk te onderscheiden waren van zijn hoedanigheid van opdrachtgever-aanbesteder.

Dat «hakselen» op zijn land werd op volslagen identieke wijze uitgevoerd als eerder diezelfde dag op het eigendom van landbouwer S. en wel als volgt: «loonwerker» V. bestuurde zelf de hakselmachine, terwijl D. ernaast reed aan het stuur van de tractor-met-aanhangwagen (eveneens eigendom van V.).

Arbeidsongevallenverzekeraar M. betwist niet dat de prestaties die D. eerder op de weide van landbouwer S. had verricht, geschieden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst.

Het arbeidshof is van oordeel dat evenzeer op het eigen land van de geïntimeerde de band van ondergeschiktheid, wat de boven beschreven arbeid betreft, onderminderd is blijven voortbestaan. De gezagsuitoefening heeft zich veruitlijkt in het feit dat D. toen verder gehandeld heeft over-

eenkomstig de door «loonwerker» V. gegeven richtlijnen, inzonderheid diens verzoek de verstopping van de afvoerbuis der hakselmachine na te kijken.

Ook werd er door «loonwerker» V. aan D. voor de door hem op 4 november 1988 geleverde arbeid loon betaald, ander essentieel bestanddeel van de arbeidsovereenkomst. (...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

2e KAMER – 10 MEI 1994

Voorzitter: de h. Beerens

Advocaten: mrs. Beele, Van Marcke loco Ascrowat en Vandecasteele

Faillissement – Vordering van een schuldeiser tegen de gefailleerde in persoon

Een procedure waardoor een schuldeiser tegen zijn failliete schuldenaar een vonnis wil verkrijgen om het na de afsluiting van het faillissement tegen hem te kunnen uitvoeren, kan, zolang het faillissement duurt, slechts gevoerd worden tegen de curator, optredend als vertegenwoordiger van de gefailleerde.

N.V. G. t/ M., V. en faillissement V.

Gezien het vonnis gewezen door deze kamer op tegenpraak van 25 mei 1993 waarbij de vordering tegenover eerste verweerder toelaatbaar, ontvankelijk en gegrond werd verklaard.

Vooraleer over de toelaatbaarheid en gegrondheid te beslissen van de vordering ten aanzien van tweede verweerder en derde verweerder q.q. heeft de rechtbank de ambtshalve heropening der debatten bevolen opdat eiseres zou besluiten omtrent de gevolgen van de artt. 444 en 452 van de Faillissementswet.

De bepalingen van het faillissementsrecht worden doorgaans aangenomen als zijnde van openbare orde, met andere woorden «in het privaatrecht de juridische grondslagen vastleggende waarop de economische en morele orde van de maatschappij rust».

Omtrent het faillissement van tweede verweerder en zijn rechtsgevolgen met betrekking tot deze vordering

Het is duidelijk en uit de debatten bleek dat eiseres vonnis wil bekomen dat tegen tweede verweerder in persoon op haar vermogen zal uitvoerbaar zijn na afsluiting van haar faillissement.

De curator maakte geen bezwaren tegen dergelijke vordering, tegen het feit dat eiseres een vonnis zou bekomen dat na afsluiting van het faillissement uitvoerbaar zal zijn op tweede verweerder in persoon, op haar vermogen dat zij intussen opnieuw mocht bezitten.

Het feit dat eiseres reeds een aangifte van schuldvordering heeft gedaan in het faillissement Vanrobaeys en reeds definitief werd opgenomen in het *bevoorrechte passief* voor de respectievelijke bedragen van 762.065 fr. en van 487.046 fr., vormt op zich geen beletsel voor huidige vordering waarbij een vonnis gevorderd wordt dat tegen tweede verweerder in persoon op haar vermogen uitvoerbaar zal zijn na afsluiting van het faillissement.

Er wordt hier immers geen vonnis gevorderd dat gevolgen zou hebben voor de omvang van de failliete boedel en de rechten van de schuldeisers in het faillissement zou beknotten.

Het door eiseres thans betrachte vonnis is dan ook niet tegenwerpelijk aan de gezamenlijke schuldeisers van het faillissement.

Wel is het zo dat eiseres uiteraard slechts aanspraak kan maken op één betaling en dan ook de bedragen en dividenden die zij uit het faillissement van tweede verweerster of van eerste verweerder zelf mocht ontvangen, zal moeten in mindering brengen op haar schuldvordering wanneer zij na afsluiting van het faillissement uitvoert op tweede verweerster in persoon, op haar vermogen.

Dit spreekt voor zich.

De schuldvordering zelf neemt niet toe naarmate men over meer dan één schuldenaar beschikt.

Anderzijds is er geen enkel wettelijk beletsel in de faillissementswet noch in andere wetgeving of enig ander algemeen rechtsbeginsel dat eiseres zou kunnen beletten op heden reeds een vonnis na te streven dat tegen tweede verweerster in persoon op haar vermogen uitvoerbaar zal zijn na afsluiting van haar faillissement.

Integendeel, het recht tot het bekomen van een dergelijke titel ontkennen zou betekenen dat de schuldeisers, die reeds een titel hadden voor het faillissement, in een voordeliger positie zouden komen dan de schuldeisers die nog geen vonnis konden bekomen voor het openvallen van het faillissement alhoewel hun vordering evenzeer van voor het openvallen van het faillissement dateert.

Alle schuldeisers moeten de kans krijgen op het ogenblik van het sluiten van het faillissement over dezelfde uitvoeringsmogelijkheden te beschikken tegen de ex-gefaillieerde, op haar vermogen waarover zij inmiddels opnieuw mocht beschikken.

Wel is het zo dat art. 452 van de Faillissementswet uitdrukkelijk bepaalt dat te rekenen van het faillissementsvonnis elke roerende of onroerende rechtsovereenkomst, elk middel van tenuitvoerlegging op de roerende of onroerende goederen slechts vervolgd, ingesteld of uitgeoefend kan worden tegen de curatoren van het faillissement.

De rechtbank kan niettemin de gefailleerde laten optreden als tussenkommende partij.

Het is niet zo dat de gefailleerde door het faillissement een onbekwame zou worden: met betrekking tot de aan haar persoon gebonden rechten behoudt zij volle bekwaamheid, ook om procedures te voeren desbetreffend.

Met betrekking echter tot haar vermogen, haar goederen, wordt haar evenwel zolang het faillissement duurt elk beheer ontnomen (art. 444 Faillissementswet) in zodanige mate dat zij zolang het faillissement duurt met betrekking tot haar vermogen geen enkele vordering of procedure in het algemeen kan voeren en dat er ook tegen haar persoonlijk geen enkele procedure, betrekking hebbend op haar vermogen kan worden gevoerd, zo zegt uitdrukkelijk art. 452 Faillissementswet en onze faillissementswet is van openbare orde.

Ingevolge art. 452 Faillissementswet en zolang het faillissement duurt kunnen laatstgenoemde procedures enkel gevoerd worden tegen de curator, optredend dan als vertegenwoordiger van de gefailleerde.

De curator is immers een gerechtelijk mandataris (mandaat met intuitu personae karakter) die in zijn hoedanigheid

van curator nu eens optreedt als vertegenwoordiger van de algeheelheid van chirografaire schuldeisers (wat hier dus niet het geval is of kan zijn) dan weer soms optreedt of moet optreden als vertegenwoordiger van de gefailleerde (wat hier duidelijk het geval is).

De gefailleerde zelf dient in deze procedure ook tussen te komen, precies omdat gevraagd wordt dat het vonnis tegen haar persoonlijk, op haar vermogen uitvoerbaar zal zijn na afsluiting van haar faillissement en ter vrijwaring van haar belangen.

Gelet op de ontstentenis van ernstige betwistingen omtrent de omvang van de vordering en gelet ook op het feit dat eerste verweerder reeds werd veroordeeld en tweede verweerster samen met hem zich als solidaire kredietnemer verbond (cf. motivering vonnis 25 mei 1993 ten aanzien van eerste verweerder) dient de vordering te worden toegekend.

De vordering komt evenwel ontoelaatbaar voor ten aanzien van tweede verweerster in persoon gelet op haar faillissement, maar komt gegrond voor ten aanzien van de curator in zijn hoedanigheid van curator, in casu optredend als vertegenwoordiger van de gefailleerde.

Voor zover dit partijen nog niet duidelijk mocht zijn, onderstreept de rechtbank nogmaals uitdrukkelijk dat indien de curator wordt veroordeeld als vertegenwoordiger van de gefailleerde, dit gebeurt omdat de vordering tegen de gefailleerde persoonlijk en betrekking hebbend op zijn roerend en/of onroerend vermogen, ontoelaatbaar is gelet op artt. 444 en 452 al. 1 Faillissementswet en ons faillissementsrecht dient als van openbare orde te worden aanzien (dus om louter proceduriële redenen opgelegd door art. 452 Faillissementswet).

Voor zoveel als nodig wordt onderstreept dat het vonnis niet uitvoerbaar wordt verklaard tegenover de curator maar enkel tegenover de gefailleerde, maar dan pas na het afsluiten van diens faillissement, waarna het vonnis tegenover deze ex-gefaillieerde uitvoerbaar wordt verklaard bij voorraad, niettegenstaande enig verhaal zonder borgstelling en met uitsluiting van het kantonnement daar verdere vertraging in de regeling eiseres aan een ernstig nadeel zou blootstellen.

NOOT-Anders: Hof Gent, 13 maart 1987, *R.W.*, 1986-87, 2587. Zie voorts Philippe Gérard, «Observations sur la nature juridique des dettes et des créances de la masse des créanciers en cas de faillite», *R.C.J.B.*, 1986, 714-733. In de samenvatting van dit artikel (*ib.*, 745) staat: «La fonction du curateur ne fait pas de celui-ci un représentant du failli.»

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUSSEL

2e KAMER – 7 DECEMBER 1993

Voorzitter: de h. Geysen

Rechters in sociale zaken: de h. Lindemans en mevr.

D'Haese

Advocaten: mrs. Peeters en Aerts

Ondernemingsraad en veiligheidscomité – Personeelsafgevaardigde – Ontslag – Dringende reden – Erkenning – Procedure – Kort geding – Dagvaarding – Partijen – Begrip – Werknemersorganisatie

Wanneer de werkgever, na afloop van de in art. 5, § 1, Ontslagwet Personeelsafgevaardigden 1991 vastgestelde onderhandelingsperiode, in de vormen van het kort geding dagvaardt tot erkenning van de door hem aangevoerde dringende reden tot ontslag van een beschermde personeelsafgevaardigde, verplicht de wet hem niet ook de vakbond van die werknemer te dagvaarden.

N.V.N. t/ 1.B en 2. B.B.T.K.

Dagvaarding in kort geding

De Beschermingswet van 19 maart 1991 bepaalt:

Artikel 6. «De werkgever die na verloop van de bij artikel 5, § 1, vastgestelde onderhandelingsperiode bij zijn voorneemen blijft om te ontslaan, moet de zaak bij de voorzitter van de arbeidsrechtbank volgens de vormen van het kort geding aanhangig maken binnen drie werkdagen na verloop van de onderhandelingsperiode zo het om een kandidaat-personeelsafgevaardigde gaat en binnen drie werkdagen na de dag waarop de voorzitter van de arbeidsrechtbank de bij artikel 5, § 3, bedoelde beslissing heeft genomen zo het om een personeelsafgevaardigde gaat.»

Artikel 7. «De dagvaarding vermeldt de dringende reden die het verzoek rechtvaardigt. De ingeroepen feiten mogen niet verschillen van die welke met toepassing van artikel 4, § 1, ter kennis werden gebracht. Tijdens de procedure mag geen enkele andere reden aan het arbeidsgerecht worden voorgelegd. Een afschrift van de brief, die, zoals geregeld in artikel 4, § 1, moet worden verstuurd naar de werknemer en de organisatie die hem heeft voorgedragen, moet bij het dossier worden neergelegd.

Artikel 8. «De zaak wordt bij de eerstvolgende nuttige zitting ingeleid en in behandeling genomen teneinde de partijen te verzoenen.

«Indien de partijen niet verzoend kunnen worden, maakt de voorzitter hiervan melding in de beschikking die hij dezelfde dag neemt en waarbij hij de zaak naar een kamer van de rechtbank verwijst. Deze beschikking wordt ter kennis gebracht van de partijen ten laatste de derde werkdag na de uitspraak en is niet vatbaar voor hoger beroep of voor verzet.

«De terechtzitting van de arbeidsrechtbank tijdens welke de zaak wordt gepleit, vindt plaats binnen een termijn van dertig werkdagen. De rechter kan deze termijn nochtans verlengen tot vijfenveertig werkdagen met de instemming van de partijen.

«Hij bepaalt eveneens de termijnen voor het neerleggen van de stukken en de conclusies.

«Deze beslissingen van de voorzitter worden aan de partijen ter kennis gebracht bij gerechtsbrief uiterlijk de derde werkdag na de uitspraak. Zij zijn niet vatbaar voor hoger beroep of verzet.

Artikel 10. «Nadat de rechter met toepassing van artikel 8, vierde lid, zijn beslissing heeft gewezen, neemt de werkgever als eerste conclusie.

«De beslissing wordt geacht op tegenspraak te zijn gewezen ten opzichte van de niet-verschenen partij of de partij die geen conclusies heeft genomen binnen de termijnen vastgelegd overeenkomstig artikel 8, vierde lid. Zij wordt uitgesproken binnen de acht dagen die volgen op de sluiting van de debatten.

«Uitstel kan slechts een keer worden verleend. Het kan worden toegekend op grond van een met redenen omkleed verzoek en kan maximum acht dagen bedragen.

«Het door middel van conclusies geformuleerde verzoek om getuigenverhoor bevat de naam, voornamen, woonplaats of, bij ontstentenis daarvan, de plaats van tewerkstelling van de getuigen. Voor het overige gelden de desbetreffende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.

«De rechter bepaalt bij tussenvonnissen de termijnen waarbinnen de onderzoeksmaatregelen worden uitgevoerd. Hiertegen is geen hoger beroep mogelijk. Die termijnen gelden voor de partijen op straffe van verval.

«De rechter doet uitspraak binnen acht dagen na de sluiting van de debatten.»

De term «werkdag» moet in zijn gebruikelijke betekenis begrepen worden. Het betreft alle dagen die geen zon- of feestdag zijn. Wanneer geen verlenging van de termijn is aangevraagd, is de dagvaarding buiten de wettelijke termijn van artikel 6 van de wet van 19 maart 1991, onontvankelijk (Arb-rb. Brussel, 15 januari 1992, *R.S.R.*, 1992, 249).

De termijn van drie werkdagen is een vaste termijn. Het verstrijken ervan leidt tot verval van het recht van de werkgever om de werknemer te ontslaan wegens dringende reden (Arbh. Gent, 26 mei 1992, *R.W.*, 1992-93, 409).

De rechtbank stelt vast dat de onderhandelingsstermijn verstreek op 14 oktober 1993 en dat eiseres bij dagvaarding van 15 oktober 1993 binnen de wettelijke termijn van drie werkdagen de zaak aanhangig heeft gemaakt bij de voorzitter zitting houdend als in kort geding.

De verplichting om de werknemersorganisatie in het geding te betrekken is niet voorgeschreven bij de artikelen 8, 10 en 11 van de wet van 19 maart 1991 (bij procedure van ontslag wegens economische redenen: Cass., 22 maart 1993, *R.W.*, 1993-94, 300; *J.T.T.*, 308; Arb-rb. Brussel, 19 maart 1992, *J.T.T.*, 1992, 421, noot; Arb-rb. Brussel, 23 december 1991, *T.S.R.*, 1992, 237).

De procedure van het kort geding ter uitvoering van artikel 6 wordt krachtens artikel 8 ingeleid. Hierbij is er geen sprake van dat de vakbondsorganisatie eveneens dient te worden gedagvaard. Ook het bovenvermelde arrest van het Hof van Cassatie van 22 maart 1993 spreekt zich t.a.v. de erkenningsprocedure wegens een dringende reden op het niveau van het kort geding hierover niet uit, in tegenstelling met wat de annotator in het Tijdschrift voor Sociaal Recht (1993, p. 318) beweert.

Wel lijkt het logisch dat ook de vakbondsorganisatie mee gedagvaard wordt, omdat bij het dossier een afschrift van de aanzeggingsbrief moet worden gevoegd.

Dat vakbondssecretaris V. van BBTK, afdeling H., ter zitting van 22 oktober 1993 het kort geding bijwoonde, staat niet gelijk met een vrijwillige verschijning, aangezien er geen proces-verbaal in die zin werd opgemaakt. De BBTK was dus niet als partij in het geding betrokken.

De nietigheid van artikel 860 van het Gerechtelijk Wetboek is te dezen niet van toepassing, omdat de verplichting niet uitdrukkelijk is opgenomen in de wettekst en bovendien niet op straffe van verval is voorgeschreven.

Dagvaarding tot gedwongen tussenkomst

De werkgever kan derhalve zonder enig probleem de vakbondsorganisatie naderhand in het geding ten gronde betrekken. Of dit in de vorm van een rechtstreekse dagvaarding

dan wel met een dagvaarding tot gedwongen tussenkomst dient te gebeuren, is evenmin gepreciseerd of voorgeschreven, zodat er ook hier geen sprake kan zijn van enige nietigheid.

De BBTk was niet in het kort geding betrokken en dus geen partij in het kort geding. Doordat de beschikking in kort geding reeds op 22 oktober 1993 was uitgesproken, is de formule van gedwongen tussenkomst *in casu* dan ook de enige mogelijkheid om krachtens artikel 15 van het Gerechtelijk Wetboek de BBTk als partij in het geding te betrekken.

De vordering tot tussenkomst en bindendverklaring van het uit te spreken vonnis in de erkenningsprocedure ten gronde is dan ook ontvankelijk.

VREDEGERECHT TE GENT

7e KANTON – 4 MAART 1991

Rechter: de h. Lauwers

Advocaten: mrs. Daneels en Vermeire

1. Medeëigendom – Opzegging van huur door één onverdeelde medeëigenaar – Geldigheid – 2. Pacht – Toepassingsvereisten van de Pachtwet – 3. Huur – Wet van 22 december 1989 – Opzegging om het verhuurde onroerend goed weder op te bouwen of te verbouwen – Bouwvergunning

1. Een onverdeelde medeëigenaar van een verhuurd onroerend goed kan geldig een opzegging betekenen aan de huurder en daartoe een rechtsvordering instellen, aangezien art. 577bis, § 6, B.W. slechts de verhoudingen tussen de medeëigenaars onderling regelt en niet de verhoudingen tussen de medeëigenaars en derden, ten aanzien van wie het gemene recht van toepassing is.

2. Er kan geen sprake zijn van een landbouwexploitatie, die vereist is voor de toepassing van de Pachtwet, wanneer de overgelegde bewijsstukken van verkoop van dieren en fruit niet getuigen van een bedrijfsmatige exploitatie van het verhuurde onroerend goed met het oog op het voortbrengen van landbouwprodukten die in hoofdzaak bestemd zijn voor de verkoop.

3. Nu art. 4, § 1, b, van de wet van 22 december 1989 op de bescherming van de gezinswoning vereiste dat de verhuurder die opzegging doet om het verhuurde onroerend goed weder op te bouwen of te verbouwen, aan de huurder mededeling doet van de hem toegekende bouwvergunning, is aan dat vereiste niet voldaan wanneer de verhuurder slechts een verkavelingsaanvraag overlegt waaromtrent niet bewezen is dat het gemeentebestuur positief geadviseerd heeft.

De G. t/ Van H.

Verweerder bewoont het onroerend goed van eiser gelegen te (...). De vordering van eiser geformuleerd in de inleidende dagvaarding strekt ertoe de door hem aan verweerder betekende opzegging van 3 augustus 1989 en waarbij deze laatste verzocht wordt de woning ter beschikking te stellen tegen 24 december 1990 geldig en van waarde te horen verklaren en gedaagde te horen veroordelen om het goed tegen dan vrij ter beschikking te stellen van de eigenaar op straffe van uitdrijving door gerechtsdeurwaarder; eiser baseert zijn vordering op artikel 1759bis B.W.

...

II. Beoordeling

A) Op het ogenblik van het betekenen van de opzeg was eiser onverdeelde medeëigenaar van het onroerend goed om tijdens de procedure volle eigenaar te worden en zoals aangetoond door het schrijven uitgaande van de ontvanger der registratie overgelegd door verweerder en het notarieel attest neergelegd door eiser.

In casu stelt verweerder ten onrechte dat, in zijn hoedanigheid van onverdeelde eigenaar, eiser geen opzegging kon betekenen aan de huurder noch een procedure inleiden; de door hem aangehaalde rechtsleer regelt de verhoudingen tussen de medeëigenaars onderling maar niet ten aanzien van derden terwijl de tussen partijen aangegane contracten geldig blijven (*Les Nouvelles, Le louage des choses*, deel I, 1964, blz. 89: «Par application des principes régissant le bail de la chose d'autrui le louage accordé par l'un des indivisaires n'est pas nul, mais seulement inopposable aux copropriétaires qui n'ont pas consenti...» «Inopposable à ceux qui n'ont pas concouru à son établissement, mais valable entre parties, et devant normalement être exécuté entre elles, le bail consenti par l'un des copropriétaires est consolidé s'il est toujours en vigueur au moment où cesse l'indivision, lorsque le bien loué est mis dans le lot du bailleur au partage. Celui-ci opère avec effet rétroactif (C.civ., art. 883), l'attributaire étant cessé avoir été propriétaire dès l'origine de l'indivision»; en verder blz. 176: «L'acquéreur d'un immeuble ne doit pas avoir un titre transcrit pour donner valablement congé au locataire.»

Rechtspraak: het enkele voorwerp van art. 577bis, § 6, B.W. bestaat erin de verhoudingen te regelen welke bestaan tussen verscheidene personen die onverdeelde eigenaars zijn; deze bepaling geldt niet voor de verhoudingen tussen die personen en derden, waaromtrent het gemene recht zijn toepassing krijgt. Dus is de huur van een onverdeeld goed door een van de medeëigenaars en zonder toestemming van de anderen toegestaan, niet zonder meer nietig (Cass., 4 dec. 1941, *Pas.*, 1941, I, 443).

De vordering is dus zeker ontvankelijk.

B) Volgens de elementen van de zaak is verweerder alleenstaand, bejaard en invalide, heeft geen afstammelingen en geniet alleen van een jaarlijkse invaliditeitsvergoeding groot 423.489 fr. Volgens onderhandse overeenkomst van 12 januari 1973 stond hij zijn pachtrechten af aan een genaamde W.J. en legt hij geen bewijsstukken voor in verband met de exploitatie; de twee overgelegde bewijsstukken van verkoop van dieren en fruit getuigen niet van een bedrijfsmatige exploitatie van het onroerend goed met het oog op het voortbrengen van landbouwprodukten die in hoofdzaak bestemd zijn voor de verkoop.

Er kan in casu geen sprake zijn van een landbouwexploitatie (Cass., 19 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 2437); het aanbod van getuigenbewijs of het opdragen van de eed is derhalve niet dienstig.

C) De eerste betekende opzeggingstermijn moest hoe dan ook door de wet van 22 december 1989 en waarvan alle bepalingen met uitzondering van artikel 3 van dwingend recht zijn, verlengd worden.

In zijn tweede opzegbrief geeft eiser als motief aan de afbraak en wederopbouw van de woning en tot staving ervan een kopie van een verkavelingsaanvraag van 9 april 1990 en

een kopie van een prijsbestek van 10 juni 1990 en wordt de duur van de opzeg bepaald op zes maanden verwijzend naar art. 4, § 1, b, en art. 4, § 2, van de bovenvermelde wet.

Volgens deze wet rust op de verhuurder niet alleen een verplichting tot staving van de door hem aangevoerde opzeggingsredenen van grote verbouwingswerken en daadwerkelijk aantonen dat hij de wil heeft om het onroerend goed geheel weder op te bouwen, maar moet hij bovendien bewijzen dat deze werken overeenstemmen met de wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften inzake stedenbouw betreffende de bestemming van de goederen.

Verweerder werpt op dat bedoelde grond en woning gelegen is in een parkgebied volgens het gewestplan en naast een landelijke woonzone hetgeen ook bewezen wordt door een schrijven uitgaande van de gemeente en gericht aan de raadsman van verweerder. Terwijl de wetgever als bewijs een toegekende bouwvergunning eist, legt eiser slechts een verkavelingsaanvraag over; hij bewijst evenmin zijn bewering dat de gemeente positief heeft geadviseerd op het door zijn architect L. ingediend ontwerp van verkavelingsvergunning.

Eiser voldoet hic et nunc derhalve niet aan de voorwaarden gesteld door art. 4, § 1, b), van de wet van 22 december 1989 en dient zijn vordering afgewezen te worden.

...

NOOT-Art. 3, § 3, tweede lid, van de Woninghuurwet van 20 februari 1991 vereist eveneens dat de verhuurder die opzegging doet om het verhuurde onroerend goed geheel of gedeeltelijk weder op te bouwen of te verbouwen, aan de huurder kennis geeft van o.m. de hem verleende bouwvergunning.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 23 december 1993

Inkomstenbelastingen – Bestuurder van een B.V.B.A. – Renteloos beschikken over de kapitalen van de vennootschap – Voordeel in natura

Het tweede middel van eiseres tegen het bestreden arrest (Hof Brussel, 25 februari 1993) wordt als volgt afgewezen:

«Overwegende dat luidens artikel 142, eerste lid, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964) de belastbare inkomsten worden bepaald volgens de regels, die van toepassing zijn op de personenbelastingen voor niet-rijksinwoners;

«Dat uit de artikelen 20 en 27 van het toendertijd van kracht zijnde wetboek blijkt dat de bezoldigingen van werkende vennoten in een Belgische handelsvennootschap die geen vennootschap op aandelen is, onder meer de voordelen in natura omvatten;

«Overwegende dat als een voordeel in natura in de zin van bovengenoemd artikel 27 kan worden aangemerkt het recht van de zaakvoerder of bestuurder van een dergelijke vennootschap om renteloos over kapitalen van die vennootschap te beschikken; dat het hof van beroep wettig heeft kunnen beslissen 'dat de fictieve interesten op die beschikbare gelden een belastbaar voordeel in natura opleveren.'»

(Voorzitter: de h. Rappe – Rapporteur: de h. Parmentier – Openbaar ministerie: de h. Piret – Advocaten: mrs. Baltus en De Bruyn – In de zaak: A. t/ Belgische Staat)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 11 januari 1994

Wegverkeer – Richtingsverandering – Naar links afslaan – Tegenligger die art. 61.1, 1° of 2°, Wegverkeersreglement overtreedt – Verplichting aan de tegenligger voorrang te verlenen – Niet toepasselijk

Het tweede middel van eiser, beklaagde, en van eiseres, burgerlijke partij, tegen het bestreden vonnis (Corr. Brugge, 13 november 1992) ten aanzien van verweerder, beklaagde en burgerlijke partij, en verweerster, burgerlijke partij, wordt om de volgende redenen verworpen:

«Overwegende dat de bij artikel 19.3, 3°, van het Wegverkeersreglement aan de bestuurder die naar links afslaat, opgelegde verplichting voorrang te verlenen aan de tegenliggers op de rijbaan die hij gaat verlaten, niet geldt wanneer de tegenligger met overtreding van artikel 61.1, 1°, van het Wegverkeersreglement bij rood licht de stopstreep of, zo er geen stopstreep is, het verkeerslicht zelf voorbijrijdt, of wanneer hij met overtreding van artikel 61.1, 2°, van het Wegverkeersreglement bij vast oranje geellicht de stopstreep, of zo er geen stopstreep is, het verkeerslicht zelf voorbijrijdt, indien de daartoe vereiste voorwaarde niet is vervuld, inzonderheid omdat hij bij het aangaan van dat licht, nog niet zo dicht genaderd was, dat hij niet meer op voldoende veilige wijze kan stoppen;

«Overwegende dat de appelrechters, nu zij met vermelding van de feitelijke gegevens, waarop zij hun beslissing laten steunen, vaststellen dat eiser met overtreding van artikel 61.1, 2°, van het Wegverkeersreglement voorbij het vast oranje geellicht is gereden, op grond van deze vaststelling hun beslissing dat verweerder aan eiser geen voorrang verschuldigd was, regelmatig met redenen omkleeden en naar recht verantwoorden.»

(Voorzitter: de h. D'Haenens – Rapporteur: de h. Huybrechts – Openbaar ministerie: de h. du Jardin – Advocaat: mr. Brondel – In de zaak: De V. en F. t/ L. en L.)

NOOT-Zie Cass., 6 november 1990, *R. W.*, 1990-91, 1034, en de noot.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 12 januari 1994

Stedenbouw – Reclamebord – Plaatsing op een muur – Bouwvergunning vereist

Eisers middel tegen het bestreden arrest (Hof Brussel, 3 juni 1993) wordt als volgt verworpen:

«Overwegende dat artikel 44, § 1, van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedenbouw dat een voorafgaande schriftelijke en uitdrukkelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen vereist voor elke constructie of inrichting, die in de grond is ingebouwd, aan de grond is bevestigd of op de grond steun vindt ten behoeve van de stabiliteit, van toepassing is op de reclameborden die, zoals te dezen, met de grond verbonden zijn door de muur waarop zij zijn aangebracht;

«Dat het middel faalt naar recht.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Ghislain – Openbaar ministerie: de h. Piret – Advocaten: mrs. Bützler, De Gryse en Simont – In de zaak: H. t/ Gemeente Sint-Jans-Molenbeek e.a.)

Arbrb. Gent (9e Kamer), 21 oktober 1993

Burgerlijke rechtspleging – Vermindering met drie vierde bij inwilliging van de eis door de verweerder – Vordering tot erkenning van arbeidsongeschiktheid

Met betrekking tot een erkenning van arbeidsongeschiktheid strekte eisers vordering tot vernietiging van een beslissing volgens welke eiser niet voldeed aan de vereisten van art. 1, eerste lid, 1°, K.B. 20 juli 1970. In de loop van het geding werd die beslissing vernietigd en vervangen door een beslissing die oordeelde dat eiser aan de vereisten voldeed vanaf 11 december 1991. De rechtbank stelt vast dat de oorspronkelijke eis geen bestaansreden meer heeft, en beslist dat de uitgebreide vordering van eiser om de uitkeringen te doen ingaan op 15 oktober 1991 ongegrond is. Over de rechtsplegingsvergoeding beslist de rechtbank:

«De verweerder stelt dat het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding met drie vierde moet worden verminderd, aangezien hij de eis in de loop van het geding heeft ingewilligd. Volgens de eiser kan de desbetreffende wettelijke bepaling niet worden toegepast op vorderingen die een erkenning van een arbeidsongeschiktheid tot doel hebben. De eis werd bovendien niet geheel ingewilligd.

«De bepaling in artikel 3 van het K.B. van 30 november 1970, die stelt dat het bedrag van de vaste rechtsplegingsvergoeding met drie vierde wordt verminderd wanneer de verweerder, na de inschrijving op de rol, de eis inwilligt en zijn verbintenissen kwijt in hoofdsom, interest en kosten, is kennelijk slechts toepasselijk indien de rechtsplegingsvergoeding wordt bepaald overeenkomstig het tweede lid van dit artikel, namelijk wanneer de eis tot betaling van een geldsom van meer dan 100.000 frank strekt. Het 'derde lid' is aldus in werkelijkheid de tweede zinsnede van het tweede lid (zie Pettit, J., *Arbeidsgerechten en sociaal procesrecht*, A.P.R., 1980, nr. 673; Vred. Borgerhout, 11 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 1654, noot J.L.).

In casu wordt de vaste rechtsplegingsvergoeding niet bepaald overeenkomstig artikel 3, tweede lid, K.B. 30 november 1970. Overigens, indien de bepaling waarop de verweerder zich beroept, wél toepasselijk mocht zijn geweest, quod non, dan nog moet worden vastgesteld dat, ofschoon zij ongetwijfeld ook geldt voor andere vorderingen dan die welke een verdeling tot het betalen van een geldsom tot doel hebben (zie Arbrb. Dendermonde, 24 februari 1993, A.R. 30.647, onuitgeg.), de eis in casu niet geheel werd ingewilligd. Dit was wel het geval met de oorspronkelijke eis doch niet met de uitgebreide eis. Dat de rechtbank deze eis ongegrond moet verklaren, en om welke reden dit gebeurt, is niet relevant.»

(Voorzitter: de h. Herman – Rechters in sociale zaken: de hh. Vynckier en Gallet-Verriest – Openbaar ministerie: de h.

Naudts – advocaten: mrs. Mortier loco Grootaert en Cornu loco Van Hille – In de zaak: B. t/ R.I.Z.I.V.)

BOEKEN

H. SCHAMP, J. MOMMAERTS en J. PUT, *Arbeidsongevallen*, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1993, losbladig

Van alle sociale-zekerheidssectoren is de sector arbeidsongevallen ongetwijfeld die welke het meest aanleiding heeft gegeven tot klassieke handboeken en monografieën; het uitgesproken civilistisch karakter en het groot belang ervan voor de gewone rechtspraak zijn hieraan zeker niet vreemd. Toch was de regelmaat van rechtslerige publikaties het laatste decennium zowat stilgevallen, en dit terwijl de rechtspraak over arbeidsongevallen overvloedig bleef: men kan gerust stellen dat, specifieke verzekerings tijdschriften meegerekend, een derde van de totale gepubliceerde rechtspraak over sociale zekerheid de arbeidsongevallensector tot voorwerp heeft. Systematisering ervan door de rechtsleer was dus een dringende noodzaak.

Thans wordt ons een handboek voorgelegd, dat einde 1993 uitkwam maar losbladig is en de actualiteit zal blijven volgen (daarover straks meer), en waaraan is gewerkt door een verzekeringsjurist, een advocaat en een universiteitsassistent. Het bestaat uit drie grote delen: commentaar, wetgeving en «modellen en berekeningswijzen»; het eerstgenoemde deel bestaat op zijn beurt uit vijf hoofdstukken: inleidende bepalingen (in feite de begripsomschrijvingen arbeidsongeval en ongeval op de weg naar of van het werk), schadeloosstelling, burgerlijke aansprakelijkheid, verzekering en procedure. Met uitzondering van het voorlaatste hoofdstuk en het deel «Modellen en berekeningswijzen» is het werk reeds bij het verschijnen volledig, hetgeen voor een losbladig werk zeker een voornaam pluspunt betekent.

De belangrijkste bron van waaruit de drie auteurs de arbeidsongevallenwetgeving bespreken, is de rechtspraak. Toch geeft het werk nergens de indruk een pure compilatie van rechtelijke beslissingen te zijn, integendeel. Voortdurend worden banden gelegd met de rechtsleer en de voorbereidende teksten (die vooral in het hoofdstuk over het ongevalsbegrip uitvoerig aan bod komen). Samenhoverende vonnissen en arresten worden onder sprekende tussentiteltjes verzameld, wat de consultatie vergemakkelijkt.

De grootste verdienste van het gerecenseerde werk is zijn praktijkgericht karakter; zo worden, waar nuttig, voorbeelden van berekeningen gegeven, wordt cijfermateriaal (sinds 1972) gegeven over de basisloongrenzen, wordt verwezen naar B.V.V.O.-conventies, wordt veel aandacht besteed aan bewijsaspecten en – wat voor de praktijk wellicht van het grootste nut is – aan procedurele aspecten.

Het boek is tevens ontworpen om actueel te blijven, en dit niet alleen door zijn losbladige vorm. De abonnee ontvangt maandelijks een actualiteitskatern van een dertigtal pagina's, die allereerst een volledig overzicht geeft van ontwikkelingen in de wetgeving en de rechtspraak, en verder een eerste commentaar levert bij de meest markante aspecten uit die wetgeving en rechtspraak.

Men merkt dat de opzet van het boek zeer ambitieus is; het is een geruststelling vast te stellen dat de inhoud volkomen beantwoordt aan de hoge verwachtingen die werden opgeroepen. Sinds het werk in ons bezit is, hebben wij het meerdere keren nuttig en trezeker kunnen consulteren. Het berust op een zeer uitvoerige documentatie en ontleedt die op een systematische wijze, met de nodige zin voor nuance, in een heldere en zakelijke taal. Opvallend is dat bij twistvragen meestal geen standpunt wordt ingenomen; zijn er twee of meer stellingen dan worden deze met hun argumenten op een rijtje gezet en wordt het eindoordeel aan de lezer overgelaten. Wij zijn ervan overtuigd dat allen die met de praktische aspecten van de arbeidsongevallensector te maken hebben, uit dit boek een groot profijt zullen halen. Hopelijk krijgt het de ruime verspreiding die het verdient.

Dries Simoens

BALIE

Samenstelling Orde der Advocaten bij het Hof van Cassatie

Stafhouder: mr. J. Kirkpatrick
Leden: mrs. L. Simont, L. De Gryse, P. Van Ommeslaghe, C. Draps.

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Brussel (N)

Stafhouder: mr. K. Van Alsenoy
Pro-stafhouder: mr. E. Carre
Leden: mrs. R. Tournicourt, J.P. Fierens, J. Lambers, L. Walley, G. Verdeyen, J. Sloomans, G. Bogaert, M. Buekens, J. Steenbergen, H. Van den Nest, K. Ronse, J. Dubaere, C. Struyven, F. Fleerackers.

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Eupen

Stafhouder: mr. A. Bourseaux
Leden: mrs. M. Orban, M.R. Grimar, H. Leclerc, G. Zians

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Gent

Stafhouder: mr. P. De Cordier
Vice-stafhouder: mr. Ph. Leroy
Leden: mrs. P. de Clippele, P. Van Eeckhaut, J. Debudt, L. De Muynck, Th. Beele, J. Decoene, E. Van Loo, M. Herssens, A. De Ruyck, F. Van Vlaenderen, P. Heymans, J. Cammaert, N. Verbeest, E. Coppens.

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Hasselt

Stafhouder: mr. R. Broekmans
Leden: mrs. P. Berben, H. Berghs, H. Driessen, G. Fisette, X. Gie-len, F. Gruyters, R. Nouwkens, G. Palmers, A. Pellens, P. Royer, L. Savelkoul, L. Truyers, A. Van Der Graesen, S. Vaninbrouckx

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Ieper

Stafhouder: mr. H. De Ponthiere
Leden: mrs. I. Snick, R. Delobel, M. Muijle, M. Decramer, F. Desmet, J. Houtman, B. Heens, H. Baron.

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Kortrijk

Stafhouder: mr. C. Kestens
Leden: mrs. Ch. Leysen, B. Van Dorpe, E. Debusschere, C. De-leu, R. Honoré, Ch. Declerck, K. Vandenbogaerde, J. Colpaert, V. Dewulf, Ph. De Jaegere, F. Deboutte, L. Lambert, L. Decaluwe, K. Segers

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Mechelen

Stafhouder: mr. J. Vrijdaghs
Leden: mrs. L. Van Den Eede, P. Smits, J. De Ridder, J. Rycke-boer, K. Lens, R. Coel, R. Lacourt, R. Feremans, L. Charlier, M. Jo-ris, L. Kools, E. De Ridder, E. Van Daele, P. Vloeberghs.

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Tongeren

Stafhouder: mr. J. Smets
Leden: mrs. J. Reard, E. Jageneau, F. Gilkens, J. Wirix, L. Re-mans, J. Smeets, I. Bude, Ph. Noelmans, A. Sas, J.P. Colson, J. Van-dersanden, J. Vandeborne, R. Stas, L. Tack

Samenstelling Orde der Advocaten bij de balie te Turnhout

Stafhouder: mr. X. Boes
Leden: mrs. A. Smets, R. Van Rompaey, W. Van Roy, J. Belmans, L. Schuermans, M. Debonnaire, J. Heerman, P. Ballon, V. Mercelis, J. Van Looy, J. De Lat, L. Sol, D. Adriaensen, R. Wilmots.

Samenstelling Raad der Advocaten bij de balie te Veurne

Stafhouder: mr. F. George

Leden: mrs. W. Vanhuyse, H. Gevaert, P. Thomas, R. Ascrawat, D. Bailleul, D. Dawyndt, K. Verstelee, Ph. Libeert.

Samenstelling bestuur van de Vlaamse Conferentie bij de balie te Antwerpen

Voorzitter: mr. E. Janssens
Leden: mrs. F. Marck, J. Colaes, W. Van Caeneghem, L. De Daele, B. Insel, B. Van Reempts, M. De Leur, K. Van Looveren, T. van Houtte, Ch. Quintelier, M. Buitink.

Samenstelling bestuur van het Vlaams Pleitgenootschap bij de balie te Brussel

Voorzitter: mr. A. Tallon
Leden: mrs. P. Stalpaert, M. Storme, P. Callens, D. Van Gerven, F. Keuleneer, B. Blanpain, G. Bogaert, Y. Brosens, P. Cools, K. De Taeye, P. Dillen, L. Lemmerling, J. Szabo, K. Vercraeye, N. Verman-del, L. Wijnants.

Samenstelling bestuur van de Vlaamse Conferentie der balie van Gent

Voorzitter: mr. M. Van Poucke
Leden: mrs. K. Markey, D. Matthys, X. Troch, H. De Meyer, J. Vriendt, A. Blomme, K. Lips, S. Maselyne, S. Vanhooren, A. Ver-stringhe, M. Van Hecke.

Samenstelling bestuur van de Conferentie van de Jonge balie Ieper

Voorzitter: mr. S. Battheu
Leden: mrs. P. Geelhand de Merxem, K. Dewachter, A. Deschep-per, M. Snick, S. Wullus.

Samenstelling bestuur van de Conferentie van de Jonge Balie te Leuven

Voorzitter: mr. D. De Maeseneer
Leden: mrs. V. Croigniez, Ch. Hubrechts, E. Halsband, B. Van Lindt, J. Danckaerts, A.M. Van Roy, A. Lemmens, Ch. Vanden-broeck, B. Theys, B. Huygelier

Samenstelling bestuur van de Konferentie van de Jonge Balie Me-chelen

Voorzitter: mr. P. Smits
Leden: mrs. K. Van den Berghen, A. Van den Kerkhof, Ch. Van den Plas, I. Fruytier, W. Vanden Docket, J. Sel.

Samenstelling bestuur van de Conferentie van de Jonge Balie te Oudenaarde

Voorzitter: mr. J. Van den Noortgate
Leden: mrs. V. Vandewalle, L. Pluym, E. De Boever, Ph. Dupont, Ph. Vande Weghe, G. Huysmans, K. Vander Stuyft, K. Wijnant, B. Piessevaux, J. Lamon.

Samenstelling bestuur van de Jonge Conferentie van de balie te Turnhout

Voorzitter: mr. G. Aerden
Leden: mrs. L. Bouwen, R. Ceusters, M. Bruurs, E. Delanghe, F. Jansen, J. Michielsens, Ph. Somers, R. Wilmots, E. Wouters.

MEDEDELING

Fiskofoonprijs 1994

Op 20 oktober 1994 te 18.00 u. wordt in de Promotiezaal van de Universitaire Instelling Antwerpen (Universiteitsplein 1 te 2610 Wilrijk), de fiskofoonprijs 1994 uitgereikt.

Prof. dr. Walter Baron Van Gerven zal de feestrede houden met als titel «De rechtspraak van het Hof van Justitie in fiscale aangelegheden».

Inlichtingen: mevrouw S. De Mulder, Kluwer Rechtswetenschap-pen (02/723/21.11).